Războiul este un blocaj mental, incapacitatea minții umane de a găsi soluțiile creative, pașnice, pline de empatie în cadrul unui conflict. Pacea pozitivă nu este doar opusul războiului ci efortul zilnic în fiecare aspect al vieții de a depăși în mod nonviolent conflictele pe care le avem cu noi înșine, cu mediul înconjurător, cu ceilalți, cu Dumnezeu. Pacea este o decizie individuală și în același timp una a comunității, este o decizie morală și una politică. Pacea este acțiune, mai mult decât tiradele exaltate, porumbeii albi și ramurile de măslini. Pacea este o provocare enormă pentru noi toți și o dovadă a evoluției speciei umane.

ISBN 973-7833-41-4

EIKON

PRIN RĂZBOI SPRE PACE: UN DRUM ÎNCHIS

Sabin Mureşan

EIKON

Sabin Mureşan

contribuții: Ina Curic
Kai F. Brand-Jacobsen

PRIN RĂZBOI SPRE PACE: UN DRUM ÎNCHIS

- EXPERIENȚE IRAKIENE -

PATRIR
EIKON

Sabin Mureșan

Prin război spre pace:
un drum închis

Volum apărut în cloaborare cu
Institutul Român pentru Pace, Cluj-Napoca.

PATRIR

© Editura EIKON
Cluj-Napoca, 400110, str. Regele Ferdinand, nr. 11, ap. 6
tel.: 0264-593547, 0740-187109;
difuzare: 0264-450236, 0740-315228, 0742-311058
web: http://edituraeikon.netfirms.com
e-mail: edituraeikon@yahoo.com, eikon@email.ro,
carteeikon@yahoo.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MUREȘAN, SABIN
Prin război spre pace : un drum închis : experiențe irakiene /
Sabin Mureșan ; contribuții: Ina Curic, Kai F. Brand-Jacobsen. -
Cluj-Napoca : Eikon, 2005, format 13x20, 140 p.

ISBN 973-7833-41-4

I. Curic, Ina
II. Brand-Jacobsen, Kai F.

95(567)

Fotografiile de pe copertă au fost realizate de Sabin Mureșan și Ina Curic

Copertă realizată de Adrian Cernea
Redactare: Alla Cernea
Tehnoredactare: Adrian Cernea

SABIN MUREȘAN

PRIN RĂZBOI SPRE PACE: UN DRUM ÎNCHIS

- EXPERIENȚE IRAKIENE-

Contribuții:
INA CURIC
KAI F. BRAND-JACOBSEN

EIKON
EIKON

CUVÂNT ÎNAINTE

Într-un parc dintr-un oraş oarecare, zeci de porumbei ciuguleau de zor boabe de porumb, bucăţele de pâine şi biscuiţi aruncaţi de trecători. O persoană cu un cuţit în mână se apropie ameninţător de grupul de porumbei şi întrebă încruntat şi cu voce tare: „Care eşti al păcii, măi, că pân-aici ţi-a fost!"

Gluma de mai sus ne-a fost spusă în holul unui hotel din Cluj-Napoca de unul din cei mai renumiţi artişti din România. Faptul că a fost primul şi singurul lucru pe care a ales să ni-l spună când a aflat că lucrăm pentru pace nu e întâmplător. De multe ori pacea e luată în derâdere pentru că e asociată cu slăbiciune, renunţare, abandon şi complacere. Pacea nu mai e la modă, de fapt nu ne amintim să fi fost vreodată cu adevărat, deşi a fost supralicitată în timpul ultimului regim dictatorial din România. Pacea nu e „sexy"[1], se mai spune, nu se poate vinde la fel de bine ca violenţa, ca războiul. Mai mult, pacea e o utopie, e o stare nerealizabilă. La fel se spunea acum 100 de ani despre zborul în spaţiu.

Războiul este un blocaj mental, incapacitatea minţii umane de a găsi soluţiile creative, paşnice, pline de empatie în cadrul unui conflict. Pacea pozitivă nu este doar opusul războiului, ci efortul zilnic în fiecare aspect al vieţii de a depăşi în mod nonviolent conflictele pe care le avem cu noi înşine, cu mediul înconjurător, cu ceilalţi, cu Dumnezeu. Pacea este o decizie individuală şi în acelaşi timp una a comunităţii, este o decizie morală şi una politică. Pacea este acţiune, mai mult decât tiradele

[1] Termenul e folosit pentru a sublinia faptul că pacea nu e considerată la fel de atrăgătoare ca violenţa, nu se poate vinde la fel de bine prin intermediul mass-mediei şi nu este interesantă şi profitabilă din punct de vedere comercial.

exaltate, porumbeii albi şi ramurile de măslini, mai complexă decât mişcarea hippie şi cântecele lui John Lennon. Pacea este o provocare enormă pentru noi toţi şi o dovadă a evoluţiei speciei umane.

Am hotărât să plecăm în Irak în luna ianuarie 2004 când am fost selectaţi de organizaţia cehă *People in Need* care căuta voluntari din sud-estul Europei pentru un proiect de asistenţă a organizaţiilor neguvernamentale din Irak. Lucram cu Institutul Român pentru Pace pe transformarea paşnică a conflictelor de mai mult de doi ani şi era prima oportunitate de a lucra într-o zonă de conflict violent. Era totodată prima ocazie de a încerca să ajutăm alte comunităţi cu ceea ce învăţasem şi trăisem în ţară. Experienţele pe care le-am avut în Irak în lunile martie – aprilie 2004 ne-au marcat mult şi dorim să le împărtăşim prin rândurile următoare, fiind încurajaţi de multe persoane să facem acest lucru. Am început să ne povestim experienţele prin prezentări publice ale fotografiilor făcute în Irak şi Kuweit, în diferite oraşe din ţară (Bucureşti – Grupul de Dialog Social, Cluj-Napoca – Institutul Român pentru Pace, Târgu-Mureş – Universitatea „Petru Maior", Radio Târgu-Mureş, Oradea – Biblioteca Judeţeană); paginile următoare sunt o continuare firească a discuţiilor avute cu studenţii, jurnaliştii, profesorii, diplomaţii şi reprezentanţii autorităţilor publice care au participat la prezentările noastre.

Cartea prezintă conflictul din Irak văzut prin ochii noştri în cele cinci săptămâni pe care le-am trăit acolo şi în lunile care au urmat. Am dezvoltat materialele pe care le-am trimis presei române cât timp ne aflam în Irak[2], înaintând de asemenea soluţii pe care le vedem viabile în cazul războiului şi a participării României la acesta. Vă propunem o abordare din perspectiva unei culturi a păcii, insistând atât pe descrierea muncii noastre în Irak, a oamenilor şi problemelor cu care ne-am confruntat, cât şi pe implicaţiile participării noastre ca ţară la acest conflict.

Pornim de la premisa că nu există războaie juste sau necesare, ci doar incapacitatea minţii umane de a-şi explora la maxim potenţialul şi de a găsi o altă soluţie din nenumăratele alternative paşnice la violenţă. Războiul din Irak nu face excepţie

[2] Jurnal Irakian, www.patrir.ro/arhiva_jp

de la acest lucru, fiind o soluţie cât se poate de distructivă la conflictele care îi stau la bază. Ce îl face atât de diferit pentru noi este că am fost, ca persoane, implicate în conflict şi atâta vreme cât scriem, vorbim şi ne gândim la asta, rămânem implicaţi într-un fel sau altul. Îl putem numi însă şi războiul nostru în sens mai larg pentru că, după prezenţa militară în Afganistan, România are trupe armate în Irak şi s-a alăturat coaliţiei care a invadat şi ocupat această ţară în urmă cu doi ani.

Acest război ne aparţine şi ne afectează ca naţiune, de vreme ce avem militari, politicieni, oameni de afaceri, jurnalişti, experţi independenţi, reprezentanţi ai sectorului neguvernamental – care lucrează în Irak sau au fost în această ţară în ultimii doi ani. Suntem parte a conflictului şi a războiului pentru că participăm fizic la acesta şi ne canalizăm resurse materiale, umane, financiare şi informaţionale importante către Irak. Sumele estimative alocate de la bugetul de stat al României pentru trupele noastre din Irak depăşesc 162 de milioane de dolari în intervalul iunie 2003 – iunie 2005.

Nu în ultimul rând, este şi războiul nostru, în ciuda celor câteva mii de kilometri care ne despart de Bagdad, şi pentru că lăsăm ca toate acestea să se întâmple. Acceptăm cu mare uşurinţă ca simpli cetăţeni sau ca oficialităţi participarea la un război care e prea departe să ne afecteze în mod direct. Ne înrolăm mult prea indiferenţi în „războiul împotriva terorismului" pentru a avea timp să vedem că acesta este o farsă şi una din cele mai ineficiente soluţii alese, iar dacă nu suntem de acord cu toate aceste lucruri, nu avem curajul să o spunem destul de răspicat încât să conteze. Am scris rândurile de faţă animaţi şi de ideea că, potrivit statisticilor, o mică parte din cetăţenii României sunt de acord cu prezenţa militarilor noştri în Irak şi că e nevoie să discutăm despre alternative pentru a încuraja politicienii români să asculte vocea majorităţii.

Rândurile următoare pledează pentru o cultură a păcii în România, Irak, SUA şi oriunde în lume. Sunt modul nostru de a contribui la construirea unei culturi a păcii, fiind destinate oricărei persoane care îşi recunoaşte gândurile măcar în unul dintre capitole şi, mai ales, celor care nu cred că pacea este posibilă.

Pentru pace,
Ina şi Sabin

Datele din paginile acestei cărți au fost obținute prin experiențe personale directe (interviuri, discuții, observații), din surse oficiale (declarații, interviuri în presă, comunicate şi documente oficiale de pe paginile de Internet ale instituțiilor) şi din alte surse publice (presă, diferite cărți şi publicații, Internet). Eventualele omisiuni sau erori se datorează inexactității surselor şi nu intenției autorilor. Vă invităm să ne trimiteți reacțiile dumneavoastră la datele de contact furnizate pe copertă şi vă mulțumim pentru interesul pe care îl arătați.

Mulțumirile şi recunoştința noastră sunt îndreptate către:

- familiile noastre pentru răbdare, sprijin necondiționat şi dragoste;
- colegii noştri irakieni cu care am lucrat în Al Amarah, pentru curajul şi omenia lor;
- colegii noştri cehi din Al Amarah şi Praga, în special Megan şi Iveta, pentru sprijinul lor;
- colegii şi prietenii noştri de la PATRIR, în special lui Kai şi Denisei, pentru inspirație, sprijin şi comunitate;
- prietenul nostru minunat Dietrich Fischer, co-director TRANSCEND;
- cei care ne-au încurajat să ne punem pe hârtie gândurile, pentru insistență şi înțelegere;
- jurnaliştii români şi străini care au preluat materialele scrise de noi;
- oficialitățile române din țară şi din Kuweit, pentru sprijinul lor;
- toți cei care lucrează pentru a construi o cultură a păcii în comunitățile lor.

CAPITOLUL I
INTRODUCERE ÎN PACE ŞI CONFLICTE

Pacea într-o societate nu se măsoară prin cât de paşnică este aceasta, ci prin modul în care răspunde la conflicte.

Johan Galtung

Înainte de a descrie munca pe care am făcut-o în Irak şi modul în care vedem conflictele şi violențele actuale din această țară, credem că este util să prezentăm modul în care înțelegem conflictele şi pacea. Conceptele următoare au stat mereu la baza abordării noastre şi ne-au ajutat să ne clarificăm aspecte ale conflictelor din Irak care nu erau evidente la prima vedere. Vom descrie ce înțelegem prin conflict, violență, transformarea conflictelor prin mijloace paşnice, pace şi culturi de pace. Cu toate că este o scurtă introducere în înțelegerea acestor concepte, sperăm ca ele să faciliteze celor care vor citi capitolele următoare înțelegerea perspectivei din care privim lucrurile.

CONFLICT ŞI VIOLENȚĂ

Facem o distincție clară între „conflict" şi „violență". Conflictul este un fenomen natural experimentat de către fiecare persoană, indiferent de vârstă, sex, religie, rasă sau etnie. Conflictul este o parte normală a vieții, de intensitate diferită de la caz la caz, apărând în general atunci cânt oamenii simt că există incompatibilități între scopurile lor, când simt că nevoile de bază nu le sunt asigurate. Aşa cum ne arată cele mai mult religii şi culturi, conflictul poate fi privit din cel puțin două perspective:

- ***conflictul creator*** – situație în care sunt luate în calcul interesele reale ale părților implicate şi se acționează cu empatie, creativitate şi nonviolență pentru găsirea soluțiilor celor mai bune pentru fiecare dintre părți. Perspectiva pentru viitor este mai mult decât generoasă şi optimistă.

- ***conflictul distrugător*** – în cazul în care soluțiile găsite oferă câştig de moment doar uneia dintre părți, alimentând astfel spirala violenței în viitor şi dând naştere altor momente critice. Actele de violență sunt prezente cel puțin pe termen scurt.

Nu existența conflictelor în sine este o problemă, ci modul în care ne raportăm la ele şi în care le abordăm.

Violența este doar ***unul dintre modurile de a răspunde la conflicte*** dintre toate posibilele soluții existente. Violența apare ca manifestare extremă atunci când conflictul a fost abordat în mod defectuos sau neglijat în mod constant, atunci când există structuri şi mecanisme în societate care să o susțină şi promoveze. Violența are diferite tipuri de manifestare şi este folosită mai ales atunci când societatea o consideră un mod acceptabil şi legitim de a răspunde la un conflict. Posibilele manifestări ale violenței (bătaia, violul, războiul etc.) reprezintă un tip de soluții care, de regulă, ignoră nevoile de bază ale oamenilor şi scopurile lor în conflict, respectiv perpetuează o *cultură de război* prin alimentarea continuă a unei spirale a violenței şi a unor sentimente de neputință, tristețe, frustrare la cei mai mulți participanți în conflicte violente. Violența împiedică realizarea completă a potențialului uman al celor implicați în conflict.

Triunghiul conflictului – atitudini, comportamente, contradicții

Un conflict are cel puțin trei aspecte care pot fi reprezentate în triunghi[3], pentru a face distincție clară între unele elemente care sunt deseori amestecate şi suprapuse. Acestea sunt interdependente şi fiecare dintre ele poate declanşa

[3] Johan Galtung, *Peace by Peaceful Means*, 1996

conflictul. Pentru transformarea eficientă şi constructivă a acestuia, trebuie ca toate cele trei aspecte să fie abordate. Eşecul celor mai multe procese de pace sau încercări de a rezolva paşnic conflictele, în cazul celor de mai mică amploare, este cauzat în general de ignorarea a cel puțin unui aspect din cele trei ale triunghiului conflictelor.

Fig. 1.1 Triunghiul conflictelor (*Apud.* Johan Galtung, *Peace by peaceful means*, 1996)

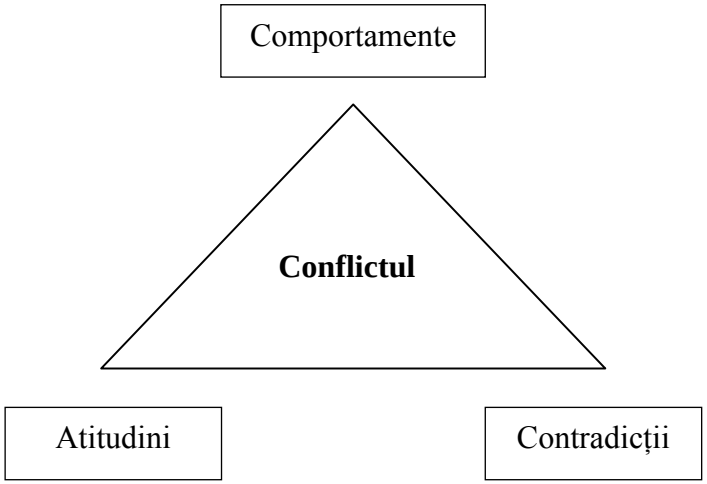

Exemple de atitudini, comportamente şi contradicții în cazul conflictelor:

Atitudini (incluzând sentimente, frici)	Frică, mânie, tristețe, neputință, învinovățirea „celuilalt", dezumanizare, demonizare, „noi/ei", binele împotriva răului, învins/învingător, „violența este singurul lucru pe care îl înțelegem", „scopul scuză mijloacele", „ei au început", „capul plecat sabia nu-l taie", frustrare, răzbunare, ură, frică, teamă pentru sine şi cei dragi (*conflictul distrugător*); angajament pentru a lucra pentru pace şi pentru oprirea violenței (*conflictul creator).*

Comportamente În conflicte violente comportamentul este de regulă violent şi se poate întâlni în următoarele forme: viol, bătaie, hărţuire, incendiere, bombardare, folosirea armelor de foc, înjunghiere, abuz verbal, abuz fizic şi psihic, răpire, torturare, folosirea explozibilului. Alte tipuri de comportament pot fi retragerea, renunţarea, neimplicarea – forme care perpetuează totuşi violenţa.

Contradicţii Cauzele sau rădăcinile conflictului sunt un alt element important, de cele mai mult ori ignorat de presă – în cazul conflictelor mediatizate. Ignorarea nevoilor de bază, excluderea, structurile adânc înrădăcinate care produc violenţă, lipsa de participare – acestea pot fi de obicei cauze ale conflictelor. Acordurile de încetare a focului abordează în principal *comportamentul* celor implicaţi, oprind pentru moment actele violente. Este însă necesară abordarea cauzelor şi contradicţiilor conflictelor pentru ca acestea să nu fie perpetuate şi să nu genereze noi izbucniri şi comportamente violente.

Cele descrise mai sus reprezintă preponderent abordări negative ale conflictului. În comunităţile noastre există însă o multitudine de abordări pozitive, care duc la transformarea conflictelor prin mijloace paşnice. Insistăm pe cele amintite pentru că privim violenţa ca pe o problemă gravă şi încercăm să îi găsim rădăcinile pentru a o elimina.

De obicei, în cazul conflictelor trebuie să definim cele trei aspecte ale triunghiului conflictului pentru fiecare dintre părţile implicate. Cu cât conflictele sunt mai complexe, cu atât numărul de persoane implicate este mai mare, iar evidenţierea atitudinilor, comportamentelor şi contradicţiilor fiecăreia sunt necesare pentru o bună analiză a conflictului. Acest lucru îi

ajută pe cei implicaţi să intre în contact cu nevoile de bază ale „celorlalţi" şi să recunoască faptul că împărtăşesc cel puţin o parte din sentimentele şi comportamentele partenerilor de conflict. O bună cunoaştere şi identificare a celor trei aspecte ale triunghiului conflictului contribuie în mod decisiv la relevanţa şi eficienţa soluţiilor care vor fi găsite ulterior.

În cazul unui conflict naţional în care sunt implicate şi alte state, spre exemplu situaţia din Irak, atitudinile, comportamentele şi contradicţiile vor fi diferite pentru o mamă, un copil, un luptător în miliţiile rebele, un şeic şi un lider religios – toţi localnici, sau pentru un militar român, o jurnalistă, un politician american, un lucrător în sectorul neguvernamental şi o reprezentantă a unei companii străine de petrol – toţi provenind din alte ţări decât Irakul. Cu toţii sunt implicaţi în acelaşi conflict, însă îl trăiesc la parametri diferiţi şi pentru a găsi soluţii viabile, trebuie să recunoaştem complexitatea situaţiei şi să o folosim în avantajul păcii, construind soluţii paşnice pe resursele pe care fiecare parte din conflict le poate pune la contribuţie.

Felicitări, avem un conflict împreună!
Mahatma Gandhi către Viceregele Indiei

Empatie, nonviolenţă, creativitate

Empatia, creativitatea şi nonviolenţa sunt instrumente de bază în transformarea conflictelor prin mijloace paşnice. Ele pot fi întâlnite în toate comunităţile şi sunt folosite în viaţa de zi cu zi de multe ori cu succes. Ceea ce se întâmplă din nefericire în cazul multor conflicte este că aceste trei concepte sunt ignorate, şi astfel apare dezumanizarea „celuilalt", incompatibilitatea scopurilor şi a nevoilor, se întrerupe orice cale de comunicare, iar violenţa devine iminentă. Aceasta se perpetuează de la sine, părţile implicate în conflict se învinuiesc reciproc de vina de a-l fi declanşat, dezvoltând o cultură a violenţei în abordări, atitudini şi sentimente.

Câteva caracteristici ale empatiei, nonviolenței şi creativității sunt:

Empatia Abilitatea de a ne imagina, a vedea, a înțelege sentimentele, experiențele şi perspectivele celorlalți, de a privi situația din perspectiva lor, de a recunoaşte problemele, nevoile şi scopurile care pot fi importante pentru ei/ele şi de a încerca să înțelegem de ce acestea sunt importante. Empatia nu înseamnă neapărat să fim de acord cu revendicările partenerilor la conflict, ci să le înțelegem nevoile ca fiind reale şi importante pentru ei. Acesta e un pas important spre dialog.

Nonviolența Nonviolența este unul din cele mai eficiente instrumente pentru luptă socială şi creare a unui sentiment de putere, încredere şi securitate în comunități. Nonviolența poate fi principială – bazată pe credința în sacralitatea vieții, a non-rănirii, non-uciderii, şi/sau strategică – bazată pe eficiența sa ca metodă de rezistență. Câteva exemple de acțiuni nonviolente: obținerea independenței Indiei, lupta pentru eliminarea regimului apartheid din Africa de Sud, mişcările pentru eliminarea segregării în sudul S.U.A., cele mai multe mişcări civile şi populare din Europa de Est şi fosta Uniune Sovietică ce au înlăturat regimurile autoritare, lupta populară din Filipine, rezistența nonviolentă şi pentru pace a numeroase comunități confruntate cu războaie în întreaga lume.

Nonviolența a existat în toate perioadele istorice şi sub cele mai diferite forme de organizare socială şi politică: de la imperii şi regate până la regimuri autoritare şi democrații constituționale. Extrem de important este faptul că *nonviolența este o metodă foarte eficientă de acțiune* în fața violenței. Persoanele pregătite şi instruite pentru a acționa nonviolent sunt gata de multe ori să îşi dea viața pentru acest lucru, însă nu vor accepta să ucidă în numele cauzei lor.

Nonviolența este o garanție pentru „celălalt" că nu va fi rănit(ă), că nu îi vor fi aplicate tratamente violente. Aceasta dezvoltă umanitatea din fiecare persoană, legăturile şi comunicarea devenind reale, transcende concepte ca „răzbunare" şi „pedeapsă". Nonviolența este atât *acțiune*, cât şi *atitudine, limbaj* şi *abordare.* Poate fi o metodă de luptă pentru atingerea scopurilor proprii precum şi un mod de viață pentru a depăşi războiul şi violența şi pentru a construi pacea şi bunăstarea.

Creativitatea Creativitatea este abilitatea de a vedea lucrurile din perspective diferite, de a imagina rezultate şi soluții constructive şi variate. Este necesar ca soluțiile creative să includă un răspuns eficient şi real la toate doleanțele şi scopurile părților, să țină cont de cultura şi tradițiile comunităților şi să poată transforma conflictul într-un mod paşnic. Soluțiile trebuie să îi satisfacă pe cei care au folosit violența în timpul conflictului şi pe cei care au fost afectați de aceasta. Creativitatea poate fi o garanție pentru oprirea spiralei violenței şi crearea unei culturi de pace.

TRANSFORMAREA CONFLICTELOR

Transformarea conflictelor reprezintă totalitatea proceselor, acțiunilor şi tehnicilor care caută să abordeze conflictul prin mijloace paşnice – empatie, nonviolență, creativitate – luând în considerare atitudinile şi comportamentele părților precum şi contradicțiile – cauzele, dinamicile şi structurile de bază ale conflictului. Dezvoltarea şi susținerea de astfel de inițiative sunt doi dintre cei mai importanți paşi pentru pace în comunitățile care se confruntă cu conflicte. *Transformarea conflictelor pe cale paşnică* este procesul care duce la dezvoltarea unui *rezultat pozitiv şi constructiv* al conflictului, ajută părțile să avanseze în relația lor, să *transforme* conflictul, bazându-se pe faptul că nevoile de bază ale celor implicați sunt respectate. Transformarea conflictelor este mai degrabă un proces decât o singură activitate şi poate fi aplicată la nivel micro-, mezo- şi macro-, atât intra- cât şi inter- personal, la nivel de grupuri, comunități, stat şi la nivel social, cultural, național. Pentru ca transformarea să fie durabilă şi eficientă este nevoie ca toate nivelurile şi manifestările conflictului să fie abordate.

> *Dacă ataci un tigru frontal, acesta te va învinge. Dacă însă îți imaginezi că acesta e făcut din hârtie şi îl ataci folosind 10.000 de ace cu gămălie, victoria va fi de partea ta.*
>
> Proverb chinez

Nu există o singură soluție pentru un conflict. Cu cât complexitatea şi numărul mare de participanți la un conflict este mai mare, cu atât soluțiile sunt mai diverse şi se completează reciproc. Este recomandabil prin urmare ca, pentru a fi eficiente, posibilele soluții să fie:

- *Relevante* pentru persoanele implicate şi afectate de conflict, nu doar importate din exteriorul comunității sau al țării, ori impuse „de sus".

- *Practice,* generatoare de resurse şi instrumente eficiente pentru ca oamenii să se implice în mod activ şi direct în abordarea constructivă a conflictului.
- *Participative,* implicând oamenii ca participanți, actori şi factori de decizie, ghizi şi implementatori în procesul actual de transformare a conflictelor proprii.
- *Legate de tradiția, cultura şi oamenii din comunitate*, şi să abordeze nevoile reale ale partenerilor în conflict aşa cum sunt ele identificate de aceştia.
- Deschise spre *o perspectivă generală, comprehensivă şi integrată,* abordând toate problemele şi cauzele conflictului – inclusiv analiza triunghiului conflictelor pentru fiecare dintre părți – respectiv aspectele conflictului, integrând fiecare nivel al acestuia în imaginea de ansamblu şi evitând procesele contradictorii, fragmentate şi care să concureze unul împotriva celuilalt.
- *Durabile,* fără să fie dependente de sprijin extern şi de intervenția unui proces coordonat din exterior.
- *Inspiratoare,* să ofere oamenilor implicați încredere şi speranță în ceea ce priveşte capacitatea procesului de a transcende şi depăşi conflictul, *transformându-l* în mod constructiv şi creând noi oportunități şi posibilități de soluționare.

Triunghiul violenței – directă, structurală, culturală

Fig. 1.2 (*Apud.* J. Galtung, 1996)

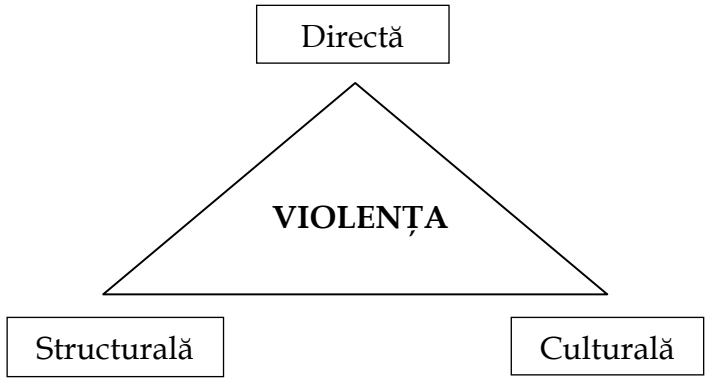

Aspectul violenței perceput în general cel mai uşor este ceea ce numim *„violență directă”*. În afară de acest tip de violență există alte două forme, *violența structurală* şi *violența culturală* care pot fi mai periculoase şi mai distructive decât violența directă şi în acelaşi timp şi mai greu de identificat. Acestea formează împreună *triunghiul violenței*.

Violența poate fi definită în sens larg ca orice act sau proces care aduce suferință, rănire, distrugere, durere şi uneori moarte – având aspecte psihologice, emoționale şi fizice.

Violența directă este uşor de identificat ca act vizibil, iar persoana, organizația sau grupul care o înfăptuieşte are o relație directă cu persoana afectată. Actele de violență directă pot fi verbale, fizice, comportamentale, psihologice sau emoționale şi sunt caracterizate prin puterea lor de *intimidare*.

Violența structurală este mai dificil de observat pentru că este inclusă în sistemele politice, sociale şi economice şi pentru că suntem deseori educați să nu o identificăm. Aceasta reprezintă distribuția inegală a puterii, a resurselor şi oportunităților între diferite grupuri, clase sociale, sexe şi etnii/naționalități. Putem considera violența structurală similară celor nouă zecimi ale unui aisberg, susținând şi *instituționalizând* violența directă. În Irak, ca în numeroase alte cazuri, formele de violență structurală – regimul dictatorial, embargoul, accesul inegal la putere politică şi resurse, inegalitatea dintre sexe, ocuparea şi controlarea țării după 2003 ş.a. – au produs mult mai multe victime decât violența directă.

Dacă violența directă şi violența structurală reprezintă o zecime, respectiv cele nouă zecimi ale unui aisberg, atunci *violența culturală* este apa oceanului în care pluteşte acesta şi ascunde privirilor ceea ce se află sub nivelul ei. Aceasta reprezintă toate percepțiile care fac ca celelalte tipuri de violență să fie acceptate şi perpetuate în societate ca un mod bun de a răspunde la conflicte. Violența culturală însumează elementele şi credințele societății în care trăim, modul în care privim lumea (cosmologia) şi care *legitimează* şi fac ca violența să fie privită ca un fenomen normal. Pentru a putea

„sparge” eficient acest „cerc vicios” – triunghiul violenței – este necesară transformarea tuturor celor trei tipuri de violență întâlnite în comunitățile noastre.

Câteva exemple de violență întâlnite în cazul Irakului:

Violență directă	Omor, bătaie, tortură, incendiere, atac armat, bombardare, aruncare în aer, distrugerea infrastructurii, răpire, abuz fizic şi psihic, acte de intimidare, insulte, amenințări, terorizare reciprocă (a combatanților şi în special a non-combatanților civili), cererea şi primirea mitei, lipsa accesului la hrană şi apă suficiente, lipsa locurilor de muncă.
Violență structurală	Sistemul tribal (parțial) şi accesul selectiv la puterea politică, sistemul patriarhal/discriminarea şi exploatarea femeilor şi a altor grupuri de cetățeni – în special cei săraci, dezvoltarea inegală din punct de vedere geografic, economic, social, corupția, distribuția inegală a pământului şi a accesului la resurse, dependența de structuri străine pentru gestionarea fondurilor petroliere şi a fondurilor pentru reconstrucția țării, structurile politice nereprezentative şi nedemocratice, politica de ajutorare impusă de alte țări, prezența trupelor străine şi a companiilor străine în țară. Modelele culturale, sociale, politice şi economice impuse din exterior.
Violență culturală	Acele elemente de cultură care promovează supremația unei etnii, uniuni de triburi sau naționalități asupra celorlalte, patriarhatul, exploatarea femeilor, a copiilor şi tinerilor, inferiorizarea țăranilor şi celor fără studii superioare, dezvoltarea inegală a provinciilor / zonelor, concentrarea de putere în mâinile

anumitor triburi. Sisteme şi grupuri care folosesc violența ca atitudine legitimă împotriva irakienilor şi a străinilor, promovarea antitezei dintre „bine" şi „rău" şi a nevoii de a „distruge partea cealaltă" pentru supremația binelui asupra răului. Violența culturală este de asemenea credința că „eu/noi nu putem face nimic", că violența este normală sau că doar cei „la putere", politicieni, combatanți, insurgenți, militari, preşedintele, lideri religioşi pot face ceva pentru a corecta lucrurile, iar oamenii „de rând" nu au nici o putere, impunerea culturii economice, politice şi sociale occidentale. Toate aceste forme, mai ales cele puternic interiorizate, reprezintă violența culturală.

Două aspecte întâlnite frecvent în abordarea şi analiza conflictelor sunt concentrarea doar pe violența produsă de „celălalt", ignorând violența produsă de noi şi impactul ei asupra celorlalți, respectiv ignorarea a cel puțin unui aspect al triunghiului violenței. Aceste abordări contribuie prin ele însele la escaladarea conflictelor şi a violențelor. Transformarea reală a conflictelor şi construirea păcii în Irak nu poate avea cu adevărat loc până în momentul în care *toate formele violenței – directă, structurală, culturală* – sunt abordate şi transformate. Pentru a avea încredere, a susține şi participa la procesul de pace, irakienii trebuie să simtă că aceste aspecte sunt luate în considerare şi că se doreşte identificarea şi transformarea cauzelor conflictelor actuale. Procesul este complex şi de durată şi în cadrul acestuia fiecare parte implicată trebuie să îşi identifice propria responsabilitate în conflict, efectul implicării ei, precum şi modul în care poate contribui la construirea păcii. O înțelegere care nu conține elementele amintite aici nu este decât o pace falsă, o continuare a războiului şi violenței prin alte metode şi nu un proces de pace sau un acord de încetare a focului.

CULTURI DE PACE/ CULTURI DE RĂZBOI

În numeroase zone geografice şi țări din lume, inclusiv în România, Irak şi SUA, modul în care privim violența şi războiul, respectiv dialogul şi pacea, este tributar culturilor de pace şi război care caracterizează societățile respective, acestea fiind adânc înrădăcinate în subconştientul colectiv.

Caracteristicile principale ale unei *culturi de război* sunt de a vedea conflictul ca:

- *Negativ, distructiv, rău.*
- O luptă între „bine" şi „rău", unde „sinele" este ales de partea binelui, iar „celălalt" reprezintă şi slujeşte răul.
- *Pierdere - câştig:* singurele rezultate posibile, unde „eu" încerc să câştig pentru ca „celălalt" să piardă.
- *Sumă - zero:* pentru ca unul să obțină ceea ce doreşte, cealaltă parte trebuie să piardă acelaşi lucru. Obiectul disputei este un lucru finit şi nu poate fi împărțit ci doar deținut de una dintre părți.
- *Dualism:* lumea şi conflictul sunt împărțite în două (bărbat - femeie, bine - rău, alb - negru, credincios - infidel, democrat - non-democrat, învins - învingător, de partea mea - împotriva mea), un element esențial al polarizării.
- *Maniheism:* Una dintre părți este bună („eu"), iar cealaltă rea („celălalt"). Trebuie să existe o luptă între aceste părți. Trebuie să alegi de partea cui eşti.
- *Armaghedon/Apocalipsa*: totul duce la lupta finală dintre bine şi rău în care binele („sinele") câştigă e singura variantă.
- *A fi ales:* credința că poporul, națiunea, clasa, sexul din care faci parte a fost ales de o forță superioară pentru a continua misiunea lui Dumnezeu pe Pământ; este prin urmare ales/aleasă şi superioară celorlalți, acțiunile tale sunt la adăpost de orice critică şi reproşuri pentru că sunt susținute de această „forță superioară".

- *Glorie*: momentele de triumf şi glorie din trecut, folosite pentru a motiva şi a uni membrii aceluiaşi grup în lupta lor „justă" şi care se îndreaptă spre victorie.
- *Traumă*: momentele tragice, dureroase din trecut, care justifică acțiunile violente din prezent şi îndeamnă la răzbunare şi corectarea istoriei.
- *Polarizare*: procesul reducerii părților la două – sinele şi celălalt – distrugând orice legătură dintre acestea care ar putea evidenția similarități, lucruri în comun, forțând părțile „neutre" să aleagă una din cele două participante la conflict. Polarizarea închide orice cale de comunicare şi neagă de obicei existența a orice altceva decât extremele violente, părțile confruntându-se ca opozanți. În acest scenariu, toate calitățile definesc „sinele" şi toate atributele negative şi defectele subliniază comportamentul „celuilalt", care este învinuit pentru violență şi care merită în schimb toate acțiunile violente care îi sunt pregătite. Persoanele care nu aleg nici una din părți sau care încearcă să propună alternative sunt fie ignorate, fie condamnate ca fiind „împotriva" binelui.
- *Demonizare şi dezumanizare:* fac mai uşor procesul violent, legitimează uciderea sau anihilarea „celuilalt" care întruchipează „răul".

Cultura de război este promovată prin texte publice, monumente, simboluri istorice şi imnuri, discursuri şi politici publice, educație, muzică şi cântece populare, scrieri academice, legi, presă şi jurnalism, nume de străzi, clădiri şi piețe, publicitate, pictură, sărbători naționale, filme şi multe alte elemente. În zonele în care *cultura de război* este predominantă, aceasta poate determina răspunsul unui individ sau a unei comunități la conflict într-un mod violent, precum şi modul în care cei afectați doresc să pună capăt violenței şi războiului. Încercarea de a aborda contradicțiile existente fără a aborda modul în care percepem şi tratăm conflictele poate însemna că violența va fi folosită în viitor în cazul altor contradicții, sau că o parte din contradicțiile de

bază care au declanşat războiul nu sunt abordate în totalitate. În această situație, „procesele de pace" devin doar declarații la nivel politic, războiul continuând sub diferite forme.

Pentru a depăşi violența pe scară largă şi imuniza o comunitate față de aceasta, este important ca alături de transformarea şi transcenderea *violenței structurale şi directe* să fie promovată o *cultură a păcii* care să sprijine abordările paşnice şi constructive pentru transformarea conflictelor. Valorile şi ideile care construiesc culturi ale păcii tratează conflictele privindu-le în ansamblu şi căutând modalități eficiente şi constructive pentru a le aborda. De cele mai multe ori elementele unei *culturi de pace* coexistă într-o societate alături de elementele unei *culturi de război*.

Alături de valori ca empatia, nonviolența şi creativitatea, *o cultură a păcii* poate include valori şi credințe precum:

- *Drepturile omului:* acceptarea drepturilor sociale, economice, politice, civile şi culturale ca fundamentale şi de bază pentru toți oamenii, indiferent de rasă, sex, naționalitate, clasă, vârstă şi limba vorbită. Drepturile omului sunt un element esențial într-o cultură a păcii. Recunoaşterea drepturilor tuturor grupurilor şi nu doar cele ale grupului propriu poate fi un pas important pentru transcenderea conflictelor şi a elementelor dualiste ale culturii de război. Anumite grupuri pot cere drepturi speciale pentru *zona, localitatea* sau *cultura* din care provin. Acest lucru nu trebuie să fie o amenințare pentru celelalte grupuri, ci o recunoaştere a diversității şi bogăției culturale a unei națiuni. Promovarea şi celebrarea unei culturi a drepturilor omului trebuie să includă acelaşi lucru pentru *drepturile omului* prin *pace prin mijloace paşnice*.
- *Demnitate umană:* un aspect important al unei culturi a păcii care poate fi completat cu prețuirea vieții şi cu respectul pentru natură. Respectarea demnității umane a fiecărui individ, mai ales atunci când părerea sa nu corespunde cu a noastră, este vitală pentru a găsi curajul şi angajamentul de a lucra împreună pentru a transforma

conflictele în mod constructiv. Celebrarea demnității umane şi a diversității permite depăşirea demonizării şi dezumanizării partenerilor în conflict. Oprimarea, fie ea economică, socială, politică sau culturală, este un obstacol pentru ca oamenii să poată trăi o viață demnă.

➢ *Conflictul constructiv – o oportunitate*: în timp ce culturile de război privesc conflictul ca negativ şi distructiv, identificându-l deseori cu violența, culturile de pace văd conflictul ca pe o oportunitate pentru creativitate şi transformarea constructivă a problemelor existente. Cu toate că acest lucru este de multe ori extrem de dificil şi necesită curaj, angajament, umilință şi reprimarea pornirilor egoiste şi individualiste, poate fi în acelaşi timp un mod de viață şi un fel de a privi lumea. În această mentalitate, conflictul este o provocare pentru a găsi cele mai bune soluții pentru toate părțile implicate şi necesită simetrie, respect şi sinceritate. În loc să fie privit ca o amenințare, conflictul devine o oportunitate de a transforma contradicțiile şi de a spori bunăstarea celor implicați.

➢ *Ubuntu*: în multe privințe *ubuntu* este un concept de bază în culturi de pace. Provenind din sudul Africii, poate fi întâlnit şi în alte părți ale lumii şi înseamnă în esență „sunt ceea ce sunt datorită ție". Acest lucru poate fi extins la: suntem ceea ce suntem datorită fiecăruia dintre noi. *Ubuntu* recunoaşte relația şi legătura comună dintre oameni. Acest lucru poate fi văzut din punct de vedere social, cultural, spiritual, politic, economic şi civil. La fel ca în cazul budismului, viața este percepută ca o unitate şi o rețea de relații interdependente. Faptele unuia îl afectează pe altul, iar dacă unei persoane nu îi merge bine, cu toții suntem afectați. În loc să fim unii împotriva altora, „câştigători - pierzători", „ori una, ori cealaltă", *ubuntu* aduce împreună ființele umane într-un spațiu în care există atât unitate, cât şi diversitate.

➢ *Sarvodaya*: bunăstare pentru toată lumea. În mare măsură transformarea conflictelor şi construirea păcii – un pilon important al multor culturi şi cosmologii – urmăreşte

depăşirea violenței directe, structurale şi culturale şi creşterea nivelului bunăstării tuturor oamenilor. *Sarvodaya* recunoaşte că sănătatea unei comunități vine de la sănătatea individuală a membrilor acesteia, nu putem fi sănătoşi atâta vreme cât avem semeni care sunt supuşi diferitelor acte de violență. *Sarvodaya* este prin urmare un angajament de a asigura bunăstarea şi satisfacerea nevoilor de bază pentru fiecare membru al comunității. Acest concept poate fi un fundament atât pentru viața comunității, cât şi pentru abordări de transformare constructivă a conflictelor.

➢ *Nevoi umane de bază*: nevoile umane de bază pot fi definite în mod diferit în funcție de grupuri diferite. Acestea includ nevoia pentru viață şi supraviețuire, la fel ca nevoia de reproducere, identitate şi bunăstare. Ce este important însă e faptul că nu există o ierarhizare a nevoilor umane cu toate că în anumite momente anumite nevoi par prioritare. Împlinirea nevoilor umane de bază, *sarvodaya,* este un pilon central al construirii păcii şi al transcenderii formelor extreme de violență directă, structurală şi culturală.

➢ *Democrație: demos kratos* – puterea poporului – puterea oamenilor de a lua deciziile care îi privesc şi de a le pune în practică. Democrația se bazează pe capacitatea oamenilor de participa direct în comunitățile şi țara lor la procesele şi structurile de luare a deciziilor care le afectează viețile – pentru probleme sociale, economice, de sănătate, politice, culturale, civile. Democrația este un element important al construirii păcii în orice comunitate sau societate.

➢ *Justiție socială:* asigurarea nevoilor umane de bază şi a drepturilor omului pentru toate grupurile sociale, fără discriminare negativă bazată pe diferențe de clasă, rasă, sex, naționalitate, cultură, generație, respectând şi asigurând în acelaşi timp nevoile speciale ale diferitelor grupuri, bărbați sau femei, naționalități sau generații.

➢ *Swadeshi*: auto-susținere. Dezvoltarea şi deținerea în cadrul unei comunități a resurselor necesare membrilor acesteia. Non-dependența față de comunități din exterior sau

din alte țări. Auto-susținerea este unul dintre fundamentele democrației şi ale auto-determinării.

➢ *Brahmacharya*: auto-control, umilință – a nu încerca să se exercite control asupra altora, a nu lua mai mult decât se cuvine.

➢ *Yin şi Yang*: mai presus decât „alb - negru", „bine - rău", recunoaşte că poate exista bine în „rău" şi rău în „bine". Permite o complexitate mai mare şi mai puține perspective şi rezultate de tipul „bine/rău", „câştigător/pierzător". Provocarea este să vedem ce anume este valid şi pozitiv în obiectivele şi punctele de vedere ale părților şi să identificăm ce anume poate fi distructiv, negativ în propriile scopuri şi obiective.

Pace negativă şi pace pozitivă

Pacea a devenit în România de dinainte de 1989 un element important al discursurilor clasei conducătoare. În ultimele decenii, la nivel internațional s-a vorbit mult despre pace fără să existe cu adevărat abordări eficiente ale conflictelor violente în lume, atât în interiorul statelor, cât şi în conflictele inter-statale. În ciuda conferințelor, politicilor şi declarațiilor oficiale *pentru pace*, comerțul mondial cu arme s-a dezvoltat constant, bugetele pentru forțele armate au crescut, noi arme au fost constant create şi experimentate, tot mai mulți oameni au căzut victime războaielor, terorismul național, local, internațional şi de stat s-a dezvoltat, au fost posibile experiențe devastatoare în zone cum ar fi Sri Lanka, Somalia, Ruanda, Columbia, Africa de Sud, Nepal, Irak, Cambogia, Africa Centrală, Afganistan, Cecenia, Timorul de Est, fosta Iugoslavie. Multe dintre situațiile enumerate mai sus apar în societăți unde *nu există război declarat oficial*, dar care sunt dominate de o stare generală pe care o putem numi *pace negativă* prin prezența elementelor unei *culturi de război*, respectiv absența componentelor unei *culturi de pace*.

Cu toții suntem de acord că avem nevoie de pace, dar deseori nu ştim cum să ne transpunem dorințele în practică. Pentru a elimina contradicțiile dintre declarații şi intenții,

respectiv pentru a ajunge la rezultate concrete în societățile noastre, pentru a nu defini pacea doar în funcție de *absența violenței extreme,* suntem datori față de umanitate şi față de noi înşine să contribuim la construirea unei *păci pozitive,* a unei *culturi a păcii.*

Alături de ideile exprimate în acest capitol pentru modul în care am putea construi o cultură a păcii, iată câteva întrebări ale căror răspunsuri ne pot ajuta să construim *pacea pozitivă*:

- Cum să abordăm conflictele fără a folosi violența?
- Cum să transformăm conflictele în mod creativ şi constructiv, obținând transcenderea incompatibilităților şi a contradicțiilor?
- Cum să lucrăm pentru a ne asigura că nevoile de bază sunt satisfăcute, iar cauzele reale ale violenței şi războiului depăşite?
- Cum să promovăm *culturi de pace* şi angajamente pentru găsirea de abordări constructive pentru transformarea conflictelor?
- Cum să dezvoltăm *structuri de pace* şi resurse, instituții şi capacități pentru a preveni violența şi războiul?

Am prezentat până aici o abordare care ni se pare extrem de utilă prin complexitatea şi claritatea ei, pentru că poate fi folosită pentru a înțelege şi transforma conflictele, de la cele mai reduse ca număr de participanți şi intensitate până la conflictele inter-state sau inter-culturi. Există şi alte abordări folosite astăzi, cu mai mult sau mai puțin succes, în diferite zone din lume. Ceea ce considerăm necesar pentru a evolua în modul în care ne raportăm unii la ceilalți şi în care privim conflictele, este să exersăm cât mai mult aplicarea de soluții non-violente, creative şi empatice.

Dacă în cazul bolilor societatea noastră a dezvoltat un sistem complex de pregătire a specialiştilor şi investeşte mult în eradicarea diferitelor maladii, în cazul conflictelor nivelul nostru este departe de maturitatea şi înțelepciunea care ne-ar sprijini să renunțăm la acceptarea violenței ca soluție reală.

Acesta este un motiv bun de a investi resurse şi energie în a construi o cultură de pace în România şi în fiecare comunitate din lume.

CAPITOLUL II
SOCIETATEA CIVILĂ ÎNTR-O ȚARĂ ÎN RĂZBOI

- Proiectul de mentorat pentru organizațiile neguvernamentale irakiene din regiunea Maysan -

SPRIJIN PENTRU SOCIETATEA CIVILĂ IRAKIANĂ

Organizația cehă „People in Need" (PIN) a început să deruleze încă din 2003 activități de reconstrucție a infrastructurii unor şcoli şi spitale în regiunea Maysan din sudul Irakului. Proiectele aveau succes pe termen scurt şi se simțea nevoia sprijinirii pe termen lung a societăți civile şi în special a organizațiilor neguvernamentale care începeau să se înființeze şi să activeze în zonă. Proiectul-pilot prin care am ajuns în Irak în martie 2004 şi-a propus facilitarea transferului de cunoştințe şi experiențe dintre organizațiile din țări sud-est europene şi organizațiile neguvernamentale (ONG) locale din Irak. Am fost selectați alături de alte două colege din România (Loredana Rusu şi Gina Panțuru) între cei şapte facilitatori care urmau să meargă în Irak, trecând printr-un program intensiv de instruire în Praga, la cartierul general al PIN. La selectarea noastră a contribuit decisiv experiența pe care o aveam în sectorul neguvernamental, disponibilitatea de a pleca în Irak pentru a-i ajuta pe localnici şi mai ales specificul muncii noastre cu Institutul Român pentru Pace din Cluj-Napoca.

Rezultatul final aşteptat de la noi era, în afară de munca în teren, un raport care să fie relevant pentru politicile ulterioare de intervenție a finanțatorilor şi autorităților, precum

şi a organizaţiilor internaţionale în Irak. Proiectul, deşi planificat iniţial pentru cel puţin trei luni, a fost întrerupt din cauza deteriorării grave a stării generale de securitate, fiind nevoiţi, după trei săptămâni, să evacuăm Al Amarah, capitala provinciei Maysan, iar după alte două săptămâni petrecute în baze militare să părăsim Irakul. Parţial, informaţiile din acest capitol se regăsesc în raportul iniţial elaborat pentru „People in Need" în luna mai 2004.

Contextul politic, economic şi social în Irak, martie-aprilie 2004

Proiectul a fost influenţat în permanenţă de situaţia politică, economică, culturală şi socială din Irak. La aproape un an de la sfârşitul „oficial" şi îndelung mediatizat al războiului, au apărut schimbări importante în societatea irakiană care au favorizat atât dezvoltarea conflictelor vechi, cât şi apariţia unora noi. Datorită acestor factori deosebit de complecşi şi a situaţiei instabile de securitate, ne-am aşteptat ca munca noastră în Irak să fie extrem de dinamică şi să sufere schimbări bruşte, fapt ce s-a dovedit în cele din urmă adevărat.

Multe din neajunsurile existente în diferite zone erau explicate de către localnici ca şi consecinţe ale regimului Hussein, ale războaielor, sancţiunilor economice şi conflictelor complexe recente. Fără a cădea în capcana prezentării şi justificării fiecărei probleme în funcţie de regimul dictatorial, este important să subliniem gândurile şi sentimentele oamenilor faţă de trecut şi prezent, faţă de consecinţele politicilor din trecut, faţă de moştenirile şi modelele care ghidează societatea şi vieţile irakienilor acum.

În momentul în care am ajuns în Irak, situaţia generală era extrem de instabilă în multe părţi ale ţării. Al Amarah, oraşul în care am lucrat, este situat în sudul ţării într-o zonă considerată atunci una din cele mai sigure regiuni, în vreme ce Bagdadul era o ţintă constantă pentru diferite atacuri. Nivelul crescut de insecuritate era dat şi de faptul că multe

din actele violente erau greu de catalogat, identificat şi atribuit diferitelor grupări sau organizaţii existente. Acest lucru făcea dificilă inclusiv formularea unui răspuns eficient din partea autorităţilor. Numeroase grupări şi facţiuni politice şi religioase influenţau evenimentele interne şi luptau pentru putere, lucru ce crea o mare confuzie pentru cei care doreau să intervină în evenimentele din Irak într-un fel sau altul. Cu toate că oficial războiul se încheiase de multe luni, situaţia reală din teren era departe de pacea aşteptată de toată lumea. Lucrurile nu s-au schimbat în bine din acest punct de vedere nici în ultimul an.

În timpul celor trei săptămâni de lucru petrecute în Al Amarah, nivelul de securitate în Irak a scăzut în mod constant, în timp ce incidentele violente erau prezente în număr crescând în fiecare zi în zonele considerate relativ sigure şi liniştite din sudul şi sud-estul Irakului. Personalul organizaţiilor neguvernamentale internaţionale prezente în zonă începuse să renunţe progresiv la deplasările în teren, la angajarea altor localnici, optând în general pentru o prezenţă în comunitate care să nu atragă atenţia grupărilor radicale. Cursul evenimentelor a dus în cele din urmă la evacuarea zonei de către organizaţiile internaţionale şi diferitele companii comerciale străine la începutul lui aprilie 2004.

Situaţia generală în Al Amarah şi în Provincia Maysan, martie-aprilie 2004

Şomajul, corupţia, o stare generală de insecuritate, descurajarea şi lipsa unor condiţii de bază pentru traiul zilnic erau prezenţe constante în Al Amarah. Cei mai mulţi dintre localnicii cu care am lucrat ni le-au prezentat foarte clar şi concis. Rata şomajului în oraş, la momentul respectiv, era de aproximativ 70 la sută, un procent similar celui din întreaga ţară, fapt care îi determina pe oameni să caute asiduu surse de venit. Cele mai multe din persoanele implicate în organizaţii neguvernamentale locale nu aveau un loc de muncă, fiind constantă tendinţa de a înţelege greşit misiunea unui

ONG ca pe o modalitate prin care oamenii să îşi creeze locuri de muncă şi să câştige bani. Contradicţia dintre principiul voluntariatului, care este unul din fundamentele concepţiei de ONG şi nevoia de bani a localnicilor irakieni era evidentă.

Multe grupuri şi persoane căutau să obţină profit pe termen scurt prin înfiinţarea de organizaţii neguvernamentale, acest lucru fiind încurajat şi de Autoritatea Provizorie a Coaliţiei (APC) şi de finanţatori internaţionali prin diverse metode cum ar fi acordarea de bani pentru înfiinţarea şi funcţionarea organizaţiilor. Existau totuşi şi organizaţii devotate lucrului pentru comunitate şi care doreau să lucreze pentru a răspunde nevoilor de bază ale membrilor acesteia. Printre lucrurile care le lipseau oamenilor din provincia Maysan şi din Al Amarah cu care am lucrat se numără accesul la apă curată, locuri de muncă şi un nivel de securitate stabil şi confortabil pentru a dezvolta programe pentru comunitate.

Din punct de vedere politic, situaţia în regiune era foarte complexă şi dificil de analizat. Arabii din zona mlaştinilor (în sudul provinciei Maysan), una din cele mai sărace comunităţi din Irak, erau în centrul atenţiei APC şi a organizaţilor internaţionale. Şeicii – liderii triburilor – încercau să recâştige puterea avută înainte de regimul lui Saddam Hussein şi o poziţie bună în societate pe scena politică, aşteptându-se să joace un rol important în viitor.

Grupuri fundamentalist-religioase precum cel al lui Moqtada Al Sadr marcau puternic contextul general al zonei. Al Sadr avea un grup numeros şi influent de susţinători, estimat la aproximativ un milion, fiind suspectat de a fi susţinut de grupuri Shi'a din Iran. Această mişcare juca un rol politic important în regiune, o parte din doctrina lor inspirată din surse religioase marginalizând femeile şi interzicând orice tip de evenimente culturale şi artistice, precum şi consumul de alcool.

Autoritatea Provizorie a Coaliţiei era principalul factor de decizie în cadrul provinciei Maysan şi era alcătuită din

reprezentanţii trupelor de ocupaţie. Conducerea regiunii Maysan cădea în responsabilitatea civililor americani care coordonau APC alături de ofiţerii britanici, sudul Irakului fiind sub comanda trupelor militare britanice. Coordonatorul APC era o persoană civilă americană numită pe criterii politice. Spre deosebire de alte provincii, APC din Al Amarah era relativ deschisă spre colaborarea cu organizaţiile internaţionale, autorităţile locale şi chiar cu organizaţii neguvernamentale locale. S-au folosit sume considerabile pentru reconstrucţia infrastructurii în oraşele şi satele din provincie. Pe de altă parte, localnicii priveau APC ca pe principalul reprezentant al forţelor de ocupaţie, alături de armată. O serie de abordări şi acţiuni ale reprezentanţilor APC şi ale ofiţerilor superiori în Al Amarah alimentau sentimentele de frustrare şi nemulţumire ale localnicilor: contactul limitat dintre reprezentanţii APC şi aceştia, lipsa de competenţă şi nepotrivirea responsabililor militari în posturi civile, sensibilitatea scăzută la diferenţele culturale şi lipsa de respect pe care oamenii o simţeau uneori din partea reprezentanţilor Coaliţiei.

Deşi armele erau foarte răspândite în comunităţile irakiene şi actele violente se petreceau zilnic – răpiri ale copiilor localnicilor, atacuri minore între grupări locale sau asupra militarilor străini, marea majoritatea a localnicilor îşi doreau pace. Am intrat în contact cu grupări şi organizaţii care lucrau în comunităţile lor pentru pace, promovând mijloace nonviolente. Faptul că Irakul este sub ocupaţie străină, irakienii neadministrându-şi resursele proprii, precum şi lupta pentru putere între diferitele grupări şi partide politice autohtone erau considerate de localnici impedimente majore în dezvoltarea sectorului neguvernamental – numit şi „al treilea sector" – şi implicit a vieţii asociative şi a societăţii civile în provincia Maysan şi oraşul reşedinţă al acesteia, Al Amarah.

Pe durata şederii noastre în Irak, echipa „People in Need" (PIN) a fost alcătuită din patru cehi şi patru români, cehii ocupându-se de proiecte de reconstrucţie a diferitelor

clădiri şi părţi de infrastructură din zonă afectate de război şi de administrarea organizaţiei şi a logisticii proprii, iar noi, românii, lucrând exclusiv pentru susţinerea şi dezvoltarea organizaţiilor neguvernamentale locale. Birourile noastre şi camerele în care locuiam erau situate în două clădiri vecine, cu arhitectură modestă, asemănătoare cu cele mai multe locuinţe autohtone, iar deplasările pe teren se făceau în maşini ale localnicilor, folosind personal irakian pentru funcţionarea administrativă a programelor şi infrastructurii organizaţiei.

Abordarea modestă şi reţinută pe care au avut-o colegii cehi de la început precum şi modul profesionist şi corect în care se lucra cu colegii irakieni a contribuit la formarea unei imagini bune în comunitate. Rezultatele muncii şi modul folosirii fondurilor au fost motive suplimentare pentru care putem presupune că nu am fost atacaţi în mod direct şi imediat în momentul izbucnirii violenţelor. Primele „ţinte" pentru grupările insurgente au fost organizaţiile internaţionale bănuite de deturnare de bani, spionaj şi care dispuneau de o logistică ieşită din comun – sedii în clădiri impunătoare, maşini de teren noi şi luxoase, birouri foarte elegante.

Influenţe asupra organizaţiile neguvernamentale locale şi internaţionale

Apărute în Irak după încetarea oficială a războiului în anul 2003, organizaţiile internaţionale derulau în special proiecte de reconstrucţie a infrastructurii şi nu aveau ca prioritate susţinerea organizaţiilor locale. Proiectele organizaţiilor internaţionale erau finanţate în mare măsură de către Autoritatea Provizorie a Coaliţiei, dar şi din alte surse provenind din afara Irakului. Din cauza faptului că organizaţiile internaţionale derulau proiecte ample care implicau sume mari de bani, exista o oarecare tensiune între acestea şi cele locale. O bună parte din eforturile APC şi ale celorlalte organizaţii active în Irak sunt fructuoase şi au rezultate pe termen scurt. Cele aproximativ 80 de organizaţii internaţionale care activau in ţară după mai 2003 au reconstruit şcoli şi spitale, au adus echipamente, hrană şi articole non-alimentare. În unele zone în care aceste organizaţii au avut rezultate bune, ele sunt bine primite de către localnici şi acceptate în comunitate. Munca lor de reconstrucţie, în mare majoritate, e derulată prin companii irakiene şi e destinată beneficiului comunităţilor locale.

Unele organizaţii locale spuneau că banii care proveneau în urma vânzării petrolului irakian – o sursă principală de finanţare a APC conform paginii de Internet oficiale a acestei structuri – ar trebui să fie folosiţi de organizaţiile locale, de vreme ce cele mai multe organizaţii internaţionale aveau interacţiuni limitate cu localnicii şi firmele autohtone, angajându-le pe acestea pentru a lucra pentru ele, dar fără să pună accentul pe transferul de cunoştinţe şi deprinderi. Acest lucru făcea ca organizaţiile locale să fie dependente şi pe termen lung de prezenţa organizaţiilor internaţionale, în loc ca prezenţa acestora din urmă să contribuie la dezvoltarea unui sector ONG irakian independent.

Câţiva factori care făceau ca misiunea şi scopul unei organizaţii neguvernamentale să fie neclare pentru irakieni şi să fie privite cu scepticism erau înfiinţarea lor în strânsă legătură cu APC, existenţa unor sume de bani promise doar pentru simpla înfiinţare şi influenţa mediului politic. Organizaţiile societăţii civile riscau prin urmare să devină instrumente ale grupărilor politice sau să fie privite ca implementând anumite programe în zonă în funcţie de liniile de finanţare (tipurile de proiecte acceptate pentru finanţare) promovate de APC şi de ceilalţi finanţatori. Având totodată în vedere golul de putere de la nivel naţional, regional şi local în 2004, lipsurile economice şi sociale, banii şi accesul la un anumit nivel de putere au devenit rapid motivul principal al existenţei multor grupuri din societatea civilă. Responsabilitatea situaţiei aparţine în egală măsură factorilor externi şi celor interni.

Ca principal finanțator pentru diferite proiecte în regiune, Coaliția acorda fonduri în special organizațiilor internaționale. Cele locale aveau dificultăți mari în a primi bani de la APC, deoarece nu aveau experiența necesară pentru a derula proiecte. Cele mai multe dintre acestea nu aveau capacitatea de a planifica şi implementa proiecte mici la standardele cunoscute organizațiilor neguvernamentale din occident şi, prin urmare, nu li se încredințau sume de bani pentru derularea unor proiecte ample. În momentul în care am ajuns în Al Amarah, Autoritatea Provizorie a Coaliției blocase temporar fondurile destinate sprijinirii organizațiilor din regiunea Maysan. Două dintre motivele care au cauzat inconstanța lucrului cu sectorul ONG erau pe de o parte faptul că pe 30 iunie 2004 APC urma să părăsească oficial Irakul, iar pe de altă parte prezența pe termen scurt (aproximativ 3 luni) a responsabililor cu relațiile cu organizațiile neguvernamentale din cadrul Coaliției – inconstanță întâlnită în majoritatea posturilor de răspundere în cadrul APC în regiunea Maysan. Disfuncționalități majore puteau fi observate în gestionarea de către APC a banilor pentru sectorul neguvernamental. De altfel, în multe regiuni ale Irakului post-Hussein există mari probleme cu justificarea a zeci de milioane de dolari cheltuite pentru programe de reconstrucție.

În ceea ce priveşte cadrul legal, organizațiile se înregistrau la Ministerul Planificării potrivit unui formular extrem de simplu; informațiile disponibile în martie 2004 demonstrau deja existența a peste 700 de organizații neguvernamentale în Irak. Autoritățile locale şi regionale au sprijinit formarea acestor organizații aproape în exclusivitate la nivel de structură, iar evaluarea situației şi nevoilor din comunități şi pregătirea membrilor organizațiilor neguvernamentale în gestionarea unui proiect erau aspecte inițial ignorate. Doar prezența în rândurile acestor organizații a unor oameni dedicați rezolvării problemelor din comunități a făcut ca implementarea conceptului de societatea civilă prin organizații neguvernamentale să nu fie un eşec total din start.

Cu toate că majoritatea organizațiilor internaționale derulau proiecte relevante, cu rezultate pozitive, imaginea lor în cadrul comunităților nu era întotdeauna bună; chiar dimpotrivă, circulau zvonuri potrivit cărora unele organizații spionau pentru serviciile secrete israeliene, sau foloseau sume uriaşe de bani pentru administrația proprie, folosind clădiri luxoase şi maşini scumpe. Localnicii care lucrau pentru acestea erau plătiți cu salarii deosebit de mari, cuprinse între 300 şi 700 de dolari lunar, în timp ce majoritatea irakienilor erau şomeri. Aceste idei şi fapte au generat la vremea respectivă probleme grave şi chiar atacuri armate împotriva organizațiilor respective, iar pe ansamblu au afectat drastic credibilitatea organizațiilor internaționale prezente în Al Amarah.

Mai multe organizații neguvernamentale din Al Amarah, inclusiv „People in Need" (PIN), au primit înainte de sfârşitul lunii martie 2004 scrisori în care li se cerea concedierea femeilor localnice care erau angajate pentru diferite proiecte. Persoanele care au adus aceste scrisori pretindeau că reprezintă grupul Al Sadr şi cereau acest lucru motivând că banii pe care îi câştigă aceste femei sunt „murdari". Organizațiile internaționale bănuite de spionaj au fost în mod special vizate de aceste mesaje, fapt care a dus la creşterea neîncrederii în rândul celor suspicioşi în legătură cu munca acestora în zonă.

În general însă, localnicii au fost extrem de dornici de colaborare şi de a împărtăşi experiențele pe care le-au avut în ultimele luni. Faptul că am învățat în primele săptămâni, şi inclusiv în Praga, lucruri de bază despre cultura şi tradițiile locale ne-a ajutat să ne apropiem de ei şi să reuşim să privim situațiile mai dificile şi provocările ca pe nişte oportunități care să ne ajute să ne îmbunătățim munca. Trecutul nostru în România din timpul dictaturii lui Ceauşescu şi perioada de tranziție ne-au conferit un statut aparte şi au generat simpatie şi deschidere din partea

localnicilor, motivate prin experienţele similare pe care le-am trăit. Am simţit totodată că suntem priviţi cu înţelegere şi că localnicii nu au transpus în nici un moment asupra noastră vina prezenţei militare a României în Irak – un lucru de care nu eram deloc mândri.

Strategii de lucru

Primul pas pe care l-am făcut după ce am ajuns în Al Amarah a fost să continuăm să colectăm informaţii despre situaţia socială din zonă şi din ţară (lucru început în România şi Cehia), respectiv să organizăm întâlniri cu localnici, organizaţii internaţionale, autorităţi locale, Autoritatea Provizorie a Coaliţiei, reprezentanţi şi membrii ai trupelor militare străine din Irak, regiunea Maysan. Doream să ne facem o imagine cât mai clară asupra contextului general şi a situaţiei specifice a organizaţiilor neguvernamentale locale. O sursă importantă de informaţii a fost şi unul dintre cei patru traducători cu care am lucrat, care efectuase un sondaj despre organizaţiile locale.

Am fost informaţi de colegii noştri şi în legătură cu proiectele de scurtă durată derulate până în acel moment de PIN în colaborare cu câteva organizaţii locale. Informaţiile aflate de la toate grupurile enumerate ne-au ajutat să analizăm contextul extern al muncii noastre, să evaluăm mediul în care îşi desfăşoară activitatea organizaţiile locale precum şi să înţelegem o parte din priorităţile locale şi ideile din spatele proiectelor care fuseseră deja demarate pe plan local. Toate aceste informaţii valoroase ne-au dat speranţă şi ne-au făcut să credem că prezenţa noastră în Al Amarah putea fi utilă pentru comunităţile şi organizaţiile cu care lucram.

Următorul pas a fost să identificăm nouă organizaţii locale care au acceptat să lucreze împreună cu noi şi să ne întâlnim pentru a vedea cum putem colabora. Primul lucru pe care l-am făcut în cadrul întâlnirilor a fost să specificăm clar felul contribuţiei pe care o puteam avea, tocmai pentru că majoritatea organizaţiilor se aşteptau la sprijin financiar.

Organizaţiile irakiene cuprinse în proiect	
Femeile din Maysan pentru Mâine	Societatea Irakiană pentru Schimbare
Societatea Irakienilor cu Handicap	Asociaţia Irakiană pentru Sprijinirea Copiilor
Organizaţia Drepturilor Omului	Asociaţia Femeilor Irakiene
Comunitatea Copiilor Liberi pentru Artă	Pace şi Prietenie Internaţională
Organizaţia de femei condusă de Dr. Kifaya	

Metode, instrumente şi abordări

Din experienţa pe care o aveam din ţară în sectorul neguvernamental am reuşit să adaptăm câteva abordări metodologice:

- organizarea de întâlniri de prezentare a proiectului nostru, întâlniri de lucru cu organizaţiile locale pentru a stabili modul în care urma să lucrăm împreună, întâlniri de lucru ale echipei de facilitatori pentru a analiza contextul muncii noastre, întâlniri cu alte organizaţii internaţionale şi instituţii (APC, autorităţi locale);
- vizite de lucru în teren pentru a vedea munca diferitelor organizaţii cu care am lucrat în Al Amarah şi a instituţiilor administraţiei publice locale;
- ateliere şi sesiuni de lucru cu organizaţiile locale pe diferitele teme abordate (lucrul în comunitate, gestionarea proiectelor, planificarea activităţilor etc.).

Pentru prima fază a lucrului am creat un „ghid de interviu" care urmărea colectarea informaţiilor esenţiale şi relevante privind activitatea fiecărei organizaţii sau instituţii vizate. Întrebările au fost adaptate diferitelor categorii vizate: organizaţii neguvernamentale internaţionale, ONG-uri locale, autorităţi, localnici şi reprezentanţi ai armatei şi APC. Întrebările erau folosite cu scop orientativ, discuţiile erau

libere, iar informaţiile obţinute erau structurate ulterior întâlnirii şi împărtăşite cu ceilalţi facilitatori. Toate întâlnirile au fost adaptate la nevoile partenerilor de dialog şi au relevat specificul mediului în care îşi desfăşurau activitatea ONG-urile locale.

Am organizat primele întâlniri cu aceste organizaţii din dorinţa de a întocmi o evaluare iniţială. Informaţiile de care aveam nevoie vizau structura organizaţională, proiecte derulate sau viitoare, sursele de finanţare, perspective asupra provocărilor existente în societatea irakiană şi orice altă informaţie utilă pentru a facilita crearea unei strategii comune de lucru. Paşii următori au constat în organizarea întâlnirilor de lucru, concentrate pe elaborarea unor obiective specifice pentru fiecare dintre organizaţii, în funcţie de nevoile lor. Pentru a ne da seama de nivelul muncii lor şi de cunoştinţele în domeniul dezvoltării organizaţionale a fost nevoie ca translatorii cu care lucram să traducă în limba engleză o parte din proiectele organizaţiilor. Întâlnirile cu localnicii erau atent pregătite şi urmăreau un scop precis, în funcţie de nevoile organizaţiilor respective, iar metodele erau adaptate în funcţie de nivelul fiecăreia în parte şi de sprijinul pe care îl puteam oferi.

Pe parcursul şederii noastre în zonă am reuşit să avem întâlniri de lucru la sediul în care lucram, să organizăm vizite în teren pentru anumite proiecte şi ateliere de lucru cu cele nouă organizaţii cu care am colaborat. De-a lungul celor trei săptămâni am creat şi adaptat o serie de instrumente pentru a ne eficientiza munca. Unele dintre acestea au fost folosite pentru lucrul cu toate organizaţiile, altele le-am utilizat specific pentru anumite organizaţii dintre cele cu care am colaborat în funcţie de experienţa şi modul de abordare al fiecărui facilitator.

- O schemă generală prezentând scopul, obiectivele şi activităţile echipei de facilitatori, menită să ofere o imagine clară celor interesaţi despre munca pe care o desfăşuram în Al Amarah.

- Un formular pentru raportul întâlnirilor – o fişă standard – care să ne ajute să înregistrăm mai uşor întâlnirile de lucru cu fiecare dintre organizaţii şi să evidenţiem progresele făcute cu fiecare în parte.
- Un tabel de evaluare a organizaţiilor – creat pentru a putea face o analiză comparativă a organizaţiei între momentul în care am început să lucrăm împreună şi momentul final al colaborării noastre. Acesta conţinea următoarele capitole: structură internă, sisteme informaţionale şi de comunicare, experienţă în domeniu, relaţii cu exteriorul, resurse financiare şi logistice. Intenţia noastră a fost să putem evalua cu uşurinţă progresul făcut de organizaţia respectivă în cele trei luni în care urma să colaborăm.
- Un tabel-ofertă cu programele de instruire şi atelierele de lucru pe care le puteam oferi ca facilitatori. Acest tabel a fost tradus în limba arabă astfel încât ONG-urile locale să poată alege subiectele relevante pentru ele.
- Un cadru de lucru cu patru din organizaţiile locale vizate bazându-ne pe abordarea NAOMIE (nevoi, scop, obiective, metode, implementare, evaluare) de gestionare a proiectelor.

ORGANIZAŢIILE NEGUVERNAMENTALE IRAKIENE: ÎNCOTRO?

Ideile pe care dorim să le subliniem ca şi concluzii sunt valabile în special în cazul organizaţiilor cu care am lucrat în regiunea Maysan din sudul Irakului. Cu toate că unele din condiţiile interne şi externe care influenţau activitatea acestora erau comune şi pentru alte organizaţii din ţară, experienţa şi activitatea noastră au fost locale şi prin urmare concluziile se referă îndeosebi la acest nivel. Ideile următoare pot fi folosite totuşi ca puncte de plecare pentru o analiză mai complexă a situaţiei sectorului neguvernamental din Irak în general pornind de la premisa că unele dintre ele ar putea fi relevante şi în alte cazuri. Acestea reflectă şi asupra modului

în care poate fi îmbunătățită situația ONG-urilor irakiene şi în care intervenția internațională poate ajuta mai eficient.

Localnicii implicați în organizații în Al Amarah cu care am avut ocazia să interacționăm erau entuziaşti, motivați, dornici să învețe, să facă schimb de experiențe şi să acumuleze cunoştințe noi pentru a-şi dezvolta mai bine proiectele. În ciuda acestor lucruri, nenumăratele acte de violență din ultimii ani, atacurile asupra civililor şi militarilor, operațiunile armatelor străine, demonstrațiile, jafurile, răpirile care au avut loc în Irak fac aproape inutile în momentul de față bunele intenții ale localnicilor şi străinilor care doresc cu adevărat reconstrucția țării şi care nu acționează prin mijloace violente. Considerăm necesară prin urmare demararea unui proces real, complex şi consistent de construire a păcii, reconciliere şi vindecare a rănilor fizice şi mentale produse de război. Un climat de pace este necesar pentru a restaura normalitatea socială şi a oferi stabilitatea necesară dezvoltării şi eficientizării muncii organizațiilor neguvernamentale, ca parte importantă a societății.

Timpul pe care l-am petrecut în Al Amarah şi munca noastră cu organizațiile locale ne-au prilejuit numeroase răspunsuri, dar şi întrebări privitoare la cele mai bune soluții pentru reconstrucția societății irakiene. Gândurile următoare sunt rezultatul observațiilor noastre în urma perioadei petrecute în regiunea Maysan şi sunt destinate lucrătorilor în sectorul neguvernamental, jurnaliştilor, politicienilor, finanțatorilor şi tuturor celor care sunt interesați de reconstrucția Irakului, respectiv de intervenții în zone de conflict pentru sprijinirea societății civile.

- Organizațiile neguvernamentale sunt înființate în Irak potrivit unui model extern; nefiind întotdeauna adaptate contextului intern. Există o lipsă a cunoştințelor de funcționare şi dezvoltare a unei organizații şi posibilități extrem de reduse pentru aceste organizații locale de a avea acces la fonduri pentru derularea proiectelor, din cauza credibilității scăzute în fața donatorilor.

- Date fiind dificultățile enumerate anterior, existența unei organizații este instabilă, multe dintre acestea existând doar pe hârtie. O posibilă soluție ar fi colaborarea strânsă dintre ONG-urile internaționale şi cele locale pentru transfer de cunoştințe şi metode, pentru derularea de proiecte mici care să genereze experiență şi credibilitate.

- Cooperarea între persoane şi organizații care lucrează în acelaşi domeniu este de la foarte slabă la inexistentă. Acest lucru este în dezavantajul comunităților irakiene pentru că nu există o coordonare a eforturilor şi resurselor existente. Colaborarea trebuie încurajată pentru o abordare eficientă a problemelor comunității şi pentru construirea unei *„culturi a colaborării"* care să ofere continuitate acestui demers.

- Cei mai mulți membri ai organizațiilor cu care am lucrat dispun de o energie şi un angajament deosebite pentru cauza pentru care lucrează. Acestea, precum şi resursele personale pe care le investesc, trebuie încurajate şi sporite în vederea continuității şi relevanței sectorului ONG în Irak.

- Accesul inegal la fonduri față de ONG-urile internaționale, precum şi modul adeseori suspicios în care organizațiile locale sunt privite de către autorități creează un climat de neîncredere şi o relație inegală între ONG-uri locale şi autorități.

- Faptul că unele organizații au primit bani din partea autorităților doar pentru a se înființa şi pentru a-şi acoperi costurile administrative a generat neîncredere față de această formă de asociere. La aproape un an după terminarea oficială a războiului în Irak, erau înregistrate oficial peste 700 de organizații neguvernamentale, iar estimările arătau că foarte puține dintre ele aveau activitate.

- Cele mai multe dintre ONG-urile locale, indiferent de domeniul lor de activitate şi de nevoile locale, derulează aceeaşi gamă de proiecte. Întrebarea care apare este legată, prin urmare, de modul în care aceste proiecte răspund nevoilor comunităților, iar unii irakieni recunosc faptul că aceste proiecte sunt implementate mai mult datorită existenței unor fonduri de finanțare a lor (din partea celor care sprijină

financiar ONG-urile irakiene). Tipurile de proiecte pe care le-am întâlnit în majoritatea zonei în care am lucrat şi care sunt răspândite şi în alte zone ale Irakului sunt strict diferenţiate pe sexe, perpetuând conservatorismul de gen:

- centre educaţionale cu cursuri de calculatoare, educaţie fizică (pentru băieţi) şi lucru manual (pentru fete);
- cursuri de cusut pentru fete şi femei;
- cursuri de alfabetizare pentru ambele sexe.

- Identificarea nevoilor locale înainte de iniţierea unui proiect era o etapă de multe ori eliminată în dezvoltarea de proiecte. De cele mai multe ori, proiectele erau iniţiate după modelele similare din alte comunităţi sau potrivit specificărilor finanţatorilor externi sau interni.

- O bună parte din intenţiile de proiect ale localnicilor sunt grandioase, după modelele ONG-urilor internaţionale, însă depăşesc capacităţile de implementare ale ONG-rilor locale. Foarte puţine din ONG-urile internaţionale prezente în Irak lucrau pentru a pregăti şi forma profesionişti autohtoni în sectorul neguvernamental, lucru care ar asigura durabilitate, continuitate şi relevanţă muncii şi prezenţei lor în această zonă. Cele mai multe astfel de organizaţii prezente se concentrau pe implementarea proiectelor proprii, fapt care are rezultate vizibile pe termen scurt, dar care pe termen lung are numeroase dezavantaje pentru populaţia locală.

- Prezenţa ONG-urilor internaţionale în zonă „modelează" într-un fel piaţa locală a forţei de muncă. În condiţiile şomajului masiv în Irak, organizaţiile erau angajatori importanţi, iar irakienii aveau tendinţa de a-şi modifica ocupaţia pentru a putea obţine un serviciu bine plătit. Posturile căutate pe piaţa muncii erau: şofer, translator, inginer în construcţii civile, medic, paznic, îngrijitor, bucătar. Potrivit rapoartelor din alte zone de conflict de pe Glob, în aceste situaţii există pericolul ca pe termen lung modul de viaţă şi de alegere al unei meserii să fie afectat. Organizarea societăţii şi diversitatea meseriilor au de suferit în condiţiile în care se dezvoltă un sector puternic de servicii destinat şi dependent de prezenţa străinilor.

Concluzii pe marginea proiectului de sprijin al ONG-urilor locale

Un prim lucru care ne-a frapat a fost asemănarea dintre modul de operare al organizaţiilor irakiene şi situaţia din România de după 1989. Donatorii externi au pus la dispoziţie sume mari de bani pe care le-au promis organizaţiilor locale, condiţionându-le să înveţe să scrie cereri de finanţare. O mare parte din proiectele înaintate spre finanţare sunt scrise pentru acele fonduri specifice, dirijate din exterior şi nu în urma analizei nevoilor stringente ale unei comunităţi. Nu există suficiente programe de instruire profesională, localnicii nu ştiu cum să evalueze nevoile comunităţii sau să identifice paşii pe care îi au de făcut. Desigur că în timp apar şi rezultate pozitive, în special pe termen scurt, doar că în Irak, la fel ca în România, multe organizaţii dispar, nu sunt relevante pentru nevoile comunităţii sau nu se pot dezvolta atât cât ar fi nevoie. Datorită sumelor mari de bani care au fost şi sunt acordate organizaţiilor aflate la început de drum sau pentru a-şi structura organizaţia, se creează un sentiment de confuzie şi în acelaşi timp evidenţiază sectorul ONG ca un segment elitist al societăţii, atitudine afişată de altfel de unii reprezentanţi ai săi.

Modelul ONG poate fi promovat în Irak în cazul în care este promovat şi aplicat ca un model constructiv şi durabil pentru societatea irakiană. Din păcate, modul în care am văzut că se încearcă reconstruirea societăţii irakiene ignoră reguli elementare de democraţie şi participare a comunităţii la acest proces.

O altă concluzie importantă este aceea că programele de sprijin pentru ONG-urile locale pot avea succes în reconstrucţia unei societăţi cu condiţia ca ele să se deruleze pe termen lung, în beneficiul comunităţilor locale şi ca parte componentă a unui proces complex de construire a păcii, reconstrucţie a infrastructurii şi vindecare a rănilor existente în societate. Un punct pe care îl considerăm pozitiv este faptul că

experienţa noastră ca membri ai unei societăţi care a trecut şi trece prin procese asemănătoare ne-a fost extrem de utilă şi ne-a ajutat să privim sectorul neguvernamental din punct de vedere critic şi constructiv în acelaşi timp. Exemplele pe care le-am folosit în munca în Irak au fost considerate relevante de către localnici şi acceptate ca atare. Cu toate că am fost deschişi din punctul de vedere al diferenţelor culturale şi am trecut printr-o perioadă de pregătire intensă înainte de a pleca în Irak, faptul că nu vorbeam limba arabă s-a dovedit uneori un element de dificultate.

Perioada de trei luni destinată proiectului este mult prea scurtă pentru a obţine rezultate durabile şi pentru a reuşi un transfer real de experienţă şi cunoştinţe. Modelul ONG a fost promovat ca o „soluţie universală", un adevărat panaceu pentru societatea irakiană, fără să existe prea multe eforturi în a promova alte modele de asociativitate inspirate din comunităţi din America de Sud, Africa sau Asia. O trecere în revistă a tuturor modelelor existente pe plan global şi o prezenţă în Irak a specialiştilor din continentele amintite care lucrează în cadrul mişcărilor şi organizaţiilor diferitelor comunităţi nu poate fi decât în beneficiul irakienilor, tocmai pentru că în momentul de faţă cea mai mare parte a organizaţiilor internaţionale active în Irak provin din SUA şi Europa de Vest. Un ingredient pe care îl considerăm necesar este şi adaptarea oricărui model la nevoile şi specificul local, ceea ce acum este foarte puţin luat în considerare.

Recomandări pentru derularea unor proiecte similare

Cu toate că perioada petrecută în Irak a fost scurtă, intensitatea cu care am lucrat şi experienţele avute ne-au permis să formulăm o serie de idei cu intenţia de a ajuta derularea unor proiecte similare în Irak.

În primul rând, încercarea de a dezvolta societatea civilă şi, în mod specific, organizaţiile neguvernamentale ca o modalitate de a răspunde la nevoile comunităţii se loveşte de mai multe provocări legate de contextul actual al Irakului:

- termenul de „societate civilă" este nou pentru irakieni şi trebuie adaptat cultural la nevoile şi tradiţiile existente în comunităţi;
- în strânsă legătură cu ideea de mai sus, termenul de „ONG" este un model importat din ţările Vestului, model care trebuie adaptat la cultura locală;
- toate aceste încercări de a implica oamenii în rezolvarea problemelor, precum şi eforturile generale de reconstrucţie a ţării sunt extrem de dificile în situaţia în care nu există nici un proces de construire a păcii coerent, relevant şi bazat pe nevoile localnicilor;

Pornim recomandările de la premisa că organismul bolnav numit Irak trebuie vindecat de nenumăratele boli reprezentate de formele diverse de violenţă, pentru a reuşi să se dezvolte ulterior. Din cauza numeroaselor acte violente din Irak din martie-aprilie 2004, iar situaţia nu s-a schimbat semnificativ între timp, devenise dificil, dacă nu imposibil, să lucrezi cu rezultate durabile ca organizaţie internaţională sau locală. Numeroase clădiri renovate au fost distruse din nou, iar securitatea personală precară făcea ca derularea proiectelor comunitare să fie extrem de dificilă şi să nu aibă suport din partea întregii comunităţi.

Suntem convinşi că în aceste condiţii munca noastră în Irak a avut rezultate mai degrabă sărace pentru comunitatea locală, cel mai mare câştig avându-l persoanele cu care am interacţionat şi noi ca lucrători pentru pace datorită experienţelor trăite şi a modului în care am ales să împărtăşim aceste experienţe cu ceilalţi români.

Organizaţiile locale trebuie încurajate pentru a începe lucrul cu proiecte mici care presupun în principal muncă voluntară. Acest lucru va aduce cu timpul experienţa necesară gestionării unor proiecte mai ample şi încrederea în forţele proprii. În acelaşi timp, organizaţiile vor câştiga credibilitate în ochii comunităţii şi ai finanţatorilor şi nu în ultimul rând vor înţelege modul în care funcţionează sistemul organizaţiilor neguvernamentale.

Din experienţa noastră, organizaţiile locale ar avea nevoie de programe de instruire pe următoarele teme:

- derularea unui proces de construirea păcii şi reconstrucţie, reconciliere şi vindecare după război;
- abordări ale lucrului pentru dezvoltare comunitară durabilă;
- identificarea de resurse financiare şi materiale disponibile în cadrul comunităţii lor şi evitarea dependenţei de donatori străini;
- management organizaţional, structura şi funcţionarea unei organizaţii (obiective, scop, declaraţie de misiune, valori);
- paşii pentru elaborarea unui proiect de activitate şi gestionarea acestuia;
- aspecte financiare şi gestionarea fondurilor şi a bugetelor;
- strategii de strângere de fonduri şi identificarea de donatori;
- dezvoltarea de reţele şi colaborări în comunitate, popularizarea muncii ONG-urilor.

Prezenţa ONG-urilor în comunitate va fi relevantă şi eficientă doar prin colaborarea cu alte organizaţii şi structuri care lucrează în acelaşi domeniu. O cultură a dialogului este necesară pentru a depăşi sindromul „cei 35 de ani de dictatură", invocat de mulţi dintre irakieni ca scuză pentru insuccesele înregistrate în activitate, similar „moştenirii comuniste" invocate în România. De asemenea, trebuie încurajate parteneriatele între organizaţii locale şi internaţionale care ar putea ajuta la acumularea de experienţă pentru primele şi implicit la derularea în timp a unor proiecte mai consistente.

Întrebări şi teme de reflecţie

Astfel de programe de sprijin pentru organizaţii neguvernamentale au nevoie de o perioadă de timp între 12 şi 24 de luni pentru faza iniţială, având în vedere durabilitatea şi continuitatea necesare. Totodată, înainte de a interveni într-o ţară care se confruntă frecvent cu acte violente, este nevoie de

o evaluare atentă şi complexă a situaţiei externe şi interne şi a modului în care aceasta afectează sectorul ONG. Modelul organizaţiilor neguvernamentale în sine este unul care trebuie, după părerea noastră, analizat şi adaptat specificului cultural al Irakului, ţinând cont şi de faptul că cele trei zone (sunită, şiită, kurdă) pot prezenta diferenţe de abordare.

Participarea noastră la acest proiect a fost extrem de utilă şi ne-a îmbogăţit la nivel spiritual şi la nivel de cunoştinţe şi atitudini. Încheiem acest capitol cu câteva întrebări pentru reflecţie privind intervenţia externă în Irak ale căror răspunsuri ar putea fi indicatori preţioşi pentru statele, organizaţiile şi persoanele care doresc să contribuie la construirea stabilităţii şi păcii în Irak prin dezvoltarea sectorului neguvernamental:

- În ce măsură munca într-un ONG este percepută de către localnici neapărat şi în primul rând ca o sursă de venit?
- Este modelul de ONG promovat în Irak potrivit pentru nevoile societăţii irakiene? Dacă nu, cum ar putea fi adaptat la specificul local?
- Cum putem să ne asigurăm că procesul de dezvoltare a societăţii civile locale este unul bazat şi centrat pe oameni şi nu are scopul de a crea profit organizaţiilor internaţionale şi companiilor comerciale care sunt prezente în Irak?
- Cum putem să ne asigurăm că acest proces este unul durabil şi consolidează o societate democratică, participativă, în beneficiul localnicilor şi a comunităţilor?
- Cum afectează evenimentele sociale şi politice lucrul şi evoluţia ONG în Irak?
- Cum pot contribui cu adevărat eficient organizaţiile internaţionale şi finanţatorii la această muncă? Cum pot fi evaluate rezultatele prezenţei acestora în Irak?

Pe tot parcursul capitolului de faţă facem legătura între contextul politic, social, economic şi cultural general în Irak şi existenţa şi activitatea organizaţiilor neguvernamentale. Dincolo de bunele intenţii ale localnicilor sau ale noastre, fiecare activitate pe care am desfăşurat-o în Irak era afectată

negativ sau pozitiv de situaţia existentă. Având în vedere că nu putem trata reconstrucţia societăţii irakiene separat de contextul general, în capitolul următor prezentăm o analiză a conflictului irakian şi descriem viziunea noastră asupra modului în care acesta este abordat de către cei implicaţi.

CAPITOLUL III
RĂZBOIUL ÎNCHEIAT OFICIAL ÎN 2003

Puteţi să ne aduceţi războiul cu ajutorul bombelor aruncate din avioane, al gloanţelor trase de soldaţii voştri şi al ajutoarelor pe care organizaţiile voastre ni le pun la dispoziţie. Pacea însă nu ne-o veţi putea aduce, pentru că seminţele ei se găsesc aici, în comunitatea noastră.

Un bătrân din Mozambic

Războaiele şi conflictele violente la scară mare nu apar din neant, ci sunt produse ale structurilor şi culturilor care există în societăţile şi ţările care participă la conflict. De cele mai multe ori, eforturile celor care decid declanşarea conflictelor armate precum şi a părţilor combatante sunt foarte mari, folosindu-se energie enormă pentru a realiza un scop prin excelenţă distructiv. Cazul Irakului nu face excepţie. Având în vedere conceptele şi instrumentele pentru analiza conflictelor detaliate în primul capitol, putem înţelege cel puţin o parte din complexitatea situaţiei din această ţară precum şi faptul că numeroase soluţii adoptate de o parte din actorii interni şi externi în ultimii doi ani – 2003-2005 – nu răspund la problemele şi contradicţiile existente, ci, dimpotrivă, creează unele noi. Războiul şi ocuparea ţării, controlul economic şi politic din exterior, modul în care s-au derulat alegerile şi se organizează ţara din punct de vedere administrativ şi politic, modul în care se organizează reconstruirea Irakului şi direcţionarea fondurilor, soluţiile impuse din exterior la problemele interne – toate acestea contribuie din păcate la perpetuarea în mare măsură a cauzelor şi rădăcinilor conflictelor. Nevoile de bază ale localnicilor nu sunt satisfăcute, nevoile şi interesele diferitelor triburi şi grupări reli-

gioase, politice sau etnice au fost ignorate în mod inconştient sau deliberat, interesele şi nevoile vecinilor şi ale ţărilor care alcătuiesc coaliția de ocupație au fost situate deseori pe poziție de superioritate față de cele ale localnicilor. Capitolul de față își propune să prezinte punctul de vedere al autorilor în ceea ce priveşte războiul împotriva Irakului, părerile localnicilor cu care am lucrat în cele cinci săptămâni petrecute în sudul țării, conflictele majore din Irak şi interesele diferiților participanți la conflicte în această situație.

RĂZBOIUL ILEGAL ÎMPOTRIVA IRAKIENILOR

Când am venit pe lume, mi-am deschis ochii în mijlocul războiului cu Iran. Apoi, când aveam 12, 13 ani a început războiul cu Kuweit şi au urmat anii de sancțiuni. Acum, după ce am absolvit facultatea, un al treilea război a venit peste noi. Imaginați-vă cum se simt oamenii.

Farah Khadoum, 24 de ani, Al Amarah, Irak

Nu am venit aici să luptăm. Am venit să aducem pacea!

Tom, preot militar, ofițer britanic, baza militară Abu Naji, Irak

„Statele Unite dețin aproximativ 50 la sută din bogăția globală, dar au doar 6,3% din totalul populației. În această situație, nu putem risca să ajungem obiectul invidiei şi resentimentelor. Sarcina noastră reală în perioada următoare este să dezvoltăm tipare de relaționare care să ne permită să ne menținem această poziție de superioritate fără să fie în detrimentul securității noastre naționale [...] Nu trebuie să ne iluzionăm că ne permitem luxul altruismului şi al binefacerii globale. Trebuie să încetăm să discutăm despre obiective vagi şi nerealiste precum drepturile omului, creşterea standardului de viață şi democratizare. Nu e departe ziua în care va trebui să vorbim în concepte pure de putere. Cu cât suntem mai puțin conduşi de sloganuri idealiste, cu atât mai bine."

George Kennan, oficial al Departamentului de Stat al SUA, 1948

Despre motivele pentru care SUA alături de aliații săi a declarat în 2003 război împotriva Irakului s-a spus şi s-a scris mult. Nici un eveniment ulterior invaziei Irakului nu a demonstrat legitimitatea acestor motive, ci dimpotrivă s-a confirmat faptul că declanşarea războiului a fost o acțiune pripită şi ilegală, motivele invocate nefiind decât pretexte:

1. Nu a putut fi demonstrată nici o legătură între Saddam Hussein şi bin Laden / Al Qaeda. Cei doi provin din regimuri ideologice diferite şi chiar opuse în unele aspecte (sunna şi shi'a). În timpul regimului său în Irak, Saddam Hussein a căutat să distrugă grupările fundamentaliste islamice. Religia lui Osama bin Laden, Wahabbismul, era scoasă în afara legii în Irak.

2. Nu a existat nici o legătură între Saddam Hussein şi atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA.

3. Capacitățile de producere a armelor nucleare, biologice şi chimice ale Irakului au fost distruse în totalitate după primul război din Golf. Comisia specială a ONU a confirmat acest lucru după ultimele inspecții derulate în 1998.

4. Nu a fost semnalată nici o încercare a guvernului irakian condus de Hussein de a relua programele de producere a armelor de distrugere în masă. Sancțiunile extrem de drastice nu permiteau introducerea în Irak nici măcar a echipamentelor medicale de bază, cu atât mai puțin a componentelor necesare producerii armelor chimice şi biologice.

5. O schimbare forțată a regimului dictatorial nu a dus automat la democrație.[4]

Pe lângă situația ridicolă în care se află acum cei care au declanşat războiul împotriva Irakului, de a fi minți în legătură cu motivele principale invocate, acțiunea de a ataca națiunea irakiană a fost una ilegală şi a sfidat Organizația Națiunilor Unite şi peste 85 la sută din populația Globului,

[4] Informațiile sunt detaliate de Scott Ritter, cetățean al SUA şi unul dintre foştii membrii importanți ai echipei ONU care până în 1998 a căutat şi dezafectat instalațiile pentru producerea armelor de distrugere în masă ale regimului Hussein.

care nu e reprezentată de statele din Coaliție. Singurele situații în care o țară are dreptul, potrivit legislației internaționale în vigoare, să atace altă țară suverană şi independentă, sunt în caz de auto-apărare[5] sau dacă există o rezoluție în acest sens a Consiliului de Securitate al ONU. De asemenea, activitatea SUA şi a Marii Britanii în Irak ulterioară încheierii oficiale a războiului, fără o rezoluție a ONU, a fost ilegală încălcând Convenția de la Geneva (1949) şi Regulamentele de la Haga (1907)[6]. Conştiente de aceste lucruri, SUA şi Marea Britanie au determinat adoptarea pe 22 mai 2003 a rezoluției Consiliului de Securitate al ONU cu numărul 1483, care recunoştea cele două state ca „autoritate" în Irak. Aceeaşi rezoluție prevedea colectarea banilor obținuți din vânzarea petrolului irakian într-un Fond de Dezvoltare coordonat de „autoritate" în consultare cu „reprezentanți irakieni"[7]. Având această „acoperire" legală, SUA, Marea Britanie şi aliații lor au început „reconstrucția" şi „democratizarea" Irakului.

Statutul de model de politică internă şi externă pe care SUA îl reprezintă încă pentru multe țări din lume, coroborat cu noua politică a „atacurilor preventive", poate duce la răspândirea periculoasă a agresiunilor unilaterale a unor state împotriva altora, bazate pe simplul motiv al presupunerii că acestea din urmă reprezintă o amenințare.

Lumea nu este mai sigură după invadarea Afganistanului şi a Irakului de către militarii străini, un motiv în plus pentru a încerca să analizăm şi să înțelegem conflictele din Irak, unde s-a greşit în intervenția în forță din 2003 încoace şi să căutăm

[5] Articolul 51, *Carta Organizației Națiunilor Unite*.

[6] Prevederile legislației internaționale se referă la „limitările pe care le are o putere de ocupație". Acestea includ: „încercări de reformă pe scară largă a structurilor guvernamentale şi administrative"; „orice implicare în statutul oficialităților publice şi a judecătorilor"; „schimbări ale legilor penale"; „impunerea unor reforme economice structurale majore".

[7] Geoff Simons, *Future Iraq: US policy in reshaping the Middle East*, Saqi Books, 2003.

soluții concrete. Trăind în Irak în plină perioadă de ocupație (martie-aprilie 2004) am înțeles că nu trebuie căutați atât vinovații, cât responsabilii pentru situația actuală şi modul în care fiecare dintre aceştia îşi poate asuma responsabilitatea proprie şi căuta soluții paşnice şi relevante pentru viitor. O simplă identificare a vinovaților ne-ar ajuta să creăm cu uşurință tabere în două culori, „alb-negru", „bine-rău"; preferăm însă să nuanțăm participarea şi responsabilitatea celor implicați pentru a căuta rolul fiecăruia în conflict.

IRAKUL LA FAȚA LOCULUI: RESPONSABILITĂȚI ÎN CONFLICT

> *Cred că APC (Autoritatea Provizorie a Coaliției) are cea mai mare responsabilitate pentru ceea ce se întâmplă acum. Nu au fost în stare să negocieze cu grupurile importante din societatea noastră, cu şefii triburilor şi cu liderii religioşi care sunt foarte importanți. Nu au o idee clară despre societatea noastră... când mergi în altă țară, trebuie să studiezi câte ceva despre aceasta, să cunoşti oamenii. Nu au o politică bună şi clară pentru ceea ce vor să facă în Irak.*
>
> *Am suferit foarte mult de pe urma dictaturii, mai ales aici, în sud. Veți avea ocazia să observați voi înşivă multe lucruri. Vă rog însă să rețineți că poporul meu este un popor bun.*
>
> Khalid M., inginer, Al Amarah, Irak

Viața de zi cu zi

Am intrat în Irak la începutul lunii martie 2004 şi ne-am instalat în oraşul Al Amarah, lângă granița cu Iranul şi la nord de Basra. Oficial războiul se încheiase şi domnea o linişte relativă, iar dacă respectai anumite măsuri de securitate puteai să locuieşti şi să lucrezi în Irak ca cetățean străin, în special non-arab. Existau totuşi pericole „obişnuite": atacuri zilnice asupra vehiculelor şi trupelor Coaliției,

jafuri pe autostrăzi asupra maşinilor care circulau izolate (în special pe drumurile care legau Bagdadul de Iordania şi de Kuweit); aproape în fiecare seară auzeam explozii şi rafale de arme automate venind dinspre sediul administraţiei străine a regiunii. Din dorinţa de a câştiga bani de pe urma şantajului, unele grupări izolate răpeau în special copii ai familiilor înstărite din oraş, pentru eliberarea cărora cereau apoi anumite sume de bani. Nu de puţine ori familiile celor răpiţi ripostau pe loc şi străzile cartierelor se transformau în adevărate câmpuri de luptă. Armele, chiar dacă multe dintre ele învechite şi fără prea multă muniţie, erau larg răspândite în rândul oamenilor de rând – unii dintre ei foşti soldaţi sau rebeli de pe timpul dictaturii lui Hussein – dat fiind trecutul recent al Irakului, afectat de multe conflicte armate.

Pentru a nu atrage inutil atenţia comunităţii, în special a grupărilor ostile prezenţei străinilor în Irak, locuiam în case obişnuite şi foloseam maşini ale localnicilor. Colegii din ONG-uri internaţionale care locuiau în case luxoase şi foloseau maşini de teren noi sau care aveau o atitudine extravagantă prin logistica pe care o foloseau au fost primii atacaţi în momentul în care a izbucnit valul de violenţe, la începutul lunii aprilie 2004. Fapt regretabil şi uşor de prevăzut de altfel.

În cele trei săptămâni în care am lucrat cu localnicii (vezi informaţiile incluse în capitolul anterior), am ieşit de câteva ori din birouri pentru a vizita sediile organizaţiilor cu care lucram în oraş şi pentru a vizita câteva sate din zonă în care se derulau proiecte locale. Am fost în piaţa de zi a oraşului, unde, chiar dacă eram însoţiţi de doi localnici, am produs fără să vrem un moment de „senzaţie": aproape toată lumea s-a oprit din lucru, se uita la noi şi se minuna de prezenţa noastră. Ni s-a spus că localnicii nu sunt obişnuiţi să vadă străini, mai ales europeni, în ultimii 25-30 de ani în Amarah ajungând prea puţini. Irakienii cu care am intrat în contact şi am lucrat aveau reţineri faţă de prezenţa străinilor pe termen lung, însă erau deschişi pentru a lucra împreună, doreau

foarte mult să aducă pacea în comunităţile lor, cu tot ce însemna aceasta, iar dacă întâlneau străini care îi putea ajuta, era cu atât mai bine. Un lucru care ne-a ajutat în încercarea noastră de a fi acceptaţi ca parteneri a fost şi faptul că veneam dintr-o ţară care avea experienţa unui regim dictatorial şi a anilor de transformări continue care au urmat acestuia, motiv pentru care puteam empatiza mai uşor cu localnicii.

Luna martie a fost ultima perioadă în care te puteai plimba în siguranţă pe străzile din Al Amarah ca cetăţean străin. Cu toate că atrăgeai privirile localnicilor şi chiar se apropiau de tine şi încercau să te atingă sau să intre în discuţie, erau puţine şanse să fii atacat şi viaţa să-ţi fie pusă în pericol. Lucrurile aveau să se schimbe radical atât pentru străini, cât şi pentru localnici, la începutul lunii aprilie.

Aprilie 2004 – răbufnirea

Semnele care anunţau un nou val intens de violenţe au devenit vizibile spre sfârşitul lunii martie. Era evident că încheierea „oficială" a războiului împotriva Irakului, care avusese loc în urmă cu aproape un an printr-un discurs al preşedintelui american George W. Bush pe un portavion, nu fusese decât o încercare neconvingătoare de a da semnalul construirii păcii în ţară şi a consfinţi supremaţia Coaliţiei. Liderul religios şiit Moqtada al Sadr încerca să se impună şi pe calea armelor şi vedea legitimă o confruntare violentă cu trupele de ocupaţie ale APC pentru a-şi atinge scopul. Alături de el, alte grupări insurgente din zonele dominate de şiiţi şi suniţi începeau să atace şi ele forţele Coaliţiei.

Momentul ales pentru a semnala începerea ofensivei împotriva trupelor APC a fost uciderea în public în Fallujah a patru contractori americani, reprezentanţi ai unei firme comerciale. Într-o săptămână, violenţele s-au răspândit în oraşele Baghdad, Najaf, Fallujah, Amara, Nasiriya şi Basra. Victimele au apărut de ambele părţi, iar după câteva zile de lupte intense situaţia era departe de a se fi detensionat;

reprezentanţii militari ai APC au ameninţat rebelii cu represalii şi au întărit efectivele militare, fapt care a dus la creşterea rapidă a sprijinului de care se bucura Al Sadr. În scurt timp grupările radicale şiite s-au unit în ofensiva lor cu cele sunite şi luptele s-au întins în peste zece localităţi importante din Irak.

După trei zile în care, sistând lucrul cu localnicii, am stat izolaţi din proprie iniţiativă în clădirea în care locuiam, primind veşti îngrijorătoare de la colegii noştri irakieni care locuiau în oraş, am hotărât să ne retragem în cea mai apropiată bază militară britanică, Abu Naji, la 10 kilometri de Amarah. Armata britanică avea o înţelegere cu firmele şi organizaţiile internaţionale care lucrau în sudul Irakului de a găzdui personalul acestora în cazuri de urgenţă. Ne-am întâlnit acolo cu alţi reprezentanţi ai unor organizaţii şi companii comerciale, unii dintre ei fiind cu adevărat speriaţi după ce au văzut colegi de-ai lor omorâţi în timp ce încercau să scape din mâinile grupărilor violente. Organizaţiile şi companiile care aveau dintr-un motiv sau altul o reputaţie negativă în comunitate au fost printre primele ţinte ale insurgenţilor, nimeni nu era însă la adăpost.

Ne aşteptam ca în baza militară să fim mai în siguranţă decât în oraş, ceea ce a fost valabil însă doar până la lăsarea nopţii, când ni s-a interzis să părăsim barăcile în care eram cazaţi. În noaptea aceea şi în următoarele trei nopţi miliţiile insurgente au atacat constant baza militară cu focuri de mortiere. Norocul nostru, tehnica de luptă veche şi poate şi lipsa de instruire a făcut ca doar în a patra noapte baza să fie atinsă de trei proiectile care au explodat şi care au făcut, după spusele ofiţerilor britanici, doar pagube materiale.

După patru zile petrecute în baza militară de la Abu Naji, date fiind ameninţările atacurilor din exterior, am fost transferaţi cu elicopterul împreună cu ceilalţi civili (de diferite naţionalităţi, lucrând pentru organizaţii şi firme comerciale) în baza militară de lângă Basra. Aceasta, mult mai mare şi mai bine păzită, avea să fie mai sigură din acest

punct de vedere. După mai multe zile petrecute aici, am plecat spre Kuweit în maşini blindate ale Poliţiei Militare cehe şi am fost găzduiţi pentru alte patru zile la Ambasada României din Kuweit City. A urmat revenirea noastră în România via Londra şi Praga.

Am folosit cele aproape două săptămâni în care am stat în bazele militare pentru a strânge cât mai multe informaţii de la ofiţeri, civili, localnici şi străini, de pe Internet şi de la mass media, pe care le-am inclus în „Jurnalul irakian", corespondenţa noastră săptămânală din Irak.[8] Câteva ziare locale şi naţionale din România au preluat informaţiile şi chiar ne-au sunat pentru mai multe detalii de la faţa locului, fapt care ne-a încurajat să continuăm cercetarea şi acumularea de informaţii şi să prezentăm mai pe larg modul în care am văzut conflictul irakian din mijlocul lui.

Situaţia din Irak e foarte complexă în continuare dată fiind multitudinea de interese şi grupuri implicate, aceasta nu e un secret pentru nimeni. Recunoscând acest lucru, am început să facem cu un an în urmă o analiză succintă asupra conflictelor din Irak şi să identificăm recomandări privitoare la posibile abordări atât pe termen scurt, cât şi lung. Nu am avut pretenţia atunci, nu o avem nici acum, că această analiză descrie în totalitate evenimentele sau că prezintă „cheia", soluţia universală pentru o situaţie atât de complexă. Considerăm necesar să evidenţiem câteva elemente care au reieşit în urma discuţiilor noastre cu localnici, militari, reprezentanţi ai administraţiei, membri ai comunităţii organizaţiilor internaţionale prezente în Irak şi a vizionării şi lecturării materialelor din presa locală şi internaţională. Credem că e nevoie de analize similare pentru a înţelege elementele conflictelor prezente în Irak, derularea acestora şi evoluţia lor în viitor.

[8] www.patrir.ro/arhiva_jp, „Jurnal Irakian"

Diferitele conflicte din Irak şi contradicţiile care le determină

Potrivit celor descrise în primul capitol, cauzele şi elementele conflictelor din Irak sunt deosebit de complexe şi interdependente. O notă cu care scriem rândurile următoare este faptul că unele informaţii s-ar putea să nu mai fie actuale şi exacte în momentul în care acest material va fi gata de tipar, datorită trecerii timpului. Multe date au fost colectate cu câteva luni în urmă şi este posibil să fi apărut schimbări ale situaţiei în perioada scursă de atunci.

Contradicţiile şi cauzele generatoare de conflicte asupra cărora ne-am oprit sunt:

- ocuparea şi controlul exercitat asupra Irakului de către forţele Coaliţiei, situaţie care irită unele grupări locale şi alimentează disensiunile interne;
- lipsa acută a locurilor de muncă (rata şomajului era de 70 la sută în unele regiuni), securitatea precară, nivelul de trai foarte scăzut, reconstrucţia anevoioasă, ignorarea şi nesatisfacerea nevoilor de bază ale localnicilor;
- ignorarea de către forţele de ocupaţie a influenţei liderilor unor grupări religioase precum Al Sadr, Al Sistani sau Al Hakim. Moqtada Al Sadr este membru al unei familii renumite şi respectate în Irak pentru opoziţia vizavi de regimul lui Saddam şi pentru consecinţele pe care membrii săi le-au avut de suferit din cauza acestui lucru. Potrivit estimărilor, Al Sadr avea la începutul lui 2004 aproximativ un milion de susţinători în întreaga ţară. Coaliţia l-a ignorat în mod sistematic, nu a oferit grupării pe care o conduce nici un loc în cadrul Consiliului de Guvernare a Irakului, fiind exclus din toate procesele politice şi diplomatice. Una din consecinţe a fost declanşarea valului de violenţe din aprilie 2004 în mai multe oraşe în care avea susţinători;
- instigarea de către Al Sadr la violenţă împotriva forţelor de ocupaţie;

- interesele altor ţărilor învecinate care nu doresc ca Irakul să devină o republică puternică. Multe din aceste interese sunt alimentate de conflicte din trecut (vezi războaiele din ultimii 25 de ani în care a fost implicat Irakul);
- indolenţa cu care forţele de ocupaţie îşi derulează deseori misiunile şi lipsa de înţelegere a culturii locale şi a specificului irakian. Disponibilitatea spre dialog este redusă la minimum, în special în cazul grupurilor considerate extremiste sau minoritare;
- ignorarea faptului că Najaf şi Karbala sunt considerate oraşe sfinte de către Şhiiţi, asemenea oraşelor Mecca şi Medina (în Arabia Saudită) pentru comunitatea musulmană Sunna. Credincioşii Shi'a nu acceptă ocupaţia primelor două localităţi, la fel cum musulmanii suniţi nu acceptă prezenţa trupelor americane pe teritoriul Arabiei Saudite;
- prezenţa în unele comunităţi irakiene a firmelor străine care au contractat lucrări de reconstrucţie şi accesul dificil al firmelor şi organizaţiilor autohtone la fondurile destinate reconstrucţiei;
- interesele economice şi politice ale Coaliţiei în Irak, în special în domeniile industriei petrolului, construcţiilor, a armamentului şi a securităţii;
- controlul străin asupra petrolului irakian şi a banilor proveniţi din vânzarea acestuia;
- contradicţia dintre nevoile localnicilor şi politica elitei irakiene, respectiv dintre nevoile irakienilor şi interesele ţărilor care au armate şi politicieni în Irak;
- discriminarea de gen şi inegalitatea dintre femei şi bărbaţi la toate nivelele;
- violenţa întâlnită în cele mai multe structuri ale vieţii sociale, politice, economice şi culturale.

Aceste contradicţii sunt dintre cele care stau la baza conflictelor din Irak, generând în ultimii doi ani numeroase evenimente violente. În cele ce urmează vom încerca să descriem modul în care vedem comportamentele, atitudinile şi sentimentele celor implicaţi.

PĂRȚILE IMPLICATE: DE LA NEVOI, LA INTERESE ŞI POZIȚII

Dialogând cu un lider religios al grupării lui Al Sadr, ai pus în pericol viața tuturor vesticilor din Al Amarah!

Molly Fee, guvernator al provinciei Maysan, Iraq, către un membru al unei organizații internaționale

Liderul unui alt grup religios Shi'a important în Irak, Al Sistani, a făcut un apel public pentru a nu se recurge la violență atunci când localnicii se opun Autorității Provizorii a Coaliției şi trupelor militare.

Ziar local, Al Amarah, aprilie 2004

Experiența ne spune că numeroase conflicte apar şi se dezvoltă datorită incompatibilității, reale sau aparente, dintre scopurile şi interesele părților implicate. De obicei **pozițiile** sunt cele care „se bat cap în cap", părțile implicate în conflict îşi formează un cumul de cereri care de cele mai multe ori sunt formulate ca „**poziții oficiale**", situații în care pretențiile depăşesc rezultatele care se speră să fie atinse. „**Interesele**" sunt cele ce determină pozițiile, adică necesarul care trebuie atins în împlinirea scopului propus, iar la baza intereselor stau „**nevoile**" legitime şi care sunt de fapt cerințele reale ale părților. Putem astfel aşeza „nevoile" în mijlocul a trei cercuri care se includ unul pe celălalt, unde cercul intermediar este cel al „intereselor", iar cel care le include pe ambele este cel reprezentat de „poziții" (fig. 3.1). În paginile următoare vom trece în revistă implicarea în conflictele din Irak a celor mai importanți „**actori**" în conflict, precum şi efectele situației actuale asupra fiecăruia dintre ei.

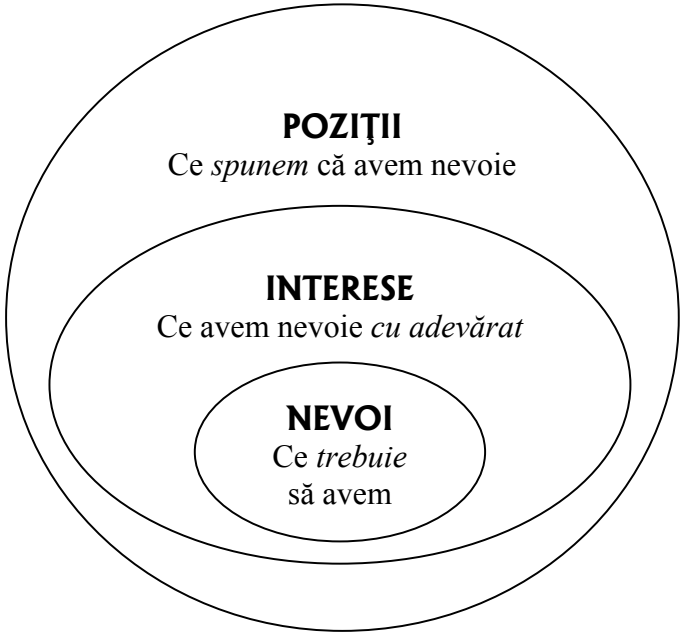

Fig. 3.1 Reprezentarea relației dintre nevoi, interese şi poziții în conflict (*Apud*. *Working with Conflicts: skills and strategies for action,* Fisher, Abdi, Ludin, Smith, Williams, 2003)

Câteva din grupurile majore implicate în conflict pe care le-am identificat în Irak sunt:

- irakieni – trupele Coaliției;
- fundamentaliştii islamici – restul populației;
- fundamentalişti – CPA şi armata de ocupație;
- fundamentalişti – firme locale care contractează lucrări de reconstrucție;
- organizații străine – organizații locale;
- organizații locale – comunități;
- grupări externe islamice – cetățenii irakieni;
- grupurile de insurgenți – administrația locală şi APC;
- diferitele triburi şi conflictele dintre acestea;
- diferitele forțe politice interne aflate în competiție pentru putere.

a. Irakienii din grupările insurgente – terorişti sau luptători pentru eliberare

> *Avem dreptul să ne apărăm. Cine e terorist, cineva care ne apără familiile sau cineva care vine de peste ocean să ne bombardeze casele?*
>
> O mamă irakiană al cărei băiat a fost omorât din greşeală într-un raid aerian

> *Ce se întâmplă acum (n.a. valul de violențe din aprilie 2004) e o furtună într-o cană cu ceai. Noi, majoritatea irakienilor, ne-am săturat de războaie şi vrem pace!*
>
> Sameer K., profesor universitar, Al Amarah

Ceea ce vedem de obicei la emisiunile de ştiri sau pe străzile şi în instituțiile Irakului sunt comportamentele şi reacțiile oamenilor implicați în mişcări violente. Mulți tineri demonstrează, aruncă cu pietre, distrug maşini, ocupă şosele şi clădiri ce reprezintă simboluri ale Coaliției de ocupație şi ale autorităților irakiene şi atacă militarii Coaliției cu bombe artizanale, arme automate şi lansatoare de rachete. Mulți dintre aceştia nu au studii, nu au un loc de muncă şi au trăit în ultimii douăzeci şi cinci de ani într-o țară aflată în război care i-a pregătit în mod constant pentru „a lupta pentru binele poporului cu arma în mână”[9]. Fiecare are de ales între a fi doar încă unul din numeroşii reprezentanți anonimi ai generației sale sau de a fi considerat un erou în comunitatea lui şi de a lupta pentru o cauză considerată dreaptă. Mai mult, înrolarea în milițiile lui al Sadr, spre exemplu, aduce un venit oarecare familiei respectivei persoane. Aceşti tineri reprezintă cea mai parte a adepților lui Al Sadr, actorii principali în violențele stradale din 2004 alături de grupările insurgente sunite. Nemulțumirile lor sunt exprimate în mod violent, ei dispunând de o gamă variată de armament cu care

[9] Fragment dintr-o conversație avută cu un membru al organizației „Peace & Frienship International”, Al Amarah.

provoacă panică pe străzi. În cadrul comunității Shi'a care este majoritară în Irak ei reprezintă totuşi doar o mică parte. Mulți alți localnici nu le dădeau şanse mari de reuşită în încercarea lor de a se impune în fața întregii comunități tocmai pentru că reprezentau doar o minoritate ca ideologie şi tip de acțiune.

Pentru adepții grupării lui Al Sadr şi pentru combatanții provenind din minoritatea Sunna, fidelă în mare măsură partidului Baath, combinația dintre religie şi putere este suficient de motivantă pentru a-i mobiliza să încerce alungarea prin violență a trupelor şi administrației Coaliției care conduce Irakul. Membrii milițiilor şi grupurilor insurgente sunt de multe ori uşor de manipulat, îi urăsc pe reprezentanții forțelor de ocupație, fie ei civili sau militari, şi sunt hotărâți să se sacrifice în numele religiei lor, pentru poporul irakian. Sentimentele lor sunt de mânie, ură, frustrare, fiind animați în acelaşi timp de dorința de a face din poporul irakian un popor respectat sub influența religiei islamice şi a unei conduceri drepte față de locuitorii țării şi independentă față de celelalte state.

În ultimul an în Irak au început să activeze numeroase organizații şi grupări insurgente, rebele sau teroriste. Despre unele dintre acestea se presupune că au legături cu grupările politice autohtone şi fac presiuni violente asupra diferitelor segmente ale comunității (recruți ai forțelor de ordine irakiene, reprezentanți ai autorităților politice); altele sunt recunoscute a reuni simpatizanți ai organizației Al Qaeda, cum este cea condusă de Abu Mussab al Zarkawi. O a treia categorie, din spusele specialiştilor şi localnicilor, ar fi alcătuită din grupări mai mici care comit în general acte de tâlhărie şi jafuri.

Potrivit raportului anual al Institutului Internațional de Studii Strategice (IISS) din Londra, dat publicității în luna octombrie 2004, *„intervenția militară din Irak a crescut riscul atacurilor teroriste împotriva statelor occidentale”*. Aşa cum era de aşteptat, campaniile militare derulate în Afganistan şi Irak

în ultimii trei ani au facilitat atât suplimentarea substanțială a fondurilor alocate cheltuielilor militare de către SUA şi țările aliate (inclusiv România), cât şi mai ales o creştere a fondurilor destinate insurgenților şi grupărilor fundamentaliste din țările arabe şi a numărului celor dispuşi să se înroleze pentru a sluji „cauza nobilă" a alungării ocupației conduse de Statele Unite din câteva zone ale Orientului Mijlociu, mai ales din cele considerate sfinte (Arabia Saudită, Irak). Acelaşi studiu estimează numărul total al membrilor Al Qaeda la 18.000, cu aproximativ 1.000 dintre aceştia activi în Irak.[10] Totodată, crimele, răpirile şi violurile au crescut semnificativ începând cu luna martie 2003, forțând copiii şi femeile irakiene în special să evite frecventarea spațiilor publice (şcoli, străzi, locuri de muncă). Potrivit statisticilor, decesele violente au crescut în Irak de la o medie de 14 pe lună (înainte de război) la 357 pe lună, în 2003.[11]

Dr. Kifaia, una din femeile implicate activ în viața socială şi politică în Al Amarah cu care am lucrat pentru o scurtă perioadă de timp, a fost omorâtă după ce am părăsit Irakul pe motiv că lucra cu organizații neguvernamentale internaționale şi avea activități politice de stânga. Cazul ei din păcate nu este singular, insurgenții încercând să intimideze irakienii care „colaborau" cu forțele Coaliției, iar în zona de sud a țării, populată în special de majoritatea şiită, în special femeile erau amenințate pentru că munceau şi „primeau bani murdari de la occidentali" [12]. În Al Amarah a

[10] Departamentul de Stat al SUA precizează în documentul „Tipare ale terorismului global" o creştere a incidenței terorismului prin existența în anul 2003 a 625 de morți şi 3.646 de răniți în urma atacurilor teroriste. Raportul arată că procentul „incidentelor semnificative" din totalul atacurilor a crescut de la 60 de procente în 2002 la 84 în 2003.

[11] Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus – *A Failed „Transition": The Mounting Costs of the Iraq War*, septembrie 2004

[12] Formulare inclusă într-o scrisoare prin care gruparea locală din Al Amarah, susținătoare a lui Moqtada Al Sadr, soma organizațiile internaționale să concedieze femeile irakiene angajate.

devenit cunoscută povestea unei mame care mergea la şcoală cu puşca automată pentru a-şi proteja copiii şi a se asigura că sunt la adăpost în timp ce învață. Pentru cetățenii irakieni şi mai ales pentru cei străini devenise complet nesigur să te plimbi pe străzile oraşelor din Irak, în orice moment putând cădea victimă atentatelor, crimelor, răpirilor.

Deşi nerecunoscută sau neacceptată, există totuşi o logică în fiecare din acțiunile diferitelor grupări insurgente implicate în situația haotică din această țară, aceasta putând fi găsită prin sondarea nevoilor şi intereselor fiecărei părți care recurge la violență. Fără să scuzăm sau să legitimăm acțiunile violente, dacă vrem să găsim soluții viabile la conflictele din Irak trebuie să înțelegem ce anume provoacă aceste acțiuni. Cei priviți ca terorişti de o națiune sau un guvern sunt văzuți ca martiri şi eroi de cel puțin o parte din poporul pentru care luptă, iar dincolo de metodele inacceptabile pe care aceştia le folosesc rămân cauzele actelor lor, care pot fi înțelese şi abordate.

b. Coaliția de ocupație – paradoxul armatei pentru menținerea păcii

> *Americanii nu sunt buni să construiască democrația, cei care au construit-o în America au murit în urmă cu peste 200 de ani! Poate polonezii sau alții să fie mai buni la această etapă... americanii pot interveni o dată ce democrația funcționează pentru a o face rentabilă.*
>
> Cetățean american care lucra în Irak pentru o firmă privată de securitate

> *Nu suntem conştienți de diferențele culturale care există între popoarele noastre. Încercăm să rămânem deschişi la acestea, însă nu ştim care e exact specificul culturii irakiene.*
>
> Ofițer britanic, Baza militară Abu Naji

Nu suntem aici pentru a ne lupta cu irakienii, ci pentru a lucra cot la cot cu ei. Din păcate, mulți lideri locali au fost ignorați și situația a evoluat într-o direcție nefericită.

Tom, preot militar, baza militară Abu Naji

Nu există războaie drepte. Cu atât mai puțin se aplică aceasta şi războiului din Irak. Ne-am referit la începutul acestui capitol la nelegitimitatea pretextelor folosite de armatele Coaliției pentru a invada Irakul în 2003. În momentul de față (prima jumătate a anului 2005) există aproape o sută şaizeci de mii de militari străini pe teritoriul acestei țări – din state care însumează mai puțin de 14 procente din populația globului[13] – cărora li se adaugă un număr mare de companii comerciale, politicieni, organizații guvernamentale şi neguvernamentale străine. Recunoscând faptul că prezența acestora în Irak îi definește ca participanți la conflict, ne oprim deocamdată asupra primei categorii.

Autoritatea Provizorie a Coaliției (APC) a administrat Irakul oficial până la 30 iunie 2004. De multe ori depăşită de situația din teren, APC se confrunta cu o țară aflată într-un haos profund, lipsită de resurse şi condiții elementare de viață pentru o mare parte a cetățenilor ei, vitregită de distrugerea industriei şi agriculturii şi pe deasupra supusă unor valuri de violență extremă din partea anumitor grupări radicale, fundamentaliste şi insurgente. Din ce am văzut în timpul petrecut în provincia Maysan, lipsa de legătură a APC cu comunitatea, faptul că nu dialoga cu multe din grupările importante şi că nu cunoştea îndeajuns obiceiurile locului îi determina pe reprezentanții Coaliției să ia decizii nepotrivite în multe situații importante. Cei mai mulți dintre membrii APC pe care i-am cunoscut nu aveau contact direct cu localnicii sau lucrau cu un număr limitat de colaboratori autohtoni şi petreceau perioade foarte scurte în diferitele responsabilități desemnate. Accesul la viața şi problemele

[13] Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus, *art. cit.*

reale ale localnicilor era foarte limitat, iar prejudecățile, stereotipurile şi vederile înguste aveau deseori întâietate față de cunoaşterea reală a țării şi a oamenilor.

Cu mici diferențe zonale, în general poziția Coaliției a fost una de forță, considerând că irakienii au nevoie de o mână forte, la fel ca în timpul lui Saddam Hussein, care să poată să țină piept diferitelor interese şi să păstreze Irakul ca stat unitar. Astfel, violența militarilor şi a discursurilor politice este încă un lucru obişnuit. Violența este de altfel metoda principală prin care militarii sunt învățați să impună respect, atât ca acțiune, cât şi ca răspuns la acțiune. Mulți dintre soldații Coaliției care patrulează pe străzi sunt tineri, departe de casă şi în mijlocul unei națiuni care nu-i acceptă ca forță de ocupație – o postură care nu e de invidiat. Mulți dintre ofițerii şi soldații din Coaliție cu care am vorbit simt frustrare, mânie la adresa actelor violente alături de dorința de a face bine acestei țări.

Violența nu va fi tolerată!

Paul Bremer, guvernator civil al Irakului din partea SUA, aprilie 2004

Persoanele care vor provoca violențe în interiorul Irakului vor fi vânate, capturate sau omorâte. Pur şi simplu.

Gen Brig. Mark Kimmitt din trupele Coaliției referindu-se la Moqtada Al Sadr, aprilie 2004

Americanii încearcă să ajute la reconstrucția societății în Irak şi au un rol principal în acest proces. În lupta pentru detronarea lui Saddam Hussein, armatele Coaliției au fost actorul principal. Profesionişti, superiori în privința tehnicii şi bine antrenați, militarii au reuşit să distrugă rapid şi fără prea multe probleme rezistența armatei irakiene demotivate, slăbite şi lipsite de tehnică de luptă performantă. Aceiaşi civili de la Casa Albă şi din cancelariile europene care au dorit acest război au decis în 2003 ca armata care l-a înlăturat

pe Hussein să fie cea care supervizează procesul de reconstrucție şi menține pacea în comunitățile eliberate. O decizie cel puțin contraproductivă şi cu efecte inverse, care a contribuit decisiv la turnura pe care au luat-o evenimentele după luna mai 2003. Văzând situația actuală din Irak, ne dăm seama că o mare parte din responsabilitatea acesteia o au trupele Coaliției alături de civilii străini care administrează Irakul şi care influențează guvernul irakian, considerat de mulți localnici ca unul „marionetă". Cu toate că militarii sunt cu adevărat profesionişti în ceea ce priveşte arta războiului şi îşi fac meseria eficient, arta păcii e diferită şi nu poate fi pusă în practică de aceleaşi persoane pentru simplul motiv că e vorba de activități diametral opuse. Gestionarea situațiilor de război e complet diferită de modul în care trebuie construită pacea într-o comunitate. Discursul războiului foloseşte cuvinte cheie ca „distrugere", „eliminare", „anihilare", „inamic", „violență" pe când irakienii spun că au nevoie de „pace", „solidaritate", „securitate", „dialog", „empatie", de reconstruirea comunităților şi a indivizilor atât la nivel spiritual, cât şi material. Pacea defineşte războiul ca un act violent şi distructiv.

În 2004, pagina oficială de Internet a Autorității Provizorii a Coaliției punea la dispoziția celor interesați bugetul Irakului pentru anii 2003 şi 2004. Astfel, documentele arată pentru anul 2003 folosirea a doar 257 de milioane de dolari pentru procesul de reconstrucție a țării din totalul de 6,1 de miliarde proveniți din vânzarea petrolului irakian.

Din observațiile noastre şi din dialogurile avute cu ofițeri, militari, preoți, civili şi localnici irakieni enumerăm câteva modalități prin care trupele străine contribuie la perpetuarea violențelor, a instabilității situației în Irak şi a încetinirii procesului de instaurare a democrației:

- insensibilitate culturală în ceea ce priveşte tradițiile şi obiceiurile locale;
- prezența arogantă în comunitate şi lipsa de respect față de civili şi în special lideri locali;

- nepricepere vizavi de munca de dezvoltare comunitară şi de promovare a valorilor umane;
- folosirea armelor şi a violenței pentru a impune respect față de lege;
- folosirea nechibzuită a armamentului din dotare şi declanşarea unor atacuri neprovocate asupra civililor irakieni;
- nepricepere în abordarea constructivă a conflictelor, folosirea violenței ca o soluție universal valabilă;
- timp prea scurt petrecut în Irak pentru a înțelege situația şi pentru a lucra eficient, perioada pentru care sunt prezenți aici cei mai mulți dintre militarii sau angajații civili ai armatei variind între 3 şi 6 luni;
- reprezentarea unor țări care au un trecut sau un prezent de putere colonială (Marea Britanie, Statele Unite ale Americii), fapt care afectează modul în care sunt derulate acțiunile Coaliției în Irak;
- încălcarea independenței şi a suveranității statului irakian prin prezența pe teritoriul acestuia;
- ignorarea şi neîncurajarea economiei locale prin importarea tuturor facilităților şi logisticii necesare derulării operațiunilor militare (apă, hrană, materiale etc. – majoritatea fiind importate din Kuweit sau diverse țări europene).

Cele mai multe din aceste puncte sunt acceptate deschis de către militarii cu care am vorbit. Celelalte țin de însăşi esența actului războiului şi certifică faptul că e nevoie de o schimbare radicală în abordare în ceea ce priveşte răspunsul la conflicte la nivel global. Armata nu e cea mai potrivită pentru a dezvolta comunitățile irakiene. Superiorii ei nu intenționează să facă asta, cu toate că soldații şi ofițerii sunt sinceri şi perseverenți în eforturile pe care le fac de multe ori pentru a-i ajuta pe localnici. Există eforturi ale militarilor străini de a ajuta comunitățile irakiene şi cu toate acestea aceste eforturi au un efect minim şi un rol secundar alături de misiunile de recunoaştere, de pază a unor obiective economice

şi militare şi de luptă. Un fapt evident este că armatele de ocupaţie nu pot construi pacea decât la nivel de discurs.

Privind războiul din 2003 ca pe unul de cucerire, armatele Coaliţiei au rămas în Irak pentru a se asigura că toate obiectivele războiului sunt atinse cu exactitate, fiind nevoie în continuare de prezenţa lor pentru ca cei care au declanşat războiul în 2003 să fie siguri că la putere va fi instalat un regim favorabil intereselor Coaliţiei. În luna iunie 2005 Camera Reprezentanţilor din SUA a respins cu 300 de voturi la 128 un amendament care propunea anunţarea publică a unui calendar al retragerii treptate a armatelor americane din Irak. Amendamentul a fost propus ca anexă a unei hotărâri care a aprobat 491 de miliarde de dolari ca buget al Pentagonului.[14] SUA refuză în continuare să elaboreze un plan de retragere din Irak, chiar dacă o parte din grupurile insurgente au anunţat că acest lucru ar face să scadă simţitor intensitatea actelor de violenţă.

Alături de impactul devastator asupra irakienilor, acest război şi violenţele care au urmat au efecte importante asupra cetăţenilor americani[15]:

- peste 1700 de soldaţi morţi, peste 7500 răniţi (în iunie 2005);
- peste 164 de miliarde de dolari cheltuite pentru costurile de război, reconstrucţie şi ocupaţie doar în Irak (şi aproape 300 de miliarde cheltuite în total pentru Irak şi Afganistan);
- peste 50 de civili americani care lucrau pentru companii comerciale morţi în diverse atacuri (1/3 din numărul total al civililor străini angajaţi de companii comerciale care au fost ucişi);

[14] House Kills First Vote on Iraq Withdrawal, Passes $491 Billion Pentagon Budget, Mitch Jeserich, Antiwar.com, 26 mai 2005.

[15] Date culese din raportul editat de Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus – *A Failed „Transition": The Mounting Costs of the Iraq War*, septembrie 2004.

- 8 jurnalişti americani morţi (dintr-un total de aproape 50 de ziarişti străini ucişi);
- 52 la sută din cetăţenii americani dezaprobă politica regimului Bush în Irak, iar 69% cred că războiul împotriva Irakului a afectat negativ imaginea SUA în lume;
- o înrăutăţire accentuată a imaginii politicii externe şi a credibilităţii SUA în rândul aliaţilor tradiţionali, dar mai ales al ţărilor arabe;
- preţul foarte ridicat al barilului de petrol (85 la sută dintre americani au declarat că au fost afectaţi de creşterea accelerată – peste 40 de dolari / baril – a preţului);
- o înrăutăţire a situaţiei economice a familiilor militarilor (peste 360 de mii de militari mobilizaţi în Irak şi Afganistan sunt rezervişti şi între 30 şi 40 la sută dintre aceştia câştigă mai puţin decât în slujbele civile);
- perioade extrem de lungi (până la 12 luni şi chiar mai mult) în care soldaţii rezervişti sunt obligaţi să servească în Irak; un studiu recent al Armatei SUA arată că mai mult de jumătate dintre rezervişti afirmă că nu vor mai accepta o a doua înrolare;
- mai mult de 60% din numărul total de răniţi nu au putut să se întoarcă pe front din cauza rănilor căpătate; potrivit administraţiei sistemului de sănătate şi asociaţiilor de veterani de război, bugetul alocat pentru 2005 pentru sprijinirea veteranilor cu răni grave este mai mic cu 2,6 miliarde de dolari faţă de necesarul estimat;
- potrivit *New England Journal of Medicine*, iulie 2004, 1 din 6 soldaţi întorşi din Irak acuză stări de stres post-traumatic, depresie şi anxietate.

Am insistat îndeosebi pe implicarea SUA în conflictele din Irak şi pentru că în teren, de cele mai multe ori, Coaliţia se confunda cu prezenţa guvernatorilor americani în fiecare din provinciile irakiene. Politicienii şi diplomaţii de carieră americani erau cei care aveau de cele mai multe ori ultimul cuvânt, armata SUA având cei mai mulţi militari străini în Irak, nefiind un secret faptul că analiştii de politică externă şi

presa internațională au pus de multe ori semnul „egal" între Coaliție şi Statele Unite.

E posibil ca echipa condusă de George W. Bush şi Dick Cheney să dorească cu adevărat aducerea democrației în Irak. Modul în care şi-au pus planurile în practică dovedeşte însă fie că intențiile nu au fost cinstite, fie că metodele au lipsit şi au fost alese extrem de nepotrivit, fie ambele variante. Rezultatul pe termen scurt: impact economic, social şi politic negativ enorm asupra SUA, efecte negative asupra relațiilor politice şi economice internaționale, recrutarea accelerată de noi membri de către Al Qaeda şi alte grupări extremiste, un nou insucces, după Afganistan, în războiul împotriva terorismului.

Reținem deci că SUA şi țările aliate au ales un mod nefericit de a-şi exprima prin război nevoile şi interesele în ceea ce priveşte Irakul şi Orientul Mijlociu. Încercând să empatizăm cu poziția extrem de agresivă şi arogantă a Statelor Unite în Irak, ne dăm seama că aceasta este dictată de interesele economice şi politice şi chiar de faptul că modul de viață american este în joc şi are nevoie de resurse economice constante pentru a putea fi păstrat. Cultura care promovează violența (vezi primul capitol) ce caracterizează o mare parte a societății americane este fără îndoială un factor decisiv în declanşarea acestui război.

Celelalte state membre ale Coaliției au şi ele diferite interese de aceeaşi natură, însă acțiunile violente ale APC şi ale armatelor străine în Irak nu sunt scuzabile sau admisibile într-o lume care are legi şi organisme internaționale pentru reglementarea paşnică şi constructivă a conflictelor de asemenea anvergură. Suntem de părere că eforturile de construire a democrației şi a unei culturi de pace trebuie continuate şi în țările care au trimis militari în Irak, inclusiv în Statele Unite.

c. Localnicii irakieni – civilii neimplicați în violențe

Am descoperit într-o zi că băiatul meu, care are 14 ani, ia un cuțit cu el la şcoală; când l-am întrebat de ce, mi-a explicat că e pentru protecție şi că toți colegii aduc astfel de cuțite cu ei. Dacă tinerii gândesc aşa, mă întreb cum gândesc adulții. Societatea militarizată din regimul trecut a însemnat şi educație militarizată. Cei mai mulți copii nu vor să primească jucării sau computere în dar, ci spun: „Adu-mi o mitralieră sau un cuțit". Această problemă este foarte importantă pentru reconstrucția societății. Nu ar trebui să fie dificil să abordăm această problemă pentru că religia noastră, cultura noastră socială şi civilizația noastră sunt în esență paşnice. Violența vine din străinătate.

Salih Tarih, membru al organizației locale „Peace&Friendship International", Al Amarah

Ştiu că americanii sunt interesați de petrolul irakian şi că mulți dintre concetățenii mei consideră că țara noastră e sub ocupație. Şi britanicii, când au venit în 1914, s-au prezentat ca eliberatori ai poporului irakian şi nu ca şi cuceritori. (…) Chiar dacă americanii sunt interesați de petrolul irakian, poporul nostru poate fi liber şi să se dezvolte. Sunt de acord cu ocupația americană până în momentul în care interesele noastre se întâlnesc: eu vreau ca țara mea să progreseze şi acest lucru poate fi realizat acum cu sprijin american şi britanic. Orice pas, oricât de mic ar fi el, este un pas înainte, având în vedere situația actuală şi regimul trecut. Aş vrea de asemenea ca trupele Coaliției şi administrația să plece cât de repede posibil în perioada următoare, pentru ca irakienii să îşi poată conduce țara pe cont propriu.

Haider T., 24 de ani, Al Amarah

Vă invităm pentru început să vă imaginaţi ce înseamnă războiul pentru irakieni. Gândiţi-vă la o ţară unde aproximativ 60-70 la sută din populaţie este şomeră[16], unde facilităţile de bază (electricitate, apă curentă) nu pot fi asigurate de către autorităţi şi în care devine periculos, mai ales pentru localnici, să se apropie de orice spaţiu public susceptibil de a fi ţinta unor atacuri violente – pieţe, clădiri guvernamentale, bănci, şosele.

Diferite rapoarte, atât din surse oficiale, cât şi neoficiale însumează între 25.000[17] şi 100.000[18] de civili irakieni morţi în incidente violente, ca victime directe ale războiului, din momentul invadării Irakului de forţele armate internaţionale conduse de S.U.A. Cifra exactă se află probabil între limitele menţionate mai sus, neputând fi verificată cu exactitate, cu atât mai mult cu cât se află în creştere constantă. Dorinţa noastră este de a încerca să trecem de cifrele şi statisticile seci şi să vedem cum sunt irakienii afectaţi de război. Alături de civili, se estimează că peste 6.000 de militari irakieni şi insurgenţi au fost omorâţi în timpul unor operaţiuni majore de luptă.

Numeroşi civili nevinovaţi cad victime atacurilor ambelor părţi. Cea mai mare parte a irakienilor, fie ei shi'a, sunna sau kurzi, sunt obosiţi de anii de violenţă, războaie şi sancţiuni economice care le-au distrus vieţile şi comunităţile. De cele mai multe ori se tem atât de militarii Coaliţiei, cât şi de membrii grupurilor insurgente, nedorind implicarea în incidentele violente ce par să nu se mai sfârşească, ci doar posibilitatea de a trăi în linişte. Vor pace pentru a-şi reconstrui şcolile, spitalele, oraşele, satele şi, cel mai important, pentru a-şi vindeca traumele. Nu am întâlnit irakieni care să fie de acord cu ocupaţia şi cu toate acestea sentimentele celor mai mulţi nu sunt exprimate prin acte violente, ci prin

16 *Idem*.
17 www.iraqbodycount.org
18 Raportul Lancet, www.thelancet.com

frustrare, dezamăgire şi speranţa că lucrurile se vor schimba şi în bine. Cei mai mulţi sunt derutaţi şi dezamăgiţi pentru că sunt prinşi într-o situaţie pe care nu o pot controla sau transforma. Mulţi dintre ei ar părăsi ţara, dacă ar avea această posibilitate.

Un efect important al războiului, şi care nu este încă pe deplin cunoscut, este legat de efectul folosirii uraniului sărăcit în focoasele bombelor aruncate de avioanele americane şi britanice peste comunităţile irakiene. Pentagonul estimează că armatele coaliţiei au folosit între 1100 şi 2200[19] de tone de arme produse din metalul radioactiv şi toxic numai în timpul campaniei de bombardamente din martie 2003. Folosirea unei cantităţi mult mai mici în timpul primului război din Golf a fost incriminată de medici ca fiind cauza a numeroase afecţiuni ale veteranilor de război britanici şi americani. Cantităţile uriaşe de bombe convenţionale şi cu uraniu sărăcit aruncate deasupra Irakului între 1991 şi 2003 au influenţat masiv starea de sănătate a populaţiei, în special în sudul acestei ţări, contribuind deopotrivă la poluarea masivă a mediului.

Cât timp am fost în Irak, colegii de la International Medical Corps, o altă organizaţie internaţională prezentă în Al Amarah, ne-au confirmat prezenţa a numeroase cazuri de cancer în rândul irakienilor, iar alte documente arată creşterea de şapte ori a cazurilor de copii născuţi cu malformaţii. Efectele asupra sănătăţii populaţiei nu se vor putea însă măsura în totalitate decât peste ani buni, estimează specialiştii. Totodată, proiectilele neexplodate şi minele antipersonal sau antitanc provoacă în medie 20 de victime în fiecare lună. [20]

Spitalele irakiene sunt în continuare în criză de medicamente, echipamente şi aparatură, sute de şcoli au fost distruse şi vandalizate, neexistând garanţii că orice donaţie şi ajutor alimentar sau de altă natură nu vor fi deturnate sau

19 Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus, *art. cit*.
20 *Idem*.

distruse în viitor. Unităţile publice sanitare şi de învăţământ se reconstruiesc cu dificultate şi deseori sunt distruse în scurt timp de grupuri insurgente sau bande de hoţi, tocmai pentru că de puţine ori sunt reclădite şi renovate de firme locale. Irakienii asociază deseori lucrările de reconstrucţie a diferitelor clădiri cu ocupaţia străină a ţării. În special în zonele rurale şi în sudul ţării oamenii nu au acces suficient la apă potabilă sau sisteme de canalizare, iar în Bagdad, la fel ca în multe alte oraşe, curentul electric este disponibil în medie 10 ore pe zi.[21] Chiar dacă benzina este foarte ieftină (aproximativ 500-1000 de lei vechi/litru), e foarte greu să o găseşti mereu la pompe, date fiind atacurile constante ale insurgenţilor asupra instalaţiilor de extracţie şi prelucrare a ţiţeiului – aproximativ 118 atacuri în perioada iunie 2003 – septembrie 2004.[22] Producţia de petrol a Irakului este încă la un nivel inferior celei dinaintea războiului din 2003 şi comerţul „la negru" în plină dezvoltare.

Numeroşi irakieni sunt încă victime ale abuzurilor din partea reprezentanţilor Coaliţiei, iar „transferul suveranităţii" dintre Autoritatea Provizorie a Coaliţiei şi guvernul interimar irakian în iunie 2004 nu a schimbat cu aproape nimic situaţia din teren. Ţara continuă să fie sub ocupaţie având o independenţă politică şi economică limitată.[23] Guvernul irakian nu poate revoca o serie din legile promovate de Paul Bremer, fostul guvernator american al Irakului.

Toate acestea au ca efect neîncrederea irakienilor în politica promovată de Coaliţie, iar absenţa unui sentiment de securitate în cadrul comunităţilor lor i-a făcut pe localnici să dorească încă din 2003 retragerea trupelor străine, a politicienilor şi a persoanelor care lucrează pentru diferite servicii secrete străine. Într-un sondaj realizat în iunie 2004, 80 la sută dintre irakieni doreau ca militarii Coaliţiei să plece

[21] *Lights Go Out During Iraqi Troop Ceremony*, The Associated Press, 25 mai 2005.
[22] Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus, *art. cit.*
[23] *Idem*.

cel târziu imediat după alegeri.[24] În iunie 2005, acest lucru nu s-a întâmplat şi nici nu există semne că dorinţa majorităţii irakienilor în această privinţă va fi respectată curând.

Pentru cei mai mulţi dintre irakienii cu care am lucrat sau am vorbit, speranţa era ultimul lucru care îi motiva şi le dădea putere de la o zi la alta. Actori principali în propriul lor conflict, dorinţa lor de a construi pacea în comunităţile lor se lovea de neputinţă şi de o realitate violentă mai presus deseori de capacitatea lor de înţelegere sau de abordare.

d. Mass media locală şi internaţională – informaţia care poate decide înclinarea balanţei spre pace sau război

Peste 44 de jurnalişti străini au fost ucişi în timpul actelor de violenţă în 2003 şi 2004 în Irak.[25] Ziariştii sunt implicaţi în conflictele din Irak prin prezenţa lor în această ţară, profesia lor cerând documentare la faţa locului ori de câte ori acest lucru este posibil, şi prin modul în care relatează evenimentele. Datorită lor, noi – „consumatorii de presă" – putem să ne facem o imagine despre ceea ce se întâmplă acolo, cine este implicat, cu ce costuri.

Ne vom opri în continuare asupra modului în care sunt transmise informaţiile şi a conţinutului acestora. Cea mai mare parte a presei internaţionale prezente în Irak se concentrează îndeosebi pe prezentarea poziţiei Coaliţiei şi autorităţilor irakiene în detaliu. Poziţiile celorlalte părţi implicate în conflict sunt prezentate foarte sumar în cadrul buletinelor de ştiri, privând publicul de înţelegerea completă a situaţiei. Părţile apar de cele mai multe ori conturate în „alb" şi „negru", „rău" şi „bine", „militari" şi „terorişti", una dintre părţi, de obicei aceeaşi, fiind prezentată ca atacând cu orice preţ valorile democraţiei şi ale păcii, iar cealaltă parte

[24] *Idem*.
[25] *Idem*.

apărând aceste valori. Această dihotomie contribuie mult la crearea unei imagini de ireconciliere între combatanți.

În aprilie 2004 eram încă în Irak şi urmăream buletinele de ştiri pe canalele internaționale de televiziune. Revolta milițiilor insurgente şiite începuse în mai multe oraşe din Irak şi acestora li se alăturaseră grupări sunite. Repetarea aproape obsesivă a scenelor violente care erau difuzate cel puțin o dată pe oră contribuia în momentul respectiv la escaladarea sentimentelor şi actelor violente şi la promovarea unei culturi de război în care eram voalat invitați să ne identificăm cu una dintre părți. Considerăm că acest tip de reflectare a evenimentelor încurajează violența şi o răspândeşte la nivelul tuturor celor care vizionează buletinele de ştiri, fie ei localnici irakieni sau cetățeni ai altor țări. Extrem de puține din ştirile internaționale raportau atunci şi continuă să facă acelaşi lucru în prezent, progresele şi procesele constructive care au loc în Irak, conturând o imagine uniformă a unui popor irakian caracterizat prin violență, terorism, grupări insurgente şi fanatism religios. Dintr-o populație de aproximativ 24 de milioane de locuitori, se estimează că doar 20.000 fac parte din grupări insurgente[26]. În fluxurile de informații ale marilor agenții de presă internaționale sunt cvasi-inexistente reportajele despre cetățenii irakieni neimplicați în actele violente şi care încearcă să-şi reconstruiască satele şi oraşele.

Imaginile şi informațiile prezentate de presă sunt deseori cenzurate de către autorități – în cazul în care pot controla acest lucru – din cauza violenței extreme pe care o prezintă şi pentru a evita reacția negativă, în special a publicului american. O astfel de reacție a fost decisivă în retragerea trupelor americane din Somalia în 1993, atunci când scene asemănătoare cu cele ale practicilor la care au fost supuşi cei patru contractori americani ucişi în Fallujah în primăvara anului 2004 au fost transmise în eter.

[26] *Idem*.

Există şi mass-media care prezintă dintr-o perspectivă uşor diferită ceea ce se întâmplă în Irak. Diferențele se datorează faptului că jurnaliştii respectivi sunt familiarizați cu contextul cultural şi politic şi înțeleg sentimentul de frustrare al unei părți a arabilor în ceea ce priveşte atitudinea Statelor Unite ale Americii şi a altor țări privitoare la conflictele din Israel, Palestina, Irak şi alte zone ale Orientului Mijlociu în care acestea au fost sau sunt implicate în vreun fel. Contribuția unor astfel de modele de jurnalism la îmbunătățirea situației trebuie apreciată şi încurajată.

Cum are presa acces la realitatea irakiană având în vedere că în multe oraşe situația este încă tensionată şi atacurile asupra civililor şi militarilor sunt frecvente? Există în principal două categorii de jurnalişti care transmit de la fața locului: i) ziariştii independenți, care acționează pe cont propriu, folosind interpreți locali şi fiind în general ei înşişi vorbitori de limbă arabă; ii) ziariştii afiliați la, sau încartiruiți în diferite baze militare, care beneficiază de protecția armatei, de informațiile furnizate de aceasta şi de filtrele impuse asupra formei şi conținutului materialelor de presă transmise în întreaga lume. Jurnaliştii se încadrează în general în una din cele două categorii sau le combină într-o oarecare măsură. Din informațiile disponibile, mulți dintre ziariştii români care au transmis din Irak s-au încadrat în a doua categorie. Un exemplu este reporterul Antenei 1, Adelin Petrişor, care în luna iunie 2005 a transmis aproape zilnic relatări din Irak în cadrul emisiunii de ştiri „Observator". Acestea detaliau misiunile militarilor americani în apropierea Bagdadului şi arătau aproape în exclusivitate activitatea acestora în timpul patrulării şi a „vânătorii de terorişti şi insurgenți". Materialele video transmise arătau printre altele reținerea unor persoane suspecte, modul de operare al armatei americane, redau dialogul dintre soldați în timpul unei misiuni, schimburi de focuri între combatanți. Aceste relatări s-au făcut sub titulatura de „reporter de război", o precizare corectă pentru ca telespectatorii şi specialiştii să

înțeleagă rolul transmisiunilor. Din păcate, în materialele transmise din Irak în acest caz au lipsit aproape în totalitate referirile la cauzele războiului şi ale luptelor, la cerințele părților, la eforturile de reconstrucție din Irak şi la sentimentele şi trăirile celor implicați direct, fie ei localnici sau străini. Imaginea creată despre situația din Irak este incompletă fără aceste lucruri alături de multe altele, ceea ce a reuşit să facă echipa de jurnalişti a postului de televiziune amintit a fost să transmită în special „faptele de arme" ale patrulelor de soldați americani pe care îi însoțeau în teren.

Având în vedere rolul deosebit al presei în conflictul din Irak, APC şi armatele de ocupație au încercat să transmită un anumit tip de informații către jurnalişti. Aceştia nu au respectat însă întotdeauna condițiile impuse de administrația politică şi militară străină a Irakului, încercând să ofere publicului informații cât mai aproape de realitate, culese din teren. În 8 aprilie 2003, un tanc Abrams al armatei SUA a tras un proiectil asupra Hotelului Palestina din Bagdad, țintind camerele în care erau cazați mai mulți ziarişti ai agenției Reuters. Un cameraman ucrainian, Taras Protsyuk, şi unul spaniol, Jose Couso au fost omorâți, iar alți trei jurnalişti străini au fost răniți. Discuțiile au fost extrem de aprinse după acest incident, ofițerii americani încercând să susțină nevinovăția echipajului tancului. Există însă documente filmate care demonstrează faptul că atacul hotelului a fost unul premeditat şi neprovocat, în aceste condiții eliminându-se posibilitatea unui accident. Bazându-se pe diferitele declarații ale militarilor americani şi ale martorilor oculari, familia jurnalistului spaniol ucis urmăreşte în continuare să găsească în fața legii vinovații pentru această crimă. În aceeaşi zi, cu câteva ore mai devreme, un avion de vânătoare al SUA a omorât cu o rachetă un reporter al postului Al Jazeera, Tariq Ayoub, care se afla pe acoperişul birourilor postului arab de televiziune. Un cameraman al aceluiaşi post a fost rănit. Cu câteva săptămâni înainte, conducerea Al Jazeera a trimis Pentagonului locația exactă a birourilor din

Bagdad şi a primit asigurări că nu vor exista atacuri „din greşeală" ale forțelor Coaliției asupra acestora. [27]

Pentru mass-media care nu au resurse pentru a trimite corespondenți în zonă, fluxurile de informații ale marilor agenții şi trusturi de presă rămân principalele surse de informare despre conflictele şi violențele din Irak – cum este şi cazul altor zone de conflict de pe Glob. În cazul în care extrem de puțini jurnalişti români transmit şi se documentează direct din Irak, presa română va prezenta invariabil şi cu diferențe foarte mici, de obicei de formă, informații referitoare la derularea evenimentelor din această țară preluate din presa internațională.

Astfel, având în vedere sursele limitate şi destul de omogene ale informațiilor – în cazul în care trec prin filtrele armatei şi ale rețelelor mari de presă – diversitatea, complexitatea şi credibilitatea acestora au mult de suferit. La acestea se adaugă circumstanțele dificile în care jurnaliştii sunt uneori nevoiți să opereze, în funcție de ordinele superiorilor ierarhici sau de condițiile în care se derulează evenimentele. În Kuweit ni s-a relatat cazul unui reporter cunoscut de la un post important de televiziune din România care, neputând intra in Irak în preajma atacului lansat în 2003 de armatele americane, se afla în Kuweit la granița irakiană. Relatând în direct ce se întâmpla la fața locului, reporterul declara că „în spatele meu se află Bagdadul", evitând să menționeze cele câteva sute de kilometri care îl despărțeau de capitala irakiană. Presiunea poate fi foarte mare în funcție de situația în care se află reporterul: condiții de luptă care amenință securitatea şi viețile ziariştilor, presiuni din partea armatei şi a oficialităților, presiuni şi amenințări din partea grupurilor insurgente locale, solicitările venite din partea editorilor programelor de ştiri, concurența cu alte posturi de televiziune, lipsa informațiilor diverse şi de la sursă, lipsa posi-

[27] Robert Fisk, „Is there some element in the US military that wants to take out journalists?", 9 aprilie 2003

bilității verificării informațiilor în conformitate cu deontologia profesiei.

Existența unei prese care contribuie decisiv la promovarea unei culturi a războiului duce la conturarea unei imagini despre conflict neclare şi neconforme cu realitatea:

- nu există preocupare în presă pentru a reflecta revendicările tuturor părților implicate în violențele şi în conflictele din Irak; nu sunt prezentate pozițiile şi nevoile de bază ale actorilor implicați, nu se amintesc cauzele inițiale ale războiului care a început în 2003 în Irak şi astfel soluțiile promovate sunt extrem de limitate şi puțin creative. Se creează iluzia incompatibilității scopurilor părților combatante şi a celor implicate în conflicte şi aceea a ireconcilierii acestora.

- părțile implicate în conflict sunt prezentate simplist, numărul acestora fiind foarte redus față de realitate, vorbindu-se în general doar de două tabere (Coaliția, Guvernul irakian, insurgenții, forțele armate sunt cele mai frecvent întâlnite). În Irak, în momentul de față se află peste 24 de milioane de localnici şi militari şi civili străini. Din aceştia sunt implicați estimativ în conflicte armate şi violente puțin peste 20.000 (calculând efectivele combatante). La o analiză sumară din perspectiva transformării conflictelor, se poate observa că există cel puțin 70 de actori implicați, iar modul în care presa prezintă evenimentele concentrându-se doar pe politicieni, militari şi insurgenți ignoră peste 90% din participanții la conflict.

- reportajele şi ştirile prezintă în principal violențele care au loc şi evenimentele politice, fiind ignorată peste 90% din populație care nu este implicată în acestea şi este în acelaşi timp activă în multe moduri pentru oprirea violențelor.

- felul în care sunt prezentate părțile combatante induce impresia de „buni" şi „răi" prin faptul că militarii forțelor de ocupație sunt prezentați ca fiind atacați de insurgenți (rebeli, extremişti, fundamentalişti), care doresc să

distrugă astfel eforturile primilor de a „pacifica" Irakul şi de a construi democrația în această țară. Riscăm astfel să ne identificăm cu una dintre părți şi să nu mai căutăm căi de mijloc. Dreptatea nu aparține niciodată unei singure părți.

- nu există suficiente materiale de presă care să insiste asupra soluțiilor, să analizeze conflictele în profunzime şi să contribuie în mod activ la construirea păcii în Irak. De cele mai multe ori informațiile sunt superficiale.

Majoritatea presei şi a jurnaliştilor devine astfel, în mod voit sau pur şi simplu condusă de împrejurări, un vehicul ale unei culturi de război, alimentând crearea unei serii de percepții populare de genul „musulmanii sunt terorişti" sau „americanii fac asta doar pentru petrol şi nu le pasă de restul lumii pe care vor să o domine".

În acelaşi timp recunoaştem faptul că există câteva surse de informații care, deşi nu fac parte din ceea ce specialiştii denumesc „curentul principal de opinie în presă" (*main stream media*), abordează mult mai variat problema războiului irakian şi a situației în care se află Irakul post-Saddam Hussein. Aceste surse se găsesc în marea lor majoritate pe Internet şi în cadrul unor publicații care prezintă informații critice cititorilor.[28] Există de asemenea câteva cărți care au apărut puțin înainte de declanşarea războiului, respectiv în perioada scursă de la începutul ocupării Irakului (martie 2003), care prezintă dovezi în sprijinul afirmației potrivit căreia războiul din Irak este ilegal potrivit legislației internaționale, precum şi adevăratele motive ale declanşării invaziei (vezi începutul capitolului de față).

Enumerăm în continuare câteva din strategiile folosite de sursele alternative de informații care pot fi preluate cu succes de presă în general pentru a reflecta mai bine realitatea şi complexitatea conflictelor din Irak:

[28] www.occupationwatch.org, www.indymedia.org, „The Guardian Weekly" şi „Le Monde Diplomatique" sunt câteva exemple.

- Prezentarea opiniilor unui număr mare de actori implicați în conflicte (organizații neguvernamentale irakiene şi internaționale, autorități irakiene şi ale statelor implicate în invadarea Irakului, grupări insurgente, lideri religioşi, lideri ai triburilor implicate în actele de violență, copii şi tineri, mame şi familii afectate de violențe, demnitari ONU, soldați străini aflați în Irak, reprezentanți ai unor companii străine, lucrători pentru pace şi dezvoltare aflați în zonă, jurnalişti). Având în vedere faptul că aceştia şi mulți alții sunt implicați într-un fel sau altul în evenimentele care au loc în Irak în momentul de față, o imagine mai completă a acestora poate fi prezentată doar prin lărgirea spectrului opiniilor şi pozițiilor celor implicați.

- Prezentarea echilibrată a situației, fără a da impresia că unele din părțile implicate sunt „bune", iar celelalte sunt „rele", prin reflectarea obiectivă a revendicărilor şi doleanțelor acestora şi a acțiunilor lor.

- Prezentarea rădăcinilor conflictelor şi promovarea soluțiilor nonviolente care există. Pentru construirea unei culturi a păcii (vezi capitolul I, „Introducere în pace şi conflicte"), e necesar să se insiste asupra identificării şi prezentării unor soluții cât mai creative, simple şi care promovează pacea.

- Prezentarea critică a oricărui act de agresiune din partea oricărei părți implicate, în special a combatanților americani şi irakieni.

Nu există presă imparțială sau obiectivă. Subiectivitatea derivă deseori din convingerile celor care realizează buletinele de ştiri, ale redactorilor şi editorilor, din interesele şi apartenența politică şi economică a proprietarilor trusturilor de presă, din interesele şi planurile departamentelor de marketing ale mass-media. O ştire poate fi construită pe un ton neutru, pe unul care aduce elemente de „război" sau elemente de „pace", cu nenumărate nuanțe între aceste puncte de referință. Pentru că informația înseamnă putere, iar toți cei care luptă pentru putere în Irak au nevoie ca lumea să

afle versiunea lor de adevăr, mass-media joacă un rol extrem de important în conflict.

e. Companiile comerciale străine

> *Îndrăznesc să spun că dacă Kuweitul ar produce banane în loc de petrol, nu am avea acum 400.000 de soldați cantonați astăzi acolo.*
>
> Stokes, Membru în Congresul Statelor Unite, 12 ianuarie 1991

> *Americanii nu au nimic împotriva irakienilor, însă modul nostru de viață este dependent de 20 de milioane de barili [de petrol] pe zi şi jumătate din aceştia trebuie să fie importați. Suntem ca un pacient a cărui viață depinde de dializă cu petrol. Este o problemă de viață şi de moarte. Oamenii isteți ştiu asta, dar în general acest lucru nu este făcut cunoscut în programele de televiziune la care se uită majoritatea oamenilor.*
>
> Fadel Gheit, fost inginer al companiei petroliere americane Mobil

Un rol important în războiul din Irak este jucat şi de comunitățile de afaceri, tocmai pentru că în cele mai multe țări, acestea au grupuri puternice de lobby şi fac presiuni care de multe ori influențează în interesul acestora politica internă şi externă a statelor respective. SUA şi România sunt doar două exemple din această categorie.

Este evident şi mult discutat motivul controlului pieței petrolului de către guvernul american, ca motiv de bază pentru atacarea Irakului. Un altul aflat în strânsă conexiune cu primul este poziția geo-politică strategică a Irakului în Orientul Mijlociu şi importanța acesteia în politica externă a Statelor Unite. Marea Britanie are interese în zonă cel puțin din momentul în care a invadat Irakul în urmă cu aproape 100 de ani.

Războiul este o afacere foarte profitabilă pentru cei care îl promovează. De obicei, acțiunea de a porni un război este decisă de un număr extrem de redus de persoane comparativ cu numărul celor implicați și afectați direct. Paradoxal este că, potrivit declarațiilor din 2003 înainte de izbucnirea războiului, generalii americani s-au opus unei intervenții militare (la fel ca în cazul primului război din Golf), în timp ce autoritățile civile au pus varianta războiului de la început în capul listei. Unele surse susțin că acesta a fost și motivul principal al înlocuirii generalului Collin Powell din funcția pe care o deținea în Guvernul SUA. Grupul civililor însă a avut câștig de cauză și pentru că președintele George W. Bush – exponentul grupărilor orientate spre război – este comandantul suprem al forțelor armate ale SUA.

În general, membrii guvernelor și președinții de state sunt cei care recurg la soluția militară și ordonă armatei să o pună în practică. Cazul războiului din Irak este similar, având în vedere că Dick Cheney, George W. Bush, Donald Rumsfeld, Condoleeza Rice și Paul Wolfowitz sunt oficialitățile care au propulsat războiul ca politică externă a SUA în cazul Afganistanului și Irakului. Invadarea ambelor țări menționate a fost integrată în și scuzată prin „războiul împotriva terorismului". În afară de Paul Wolfowitz, toți ceilalți politicieni menționați au condus, înainte de a lucra pentru administrația de la Washington, companii petroliere sau farmaceutice aflate în legătură cu industria de război a SUA. Din nefericire, pentru a vinde ceea ce produce, industria de război are nevoie de o „piață de desfacere" creată de conflictele armate violente. Ultimii cincizeci de ani și nu numai ne arată că, la nevoie, astfel de conflicte pot fi „produse" și întreținute. Columbia, Rwanda, Iran, Irak, Afganistan, Israel, Palestina, fosta Iugoslavie, Nepal sunt doar câteva țări în care producătorii de armament din țări bogate, girați deseori de guvernele statelor respective, oficial sau neoficial, au făcut afaceri profitabile prin vânzarea de armament și tehnică de luptă părților combatante.

Este interesant de urmărit care ar putea fi motivele civililor care au decis începerea războiului în Irak acum mai bine de doi ani. Petrolul e într-adevăr foarte important însă nu e singurul motiv.

> *Dick Cheney a fost președintele Halliburton (n.a. una din cele șase firme mari care a contractat lucrări de reconstrucție în Irak) și cel mai mare acționar individual în momentul în care a plecat pentru a i se alătura lui Bush. Meseria lui este războiul și va modela politica Statelor Unite pentru a o putea practica. Halliburton va primi o parte însemnată din costul de 200 de miliarde de dolari al susținerii trupelor care invadează și ocupă Irakul și va lua partea leului din reconstruirea infrastructurii după război. După aceea se va muta în centrul profitabil al următoarei zone de criză manufacturate.*
>
> Geoff Simons, *Viitorul Iraq: politica Statelor Unite în remodelarea Orientului Mijlociu*, 2003

Datorită faptului că am fost găzduiți aproape două săptămâni în baze militare britanice în sudul Irakului, am putut observa cum războiul este o afacere la scară largă. În primul rând, banii care sunt plătiți de contribuabilii diferitelor țări care au trupe în Irak sunt folosiți pentru a achiziționa echipament militar și muniție. Urmează apoi logistica și infrastructura pentru comunicație, cazare, săli de mese, instalații de aer condiționat, magazine, facilități pentru petrecerea timpului liber (baruri și restaurante), săli de antrenament și întreținere fizică. O mare parte din bugetul trupelor militare este folosită pentru achiziționarea mijloacelor de transport, fie ele mașini de teren, camioane, tancuri, mașini blindate, elicoptere sau avioane. Pe lista cheltuielilor se adaugă hrana și alte materiale consumabile; alimentele sunt aduse în exclusivitate de firme europene prin Kuweit. Apa de băut și chiar cea menajeră sunt transportate din Kuweit. Calitatea tuturor celor enumerate mai sus este foarte importantă și în consecință cheltuielile sunt foarte

mari. Militarii pot cumpăra, puțin mai scump decât în magazinele de acasă, aproape tot ce îşi doresc. Armata încearcă să păstreze moralul trupelor cât mai ridicat, oferindu-le cele mai bune condiții.

Costurile la care se ajunge sunt enorme. Banii contribuabililor din diferite țări sunt astfel virați în conturile firmelor care dețin contracte cu armata. Aceste firme sunt puține la număr, tocmai pentru că sumele puse în joc sunt enorme şi cu câți sunt mai puține conturi în care intră aceşti bani, cu atât mai bine pentru beneficiarii lor. Un exemplu este una din cele mai mari companii petroliere americane, Halliburton, care prin sub-divizia sa Brown&Root, asigură logistica armatei americane începând din 1992.[29] Alte exemple ar putea fi companiile care alimentează cu combustibil cei peste 155.000 de militari ai Coaliției prezenți în Irak. Halliburton a fost acuzată de altfel în septembrie 2004 că a încasat peste 221 de milioane de dolari pentru mâncare ce nu a fost livrată niciodată trupelor militare şi pentru costuri „umflate" ale carburanților destinați armatei americane[30].

Aceeaşi Coaliție gestionează alături de guvernul irakian banii care provin din vânzarea petrolului. Banii sunt folosiți şi pentru costurile administrative şi pentru proiecte de reconstrucție. Potrivit presei, cea mai mare parte a proiectelor de reconstrucție a infrastructurii Irakului au fost alocate unui grup de companii americane din care fac parte Bechtel, Kellog, Brown&Root (subsidiar Halliburton), Flour şi Parsons, ca favorite ale guvernului SUA. Pătrunderea în acest grup de firme şi accesul în general la reconstrucția Irakului este extrem de limitat de Guvernul Statelor Unite ca putere coordonatoare a Coaliției. Nu există licitații deschise, ci doar interese economice promovate de către politicieni. Graba şi secretul în care s-au distribuit contractele, la care se adaugă

[29] Geoff Simons, *Future Iraq: US policy in reshaping the Middle East*, Saqi Books, 2003

[30] Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus, *art. cit.*

valoarea enormă a acestora, ne face să înțelegem de ce în timpul ambelor războaie declanşate de Statele Unite şi de aliați în Golf au fost distruse intenționat spitale, şcoli, universități, adăposturi antiaeriene, centrale electrice şi de purificare a apei, obiective industriale şi rafinării, alte clădiri civile. Afacerea trebuie să fie profitabilă pentru grupurile de presiune economice.

Firmele irakiene, pe de altă parte, nu au acces la nivelul înalt al distribuirii banilor. Doar firmituri ale sumelor uriaşe obținute din vânzarea petrolului ajung la aceste firme autohtone, de cele mai multe ori folosind ca intermediari organizațiile umanitare care contribuie cu experiența lor. Câştigurile mari se întorc astfel în țările de unde a plecat decizia războiului, dar nu la contribuabili, ci la firme particulare, aceleaşi care au beneficiat şi de pe urma altor războaie în ultimele câteva zeci de ani.

Un alt motiv de îngrijorare pentru cei care doresc cu adevărat să construiască pacea în Irak este proasta gestionare a fondurilor destinate reconstrucției țării. Organizația Transparency International avertiza în ediția din 2005 a *Global Corruption Report* că, „dacă nu se vor lua măsuri urgente, Irakul va deveni cel mai mare scandal de corupție din istorie, nu oaza de democrație trâmbițată de Administrația Bush". Documentul amintit analizează inclusiv programul ONU „Petrol contra hrană" şi acuzațiile de mită care planează asupra majorității contractelor guvernamentale irakiene recente. Transparency International critică Statele Unite pentru modul de acordare a contractelor şi arată că ideea de a efectua privatizări rapide pentru a reduce datoriile a fost rău intenționată.[31]

Ceea ce susține activitatea companiilor străine ca produs al guvernării americane în această țară este sistemul de decrete şi legi, puse în vigoare începând din anul 2003, care reglementează activitatea economică, neputând fi deocam-

[31] Ziarul „Ziua", 17 martie 2005.

dată abrogate de noul guvern irakian. Până când legile nu vor servi interesul localnicilor şi nu vor răspunde nevoilor acestora, cu greu se poate vorbi de o democraţie reală.

Firmele care au contractat lucrări în Irak şi organizaţiile internaţionale prezente în zonă sunt şi ele afectate de valul de violenţe şi de întreaga situaţie tensionată. Cei mai mulţi dintre reprezentanţii acestora au părăsit ţara în urma valurilor de violenţe sau acţionează din zone aflate sub protecţie armată. Provenind din numeroase ţări de pe toate continentele, aceste firme derulează proiecte pentru reconstrucţia infrastructurii şi a comunităţilor irakiene. Datorită situaţiei de securitate instabile, statutul lor e delicat pentru că nu îşi pot continua munca şi mai mult decât atât, în unele cazuri, materialele şi bunurile lor aflate la sediile în care acţionează sunt în pericol de vandalizare din partea forţelor insurgente. De asemenea, multe din obiectivele la care se lucrează au nevoie de muncă susţinută de întreţinere şi finalizare, o prelungire a instabilităţii actuale putând atrage degradarea totală sau parţială a lucrărilor.

f. Organizaţiile şi fundaţiile internaţionale – contribuţia societăţii civile

Chiar dacă presa nu relatează foarte mult despre ele, organizaţiile neguvernamentale internaţionale (ONG-I) au un rol important în multe comunităţi irakiene. Detalii şi informaţii despre acest rol, precum şi despre modul în care activează aceste organizaţii internaţionale sunt prezente în capitolul anterior. Datele au fost redate în funcţie de experienţa noastră personală şi de documentaţia care ne-a fost pusă la dispoziţie în Irak.

Fonduri consistente au fost investite prin sectorul neguvernamental internaţional, multe rezultate pozitive fiind evidente, la fel însă şi eşecul şi lipsa de relevanţă şi durabilitate a numeroase proiecte. Dificultăţile implementării modelului ONG în Irak şi contextul intern politic, economic şi

social creează frustrări şi probleme celor implicaţi în acest proces. Pentru interesele şi nevoile lor, pentru rolul pe care îl joacă începând cu momentul încetării oficiale a războiului, membrii ONG-urilor internaţionale şi organizaţiile lor sunt actori importanţi în conflictul irakian care trebuie luaţi în considerare pentru găsirea unor soluţii coerente şi relevante.

g. Alte state şi grupuri de interes – între sprijin şi profit

Ţările învecinate sunt şi ele implicate în diferite moduri. Iranul păstrează memoria numeroaselor victime din războiul de opt ani cu Irakul şi, alături de Siria, deţine restul membrilor ramurii Shi'a a religiei islamice. O minoritate a comunităţii Shi'a este adepta grupărilor fundamentaliste şi susţine încercarea de răsturnare a Coaliţiei prin forţă. Ambele ţări menţionate sunt suspectate că sprijină miliţiile insurgente din sudul Irakului cu oameni şi resurse.

Într-o analiză atentă a conflictelor din Irak trebuie luate în calcul şi ţările care au avut la un moment dat trupe în Irak – listă elaborată la 23 august 2004: SUA, Marea Britanie, Italia, Polonia, Ucraina, Spania, Olanda, Australia, Coreea de Sud, România, Japonia, Bulgaria, Danemarca, Thailanda, Honduras, El Salvador, Ungaria, Republica Dominicană, Nicaragua, Singapore, Mongolia, Azerbaidjan, Norvegia, Lituania, Letonia, Portugalia, Slovacia, Filipine, Cehia, Albania, Georgia, Noua Zeelandă, Estonia, Kazakhstan, Macedonia, Moldova, Tonga.[32] Lucru impresionant la prima vedere, cele 37 de state au adunat împreună aproape 160.000 de militari străini, dintre care însă doar puţin peste 26.000 non-americani. Toate aceste ţări au avut interese faţă de ceea ce se întâmpla în Irak, exprimate prin trimiterea de trupe şi contribuirea la activitatea APC.

[32] www.globalsecurity.org/military/ops/iraq_orbat_coalition_040826.htm

Alături de țările de mai sus putem enumera țările vecine în zona Orientului Mijlociu:

- Israelul – atacat cu rachete de Irak în 1991 şi ripostând câțiva ani mai târziu prin bombardarea locației unei posibile centrale nucleare irakiene, este acuzat de localnicii irakieni de activități de spionaj după luna mai 2003, inclusiv prin anumite organizații neguvernamentale internaționale.
- Palestina – atrage simpatia multor din celelalte țări arabe din zonă pentru lupta pe care o duce şi are legături strânse de mulți ani cu unele comunități din sudul țării.
- Arabia Saudită – în 1991, prezența armatelor americane pe pământul considerat sfânt pentru musulmani (Mecca şi Medina) l-a înfuriat pe un şeic bogat, Osama bin Laden, care luptase în Afganistan, sprijinit de guvernul SUA, împotriva ocupației sovietice.
- Iordania – Amman a fost în ultimii ani gazda a numeroase conferințe legate de Irak şi a activității multor din companiile şi organizațiile care îşi coordonează de aici operațiunile din Irak.
- Kuweit – primeşte în continuare despăgubiri de război din partea Irakului şi potrivit localnicilor încearcă să profite la maximum de situația în care se află țara vecină. Ni s-a spus că petroliştii kuweitieni extrag petrol inclusiv dintr-o rezervă care se află în subsolul irakian, la granița dintre cele două state. Până în secolul trecut, Kuweitul a fost o provincie irakiană, el fiind înființat ca stat de britanici pentru a controla accesul la Golful Persic. Aproximativ 60 la sută din kuweitieni au origine irakiană.
- Turcia – este direct interesată de situația din Irak şi în special din nordul țării. Kurzii din Irak au reuşit de aproximativ 10 ani să creeze o regiune semi-autonomă, ceea ce îi încurajează pe kurzii din Iran, Siria şi Turcia să încerce acelaşi lucru. Turcia opune o rezistență puternică formării unui stat kurd în regiune – cei peste 20 de milioane de kurzi sunt împărțiți în patru state diferite şi sunt considerați cel mai mare popor fără țară proprie.

Deoarece s-au opus intervenției militare în Irak şi nu sprijină Coaliția, Franța, Germania şi Rusia au pierdut contracte comerciale în urma războiului. Acestea au insistat după luna mai 2003 ca ONU să aibă o influență mai mare asupra evenimentelor din Irak. Cele trei state sunt importante în situația actuală şi pentru că au relații pe planuri multiple cu țările membre ale Coaliției prezente în Irak şi pot juca un rol important în continuare în echilibrarea balanței către căutarea unor soluții la criza irakiană care să promoveze mai mult pacea decât violența.

Efectele războiului din Irak depăşesc cu mult granițele țării şi ating chiar state care nu au trimis militari sau care sunt foarte departe de zona de conflict. Doar suma cheltuită de Statele Unite – peste 164 de miliarde de dolari – pentru ocuparea Irakului ar fi putut înjumătăți numărul persoanelor subnutrite din lume şi acoperi costul medicamentele împotriva HIV/SIDA, al vaccinării copiilor şi al accesului la apă potabilă în țările în curs de dezvoltare pentru o perioadă de doi ani de zile. Îngrijorător este şi faptul că ultimii doi ani au fost cei mai activi pentru rețelele şi organizațiile teroriste, ca efect invers al politicii şi acțiunilor SUA în „războiul împotriva terorismului".

Toate aceste sentimente, atitudini şi comportamente sunt importante pentru că ele contribuie la escaladarea violenței în comunitățile din sudul şi centrul Irakului. Fie că luptă „de o parte" sau „de alta" pentru respectarea democrației, eliminarea terorismului, independență sau suveranitate, construirea păcii sau continuarea războiului, sau doar prezintă lumii cele enumerate până acum, actorii descrişi în acest capitol împart responsabilitatea pentru situația din Irak.

O analiză atentă a celor de mai sus ar putea duce la evitarea în viitor a multora dintre măsurile cu impact negativ care sunt luate de autoritățile irakiene alături de reprezentanții Coaliției sau de beligeranții aparținând milițiilor şi grupurilor insurgente. Cei mai mulți irakieni nu sunt implicați în actele de violență în mod direct şi totuşi suferă

efectele acestora. E necesar prin urmare să ne imaginăm cum ar putea să evolueze lucrurile şi să găsim soluţii care să contribuie la oprirea violenţelor şi la construirea unui proces real de pace şi dezvoltare în Irak.

Realitatea sugerează că soluţiile aplicate până acum (iunie 2005) împotriva violenţei şi pentru instalarea democraţiei în Irak sunt evident deficitare şi că trebuie găsite alte mijloace.

CAPITOLUL IV
TRUPELE ROMÂNE ÎN IRAK – ILUZIA UNEI POLITICI DREPTE

România întreţine şi dezvoltă relaţii paşnice cu toate statele şi, în acest cadru, relaţii de bună vecinătate, întemeiate pe principiile şi pe celelalte norme general admise ale dreptului internaţional.

Articolul 10, Constituţia României

Războiul nu este niciodată o soluţie pentru un conflict, pentru că un război nu face decât să creeze alte probleme.

Fostul prim-ministru al României,
Adrian Năstase, 15 martie 2003[33]

Ultima variantă a Constituţiei statului nostru, adoptată în 2003, consfinţeşte prin articolul 10 politica paşnică a României în relaţiile externe. Nu e un secret pentru nimeni faptul că ţara noastă a trecut prin multe războaie de apărare şi foarte puţine de cucerire – şi acelea pentru a ne câştiga independenţa sau a ajuta aliaţii de la vremea respectivă să câştige bătăliile împotriva inamicului comun. În ultimii trei ani, România s-a alăturat trupelor SUA şi ale altor state în războaiele din Afganistan şi apoi Irak derulate împotriva a două state suverane şi independente, sub pretextul „luptei globale împotriva terorismului". Începem acest capitol prin a considera prezenţa militarilor români în Irak inoportună, ineficientă pentru scopul declarat public (democratizarea Irakului) sau pentru rolul ei (acela de apărare a ţării);

[33] Transcrierea emisiunii ProVest (Pro TV, 15 martie 2003), moderator Bogdan Chireac, invitaţi Adrian Năstase, Quinton Quyle.

totodată, dat fiind cadrul în care aceştia activează ca forţe ale Coaliţiei, considerăm acţiunile soldaţilor români nelegitime. Pornind de la aceste premise şi având în vedere că România este un participant important la conflictele din Irak, vom detalia în continuare modul în care credem că prezenţa militară română în această ţară şi sprijinul politic oferit Coaliţiei ne afectează ca cetăţeni de rând.

PREZENŢA ARMATEI ROMÂNE ÎN IRAK: IMPACTUL POLITIC ŞI SOCIAL

Care e rolul României în Irak? Participă cu aproape 800 de militari la misiuni de patrulare, escortă, control al traficului, distribuire a ajutoarelor umanitare, stopare şi prevenire a crimei organizate şi a traficului de armament, asigurare a securităţii magistralelor electrice şi petroliere. În afară de militari, în Irak există şi civili români, angajaţi ai companiilor private de pază şi protecţie, ai firmelor comerciale care au contracte în zonă şi specialişti independenţi care lucrează pentru diferite organizaţii şi instituţii. Având în vedere caracterul public al Armatei Române, vom încerca să ne concentrăm pe prezenţa acesteia în Irak.

Armata este în momentul de faţă unul din instrumentele pe care politicienii români le folosesc pentru îndeplinirea obiectivelor diplomatice externe ale ţării. Pentru că acest lucru urmează modelul dat de politica agresivă promovată în ultimii ani de SUA, considerăm că prezenţa armatei române în alte ţări, în afara misiunilor de menţinere a păcii coordonate de ONU, este cel puţin discutabilă. Considerăm de altfel că schimbarea treptată a rolului armatei române de la apărare şi misiuni umanitare către misiuni expediţionare este inoportună şi inutilă, reprezentând mai degrabă o involuţie a rolului armatei. Paradoxal, se pare că la acest capitol nu am reuşit să ne asumăm lecţiile pe care istoria ni le-a dat secolul trecut, cel mai sângeros din istoria modernă a umanităţii, când astfel de politici agresive au avut ca rezultat

zeci de milioane de victime şi continente întregi afectate. Acum, când România îşi doreşte cel puţin la nivel declarativ să joace un rol important de stabilitate în zonă, alegerea de a participa cu militari la operaţiuni de genul celei din Irak este pripită şi greşită.

România este parte activă a NATO şi de câţiva ani participă la exerciţii militare şi misiuni ONU de menţinere a păcii în diferite zone din Africa, Europa, Orientul Mijlociu (Angola, Afganistan, Albania, Kosovo, Irak). Potrivit rapoartelor oficiale date publicităţii, soldaţii români din detaşamentele care participă la aceste misiuni sunt buni profesionişti şi îşi fac datoria foarte bine. În cazul Irakului, calitatea lor umană şi capacitatea lor profesională nu reprezintă o problemă, chiar dimpotrivă se poate aprecia că acestea i-au ajutat să nu aibă victime până în prezent şi să fie relativ bine primiţi de localnici. Pentru curajul pe care îl arată merită într-adevăr aprecierea şi respectul nostru. Armata a avut mereu oameni capabili, curajoşi, dedicaţi meseriei lor, ceea ce punem însă în discuţie este modul în care o transformăm din forţă de apărare într-una de ocupaţie. Contradicţia apare când ne iluzionăm că putem ajuta o ţară, în acest caz Irakul, prin trimiterea de trupe militare care să contribuie la reconstrucţie şi instaurarea păcii.

> *Am calculat riscurile de pierderi, există măsuri de protejare a trupelor, ca în orice teatru de operaţiuni, şi toţi soldaţii se află aici [în Irak] voluntar.*
>
> Gelaledin Nezir, purtătorul de cuvânt al MApN

Trupele române din Irak sunt alcătuite din profesionişti care sunt conştienţi de riscul la care se expun. Este meseria lor şi o fac cum ştiu mai bine. Declaraţia de mai sus, venită din partea unui oficial al armatei, la fel ca atitudinea celor care au declanşat războiul din Irak, situează vieţile omeneşti în interiorul unor formule matematice de calculare a riscu-

rilor. Câți dintre cei care au decis ca soldații români să plece în Irak, membrii ai Parlamentului şi ai Guvernului, au vizitat această țară şi au evaluat misiunea noastră acolo, pentru a vedea dacă şi cum îi ajutăm pe localnici sau cum contribuim la bunăstarea românilor prin prezența noastră? S-ar putea ca din discuții cu irakienii de rând să obținem alte concluzii decât cele prezentate oficial de către autoritățile române.

Văzând reacția irakienilor față de trupele Coaliției şi faptul că aceasta e depăşită de amploarea şi complexitatea conflictelor, ne întrebăm dacă armata română nu are în momentul acesta rolul de unealtă politică menită să susțină afirmațiile diplomaților de la Bucureşti. Legile României şi legile internaționale nu ne dădeau dreptul să participăm la ocuparea Irakului, cu atât mai puțin legile morale ale societății noastre.

Alăturarea militarilor români la ceilalți soldați din Coaliție a fost motivată prin datoria pe care o avem față de partenerii noştri în tratatele internaționale semnate de țara noastră. Ca simpli cetățeni putem spune că nu a existat destulă transparență şi nici un proces de dialog în cadrul societății noastre care să expună motivele pentru care am trimis trupe alături de celelalte țări. Cu atât mai puțin a avut loc un referendum prin care populația României să fie consultată dacă este de acord să trimitem aproape 800 de miliari într-o țară străină, suverană şi independentă, ceea ce constituie un act de agresiune potrivit legislației internaționale în vigoare. Constituția prevede posibilitatea organizării unui referendum în cazul în care e vorba de o problemă de interes național şi ar trebui să o folosim dacă dorim cu adevărat să fim o țară democrată.

Trimiterea militarilor români în Irak a avut loc cu extrem de puține discuții publice, deschise. Nici la nivel politic nu s-a discutat suficient şi ne întrebăm dacă politicienii români care au luat această decizie au fost conştienți de posibilele urmări pe plan economic, politic şi social. O democrație este caracterizată mai ales prin

dezbaterile problemelor importante pentru comunitate. În acest caz fie informațiile au fost sărace intenționat şi spațiile de dezbatere nu au fost organizate, fie românii nu sunt obişnuiți să pună încă în practică convingerile ferme pe care le afirmă cu glas tare în discuțiile particulare. Rezultatul a fost o lipsă de reprezentare a noastră, simplii cetățeni care nu ştim să folosim încă toate mecanismele democratice. Ne lipseşte exercițiul dezbaterii, al afirmării şi susținerii cu argumente a propriei păreri. Singurii care au avut o voce susținută şi fermă au fost politicienii care în marea lor majoritate au sprijinit alăturarea României la țările din Coaliție, respectiv militarii de carieră care, după cum era de aşteptat, şi-au susținut interesele profesionale. Cu toate acestea, destule voci din comunitățile româneşti susțineau că nu avem ce căuta cu trupe în Irak. În 15 februarie 2003 zeci de milioane de oameni au demonstrat în toată lumea împotriva declanşării războiului din Irak. În România, doar la Cluj-Napoca şi Bucureşti au ieşit în stradă câteva sute de oameni, alăturându-se celor mai mari demonstrații de pace din istorie. În nici o țară din lume însă, cum sunt SUA, Spania sau Marea Britanie unde milioane de oameni au ieşit în stradă pentru a manifesta împotriva invadării Irakului, politicienii nu şi-au schimbat decizia de a începe războiul. Vocile opiniei publice au fost prea slabe ca să fie ascultate la nivelul factorilor de decizie şi, cu toate că presa a reflectat aceste evenimente, urmările concrete în acțiunile şi deciziile politicienilor nu au fost cele scontate. La fel ca în multe alte oraşe din lume, în Cluj-Napoca s-au aprins lumânări în centrul oraşului în memoria victimelor în fiecare din cele trei zeci şi patru de zile de bombardamente asupra Irakului – între 15 februarie şi 20 martie 2003.

La doi ani de la aceste atacuri, pe 27 martie 2005, preşedintele Traian Băsescu a vizitat trupele române în Irak. Îmbrăcat în uniformă militară, şeful statului român şi comandantul suprem al armatei a renunțat la hainele civile pentru că era într-o zonă de război şi pentru că țara noastră e

în război. Puțin paradoxal pentru noi, obişnuiți cu „situațiile de pace" zilnice, pentru că România nu se află oficial în război cu nimeni; şi totuşi preşedintele țării, o persoană civilă în funcția pe care o ocupă, a îmbrăcat pentru o zi hainele militare şi a activat funcția de Comandant Suprem al Armatei.

Mai important ni s-a părut mesajul pe care Traian Băsescu l-a rostit către militari:

> *Ceea ce faceți dumneavoastră aici nu este pentru armată, nu este pentru că suntem membri ai unor structuri militare internaționale sau pentru că avem un angajament bilateral cu un stat sau cu altul. Ceea ce faceți dumneavoastră aici este în primul rând în slujba celor 22 de milioane de români. Vreau să ştiți că în toate relațiile de politică externă noi folosim la limită maximă prezența dumneavoastră aici. Contribuția pe care România, prin armata ei, o aduce în instaurarea democrației în diverse țări din lume, în sprijinirea unor operații umanitare, reprezintă elemente de negociere în politica externă.*[34]

Devine astfel clar că prezența trupelor noastre în Irak este o monedă importantă de schimb în cadrul politicii externe. Cât despre beneficiul acesteia pentru români sau pentru instaurarea democrației în Irak şi Afganistan – avem îndoieli serioase că acestea sunt reale şi depăşesc nivelul discursului. Situația generală din Irak şi Afganistan infirmă spusele preşedintelui Băsescu, iar cheltuielile extrem de mari pe care le avem pentru misiunile militare internaționale nu aduc nici un folos celor 22 de milioane de români.

După 1989, România nu a putut conta semnificativ pe plan internațional prin politica sa internă (creştere economică, producție, industrie, agricultură, servicii) încercând să

[34] http://www.presamil.ro/OM/2005/13/pag%205.htm, relatare de Maior Mihaita Ciobanca şi Căpitan Florea Carol.

recupereze cât mai mult la capitolul „imagine" prin politica externă. Era necesară recuperarea anilor pierduți în perioada 1990-1996 de ezitările guvernanților României de a adopta o politică sigură şi îndrăzneață, aderarea la NATO (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord) devenise o realitate, iar SUA erau mai mult ca niciodată hotărâte să-şi impună interesele prin forță pe plan internațional. În acest context, procesul de integrare europeană presupunea câştigarea de atu-uri față de ceilalți candidați şi de statele care urmau să-şi dea acceptul pentru aderarea României. Urmarea logică la nivelul politic a fost decizia ca România să trimită trupe în Irak. Reacțiile pozitive din partea aliaților nu au întârziat să apară.

> *Este bine să te afli printre apărătorii libertății.*
> Secretarul Apărării SUA, Donald Rumsfeld,
> 12 octombrie 2004, Poiana Braşov[35]

Discursul politicienilor americani a apreciat mereu rolul României în războaiele din Afganistan şi Irak, remarcile pozitive venind de la nivel foarte înalt. Ambasadorul SUA la Bucureşti, J.D. Crouch, a susținut pe 26 ianuarie 2005 la Bucureşti faptul că „România se transformă deja într-un lider în ceea ce priveşte promovarea de stabilitate în această regiune şi în afara ei, în Caucaz, Afghanistan şi Irak". La nivel de discurs, o parte din obiectivele diplomației de la Bucureşti sunt deja atinse; cei care au însă informații direct din țările menționate de ambasadorul SUA ştiu că lucrurile sunt cel puțin mai nuanțate decât se înțelege din declarația acestuia. Situația din zonele menționate este în continuare departe de a fi stabilă atât pentru localnici, cât şi pentru cetățenii străini (militari şi civili) şi categoric nu se poate vorbi de o „construire a păcii", ci doar de încercări timide şi de cele mai multe ori nereuşite. Trupele străine şi cele guverna-

[35] „Romania «Steadfast» Ally In Anti-Terror War", de Gerry J. Gilmore, American Forces Press Service, Poiana Braşov, România, 12 octombrie 2004.

mentale nu reuşesc să controleze decât puține zone în Afganistan, în jurul oraşelor principale, triburile şi câteva grupuri insurgente controlând traficul de arme şi droguri, iar viața străinilor şi localnicilor este mereu pusă în pericol de sărăcie, atentate şi răpiri. Presa internațională vorbeşte acum foarte puțin de aceste lucruri, dar asta nu înseamnă că ele nu există. În Irak situația e mai cunoscută şi oarecum mai gravă prin amploarea ei.

Pe de altă parte, declarația lui Rumsfeld nu ne măgulește deloc pentru că istoria ne arată că nu ajunge să fii un aliat al SUA pentru a avea o situație stabilă de securitate şi pentru a construi democrația în țara ta sau în alta. Saddam Hussein, regimul taliban şi familia Bin Laden sunt doar câteva din persoanele şi grupurile susținute de oficialii SUA de-a lungul timpului care s-au transformat în duşmani puternici ai acestei țări. Sugestia noastră este că avem nevoie de mult mai mult decât să fim doar aliații „Unchiului Sam" pentru a câştiga credibilitate şi respect în rândul celorlalte țări cu care avem legături directe, comerciale şi politice, mai ales țările din Uniunea Europeană şi vecinii noştri cu care ne aflăm într-o relație de interdependență.

Un efect sau poate o cauză a apropierii României atât de mult de politica externă a SUA este şi interesul pe care acestea îl au pentru amplasarea unor baze americane în țara noastră. Iată că oficialii americani ne răsplătesc fidelitatea şi anunță prin intermediul mass-media că vor fi investite 28 de milioane de dolari în construirea noilor baze militare americane pe pământ românesc. Ştirea a fost prezentată de o parte a presei ca un succes al politicii externe a Guvernului nostru, respectiv ca o dovadă de recunoştință a Guvernului SUA pentru fidelitatea constantă cu care politicienii de la Bucureşti susțin politica externă a Statelor Unite.

Ceea ce puține oficialități pun în discuție la noi în țară este chiar echitatea şi corectitudinea politicii SUA, considerată în cele mai multe din țările Americii de Sud, Africii, Orientului Mijlociu, Asiei, precum şi de unii specialişti

europeni în geopolitică ca arogantă, imperialistă şi lipsită de respect față de popoarele țărilor atacate pe plan militar, politic sau economic de guvernul de la Washington în ultimii 50 de ani. Armata, instrumentul de care politica „de birou" are nevoie pentru a se impune, în opinia strategilor de la Casa Albă şi Pentagon, este prin urmare văzută atât de cei care o folosesc ca atare, cât şi de cei care devin ținte vii ale bombardierelor, elicopterelor şi puştilor-mitralieră mânuite de soldații americani ca un instrument terifiant şi eficient în încercarea de a atinge scopurile economice. SUA sunt sigura țară din lume care investeşte anual aproape 500 de miliarde de dolari în industria de război, achiziționarea de echipament militar şi întreținerea forțelor armate şi care în mod constat a testat după 1945 în diferite războaie şi atacuri, oficiale sau secrete, diferite arme chimice, atomice şi biologice interzise de tratatele internaționale; există peste 50 de țări atacate de armatele SUA începând din 1945 şi până astăzi. Aceeaşi țară care l-a acuzat pe Saddam Hussein că deține arme de distrugere în masă – deşi se ştia că acestea şi capacitatea Irakului de a le produce au fost distruse – a declarat în 1997 că deține:

- 15.637 de tone de gaz muştar;
- 7.464 de tone de gaz sarin;
- 4.032 de tone de gaz VX;
- 1.698 de tone de gaz tabun[36].

În urma acestei declarații nimeni nu s-a gândit, aşa cum ar fi fost „normal" după noua logică promovată la nivel internațional, să atace preventiv Statele Unite, cu toate că acestea folosiseră deja în câteva rânduri arme neconvenționale în conflicte armate internaționale. S-au preferat soluții paşnice, SUA angajându-se să distrugă aceste arme şi, chiar dacă în 2003 erau în urmă potrivit programului convenit, celelalte țări contează pe bunele intenții ale guvernului de la

[36] Geoff Simons, *Future Iraq – US Policy in Reshaping the Middle East*, Saqi Books, 2003

Washington şi respectă prevederile internaţionale. Reamintim că Irakul a beneficiat ani de zile de prezenţa unei comisii speciale a Naţiunilor Unite care a descoperit fabrici şi depozite pentru arme de distrugere în masă şi s-a asigurat că acestea au fost în 90% din cazuri distruse. Dacă ar fi reacţionat ca în cazul Irakului, ONU ar fi trebuit să constituie o comisie similară care să supravegheze modul în care SUA îşi respectă promisiunea de a elimina armele de distrugere în masă din dotarea armatei sale.

Prin aceste rânduri şi cifre nu dorim să transmitem un sentiment anti-american, aşa cum a-l critica pe Hitler nu înseamnă a fi anti-german sau a critica politica lui Ceauşescu nu înseamnă a fi anti-român. Ce dorim să subliniem este că supremaţia economică şi politică a SUA foloseşte ca mecanism coercitiv important forţa armată pentru a se impune la nivel global. Nu sunt puţine declaraţiile publice ale oficialilor americani în care se afirmă că o astfel de politică externă este necesară pentru susţinerea modului de viaţă american (vezi capitolul anterior). Din acest motiv suntem pentru echitate în politica internaţională şi pentru aplicarea principiilor existente în egală măsură tuturor ţărilor care încalcă prevederile în vigoare.

Totuşi, politica externă a României se stabileşte la Bucureşti. Cât de mult şi cum anume ne afectează faptul că susţinem necondiţionat politica SUA în ultimii ani? Să fie doar setea de libertate şi nostalgia după „venirea americanilor" pe care îi aşteptam de multă vreme şi care ne-au lăsat „pradă ruşilor", singurele lucruri care ne fac să susţinem necondiţionat intervenţiile militare ale imperiului cu capitala la Washington în Afganistan şi Irak? Care este motivul real pentru care astăzi, România, care a luptat sute de ani pentru suveranitate şi independenţă, este pregătită să cedeze părţi din teritoriul său – suveran şi indivizibil, potrivit Constituţiei – cu atâta uşurinţă, şi fără un referendum, militarilor străini fie ei şi americani? Ce informaţii putem pune în balanţă pentru a vedea care sunt foloasele şi

ponoasele pe care le vom trage? Care sunt motivele şi interesele reale pentru care diplomaţii de la Bucureşti trimit militari români alături de alte trupe de ocupaţie în Irak şi Afganistan?

Potrivit presei româneşti, SUA vor investi 28 de milioane de dolari în România. Banii provin din bugetul de stat american şi ar putea fi investiţi, printre altele, în ajutoare sociale pentru cele aproape 30 de milioane de cetăţeni americani care trăiesc, potrivit ultimelor statistici, la limita sărăciei. Gândindu-ne la recesiunea economiei americane din ultimii ani, cu siguranţă s-ar găsi lucruri mai bune de făcut pentru americani decât investirea lor în baze militare. Aceste sume vor fi în schimb direcţionate către baze în care se vor antrena soldaţii americani şi de pe care vor fi probabil lansate în viitor atacuri împotriva ţărilor „axei răului", aşa cum a fost numită ea de politicienii americani. Cu toate că această informaţie ne e prezentată ca având un caracter pozitiv, de „investiţie" într-o economie precară, situaţii similare din alte părţi ale lumii indică clar că între beneficiari nu vor fi reprezentate comunităţile locale, care sunt mai curând afectate în mod negativ de prezenţa bazelor militare. Poziţia geografică a României – numită din punct de vedere politic şi „geostrategică" – favorizează acest lucru, iar ţara noastră, în schimbul generozităţii şi alierii cu actuala superputere mondială, va primi o anumită susţinere şi recunoaştere internaţională. Poziţia aceasta este totuşi departe de echidistanţa care să ne caracterizeze ca „factor de stabilitate" în regiune, aşa cum le place diplomaţilor de la Palatul Victoria să ne considere, tocmai pentru că ne alăturăm orbeşte uneia dintre extremele politice ale lumii moderne. Un fapt care cu siguranţă nu este pe placul celeilalte extreme sau al statelor care încearcă să se menţină neutre, sau de partea soluţiilor paşnice.

Ce ne mai poate aduce investiţia militară americană în România, respectiv politica externă a ţării noastre? Potrivit raportului anual al Institutului Internaţional de Studii

Strategice (IISS) de la Londra, dat publicității în luna octombrie 2004, *„intervenția militară din Irak a crescut riscul atacurilor teroriste împotriva statelor occidentale"*. Aşa cum era de aşteptat, campaniile militare din Afganistan şi Irak au facilitat atât suplimentarea substanțială a fondurilor alocate cheltuielilor militare din SUA şi țările aliate, cât şi o creştere a fondurilor destinate grupărilor insurgente şi fundamentaliste din țările arabe şi a numărului persoanelor dispuse să se înroleze pentru a sluji cauza nobilă a alungării ocupației conduse de SUA din câteva zone ale Orientului Mijlociu. În luna ianuarie 2005, directorul Serviciului de Informații Externe, Gheorghe Fulga, anunța că *„România este plasată pe axa de acțiune a unor organizații teroriste de factură separatistă şi fundamentalistă*", menționând Al Qaeda printre organizațiile care ar putea ataca oricând obiective de pe teritoriul României. Aceste informații spulberă iluzia gândului că România ar fi ferită de orice pericol mai ales în situația în care alege deschis şi susținut să sprijine unul din cei doi poli ai „axei violenței" activă în momentul de față în lume: Guvernul SUA – Al Qaeda. O putem numi simbolic o „axă a violenței" pentru că cele două extreme sunt imaginea în oglindă a celeilalte, au nevoie una de cealaltă pentru a se dezvolta negativ, între acestea gravitând ceilalți actori implicați în aşa numita „campanie globală împotriva terorismului". Campanie care, până în prezent, potrivit aprecierilor analiştilor şi specialiştilor critici, a „reuşit" să multiplice atacurile teroriste şi să crească numărul grupărilor care folosesc metode violente pentru a-şi atinge scopul.

Un eveniment recent care a apărut pe primele pagini ale ziarelor pentru aproape două luni a fost răpirea celor trei ziariști români şi a ghidului lor în Irak la începutul lunii aprilie 2005. Nu dorim să intrăm în amănunte pentru că în afară de cele apărute în presă la vremea respectivă nu putem aduce nimic nou. Există multe informații care ne scapă şi semne de întrebare pe care ni le punem referitoare la deplasarea celor patru în Irak, la modul în care s-au derulat

răpirea şi captivitatea, precum şi operațiunile de eliberare. Ce e important din perspectiva materialului de față este că **această răpire a putut avea loc.** Indiferent de cine a plănuit-o, în ce scop, cine a participat şi cine e responsabil – prezența trupelor române în Irak şi politica noastră în această țară a făcut posibilă plănuirea acestei răpiri. Nimeni nu răpeşte ziarişti români aflați în SUA, Franța, Kuweit sau Japonia. Chiar dacă răpirea a fost plănuită şi coordonată din România, aşa cum au anunțat oficialitățile noastre, contextul din Irak şi prezența României acolo au catalizat şi facilitat acest lucru.

Putem aşadar aprecia că avertismentele specialiştilor internaționali şi români cu privirea la creşterea pericolului unui atac terorist în România ar trebui să ne dea de gândit în momentul în care acceptăm atât de uşor militari şi baze străine pe teritoriul nostru şi suntem de acord cu o politică externă cel puțin părtinitoare. Cu aceste informații putem să înțelegem că posibilitatea de a deveni noi înşine, în oraşele noastre, ținte ale atentatelor teroriste creşte pe zi ce trece. La fel cum vor fi nevoite să crească şi cheltuielile forțelor de ordine şi antiteroriste, o supraveghere mai drastică a cetățenilor români şi eventual reducerea libertăților sociale de dragul unei societăți mai sigure, dar şi mai militarizate şi dominate de frica crescândă a „terorismului". Lucrurile acestea devin din păcate din ce în ce mai pregnante în SUA şi alte state devenite ținte ale atacurilor violente.

Avem deci de ales unde ne situăm, ce poziție dorim să adoptăm în continuare. Atâta vreme cât alegem una dintre extreme, intrăm în conflict cu cealaltă. Putem însă oricând să ne îndreptăm viziunea şi acțiunea politică, putem scrie oricând o nouă istorie. „Factor de stabilitate" nu înseamnă nicidecum un slalom înşelător şi neprincipial între tratate, SUA şi Europa, NATO şi nevoile contribuabililor români care de altfel ar trebui consultați în ceea ce priveşte integritatea şi suveranitatea țării. A te situa de partea păcii şi a dreptății nu este echivalent cu a susține necondiționat o putere militară şi politică, fie ea şi SUA, sau a disprețui regulile diplomației

prin încălcarea de tratate sau semnarea unora care reduc drepturile cetăţenilor şi care îndeamnă la încălcarea Drepturilor Omului – cum a fost cazul tratatului semnat pe 1 august 2002 cu SUA prin care ţara noastră recunoaşte scoaterea militarilor americani de sub jurisdicţia Tribunalului Penal Internaţional [37].

ATACURILE PREVENTIVE CA POLITICĂ EXTERNĂ

Cine joacă politic / Azi îi domn, mâine nimic!
Zicală din Maramureş

Îndrăzneala şi hotărârea preşedintelui Traian Băsescu în privinţa politicii interne s-au transferat şi asupra poziţiei României în politica externă. Unul din modelele alese de preşedintele nostru este cel promovat de preşedintele SUA, George W. Bush, al atacurilor preventive împotriva statelor care sprijină grupări teroriste sau care pot fi o ameninţare pentru securitatea americanilor. Această doctrină este de altfel o schimbare majoră şi în politica externă americană şi încalcă prevederile articolului 51 al Cartei Naţiunilor Unite, potrivit cărora declanşarea unui război este permisă şi legală doar în caz de autoapărare. Preşedintele SUA a decretat arogant în septembrie 2001: „Ori sunteţi cu noi, ori sunteţi cu teroriştii", iar preşedintele nostru nu a făcut decât să răspundă acestei declaraţii şi să aleagă acel pol al axei SUA – Al Qaeda care e mai convenabil actualei guvernări, întărind poziţia adoptată de statul român în perioada 2001-2004.

Pe 28 februarie 2005, Traian Băsescu a declarat la finalul şedinţei Consiliului Suprem de Apărare a Ţării că doreşte ca noua strategie de securitate a României să pună accent pe „acţiunea preventivă, alături de aliaţi, în afara frontierelor

[37] Declaraţie de presă, Philip T. Reeker, purtător de cuvânt adjunct, Washington, D.C., 1 august 2002.

ţării"[38]. Putem înţelege dorinţa preşedintelui nostru de a se situa de partea „bună" şi de a acţiona pentru distrugerea terorismului internaţional, însă nu putem pierde din vedere următoarele aspecte:

- doctrina atacurilor preventive încalcă legislaţia internaţională în vigoare;
- în ultimii trei ani, acest tip de gândire şi acţiune a adus opusul rezultatelor scontate – potrivit specialiştilor recrutările în rândul organizaţiilor teroriste au crescut masiv, la fel ca fondurile acestor organizaţii;
- România nu este pregătită la nivel de tehnică şi capacitate militară să ţină pasul cu SUA sau alte ţări aliate în Irak;
- România nu îşi permite eforturile financiare de a „purta bătălia acolo unde se află inamicul, de a-i curma planurile şi de a înfrunta cele mai grave ameninţări înainte ca ele să apară", după cum definea în iunie 2002 preşedintele George W. Bush noua doctrină de securitate a Statelor Unite[39].

Suntem convinşi că miza politică a acestei declaraţii este mare, însă ea nu pare susţinută de fapte şi, mai mult, după cum avertizează unii specialişti ai serviciilor secrete române, România ar putea avea de suferit de pe urma acţiunilor organizaţiilor teroriste. Ne plasăm din ce în ce mai clar la unul dintre punctele terminale ale axei formate între Guvernul SUA şi Al Qaeda, o „axă a violenţei extreme" dacă ne gândim la faptul că ambele folosesc războiul convenţional şi mai ales pe cel modern – în care civilii au cel mai mult de suferit – ca pe o armă eficientă una împotriva celeilalte. Ambele extreme urmăresc să provoace cât mai multă teamă şi suferinţă celeilalte, iar victimele civile contează doar la nivel de statistici. Ambele părţi luptă pentru o cauză

[38] „Va ataca România preventiv alte state?", Bogdan Munteanu, Romulus Căplescu, „Adevărul", 3 martie 2005.
[39] Discursul preşedintelui George W. Bush în data de 1 iunie 2002 la Academia „West Point".

considerată nobilă, bună şi chiar sfântă şi îi consideră pe ceilalţi „răul" absolut – vezi referirile la celebra deja „Axă a Răului". Atât Al Qaeda, cât şi Guvernul Statelor Unite au început să investească din ce în ce mai mult în tehnica de luptă şi finanţarea acţiunilor de război. Prin modul în care acţionează vizavi de „celălalt", fiecare dintre cei doi actori menţionaţi este într-un anumit fel imaginea în oglindă a celuilalt şi are nevoie de acesta pentru a-şi justifica acţiunile – asemeni antitezei dintre SUA şi URSS în timpul „Războiului Rece". Acestea sunt lucrurile pe care cei doi poli le au în comun.

Există, desigur, nenumărate lucruri care îi diferenţiază şi intenţia noastră nu e să punem semnul „egal" între ei sau să-i definim în termeni de „prieten" şi „duşman". Ne dorim doar ca ţara noastră să aleagă o politică externă determinată în primul rând de nevoile şi interesele interne, reale ale cetăţenilor ei şi echitabilă faţă de partenerii internaţionali. Faptul că în ultimii 15 ani România a fost şovăitoare la nivel extern şi a trădat în diferite ocazii încrederea diferiţilor parteneri, din dorinţa de a obţine mai multe beneficii, nu poate da rezultate viabile pe termen lung. Încurajăm actuala guvernare şi preşedinţia să fie la fel de hotărâţi ca până acum în acţiunile lor în a alege calea de mijloc cea mai potrivită, deoarece situarea la oricare dintre extremele politicii externe actuale nu poate fi benefică şi durabilă.

Cât despre retragerea trupelor române din Irak, suntem printre puţinii care susţinem în public de peste doi ani acest lucru prin prezentări, demonstraţii, articole. Ne-am bucurat când primul ministru Adrian Năstase anunţa pe 14 noiembrie 2004 pentru agenţia France Press la Bucureşti retragerea trupelor pentru vara acestui an. „Sperăm ca alegerile din ianuarie să ducă la o normalizare treptată a situaţiei în Irak, iar dacă va fi cazul, trupele României s-ar putea retrage în

iunie 2005."[40] Iată însă că realitatea a fost sub nivelul declaraţiei, iar acea palidă intenţie politică a fost anulată de declaraţia actualului ministru de externe, Mihai Răzvan Ungureanu, în contextul răpirii jurnaliştilor români: „planurile noastre nu vor fi influenţate de planurile unor terorişti". El a adăugat că „România nu a discutat niciodată [...] la nivel politic retragerea trupelor din Irak"[41].

În ediţia din 17 martie 2005 a Revistei Presei Online (www.revistapresei.ro), apar date preluate de la BBC şi publicaţia „Cotidianul" cu ţările care au militari în Irak şi numărul acestora:

SUA: 150.000
Marea Britanie: 8.000
Coreea de Sud: 3.600
Italia: 3.085
Polonia: 1.700
Ucraina: 1.600
Georgia: 898
Romania: 730
Japonia: 550
Danemarca: 496
Bulgaria: 450
Australia: 400

În acelaşi material apărea precizat faptul că Olanda, Ucraina, Italia şi Bulgaria au început să-şi retragă trupele din Irak din considerente politice şi financiare. La acestea se adaugă Cehia, Ungaria şi Spania care şi-au retras deja militarii din misiunile desfăşurate în Irak.

---

[40] DefenseNews.com, „Romania Could Pull Troops from Iraq Next June", By Agence France-Presse, Bucharest, 15 noiembrie 2004.
[41] „România nu-şi retrage trupele din Irak", „Gândul", 6 mai 2005.

„Şi noi de ce mai avem militari acolo?", ne-am putea întreba. S-au întrebat şi cei de la Revista Presei (sursa menționată anterior) şi iată care a fost rezultatul sondajului de pe Internet:

Întrebare: Sunteți de acord cu suplimentarea forțelor române din Irak?
Opțiune 1: Da
- voturi: 142 (15.90%)
Opțiune 2: Nu
- voturi: 315 (35.27%)
Opțiune 3: Să fie retraşi toți soldații români
- voturi: 422 (47.26%)
Opțiune 4: Nu mă interesează
- voturi: 14 (1.57%)
Total voturi: 893

Sursa: Revista Presei, www.revistapresei.ro, 12 oct 2004

Toate sondajele făcute pe această temă au indicat că majoritatea românilor nu sunt de acord cu prezența militarilor noştri în Irak., iar dacă nu dorim să ajungem din nou în situația în care grupări teroriste sau diverşi răpitori să ne someze să ne retragem militarii din țări străine, poate e mai înțelept să eliminăm cauza decât să tratăm efectul.

Efectele economice şi beneficiarii acestora

Revenim la ideea că războiul este o afacere profitabilă pentru cei care ştiu să profite de el. De obicei, cei care îl declanşează au interese economice directe sau indirecte, industria de armament – alături de industriile care țin de infrastructură, transporturi şi comunicații – fiind unul din cei mai importanți susținători ai conflictelor armate care reprezintă piețe de desfacere pentru producătorii de arme şi tehnică de luptă şi de testare a noilor produse.

Am urmărit în acest capitol interesele politice ale României aflate la originea gestului nostru de a ne alătura Coaliției

antiteroriste. Ne întrebăm deopotrivă care sunt interesele noastre economice, iar când spunem „noastre" nu ne referim la plătitorii de taxe şi impozite români, ci la cercurile şi grupurile de influență de la nivelul politicii economice în România. S-a vorbit de datoria foarte mare pe care sperăm să o recuperăm de la irakieni, însă nu mai avem informații despre acest lucru şi este puțin probabil ca în viitorul apropiat să putem recupera cei peste 1 miliard de dolari de la o țară aflată în război şi cu multe nevoi mai stringente decât returnarea datoriilor. Care poate fi atunci miza economică a participării noastre în Irak?

În 2003, presa română anunța participarea țării noastre cu trupe la Coaliția din Irak. Numărul de joi, 27 mai, al cotidianului „Gardianul" îl cita pe Secretarul de Stat George Cristian Maior care preciza printre altele faptul că pentru şase luni de misiune în Irak vor fi plătite din bugetul MapN aproximativ 39 de milioane de dolari. Cifra respectivă era precizată pentru numărul total de 678 de militari români şi bănuim că a fost între timp depăşită de costurile reale din teatrul de operațiuni. Un calcul simplu ne arată că pentru cele 25 de luni scurse în perioada iunie 2003 – iunie 2005, bugetul statului a suportat în total cel puțin 162,5 milioane de dolari numai pentru trupele române aflate în Irak (logistică, transport, hrană, salarii şi diurne). Transformat în lei la un curs mediu de 30.000 de lei pentru un dolar american, aceasta înseamnă 4.875 milioane lei (vechi), bani pe care i-am putea folosi mult mai util în alte domenii – sănătate, transporturi, infrastructură, agricultură, educație, cultură, ajutoare şi programe sociale, organizații neguvernamentale şi altele.

Tabelul 4.1

	Total dolari SUA	**Total lei**	**Perioada**
Cheltuieli cu trupele române în Irak	162, 5 milioane de dolari	4.875 milioane lei	iunie 2003 – iunie 2005

Suma generoasă plătită din bugetul armatei pentru misiunea din Irak există datorită creşterii consistente a tranşei alocate de la bugetul de stat către Ministerului Apărării Naţionale (MApN). Am comparat în tabelul următor creşterea bugetului MApN între anii 2001 şi 2005 cu creşterile bugetelor a două sectoare extrem de neglijate în ultimii ani: învăţământul şi sănătatea.[42] Cifrele ne arată că în timp ce bugetul Armatei, din start mai ridicat decât celelalte două, a crescut în intervalul de patru ani cu 103%, Învăţământul a beneficiat de o creştere de doar 67%, iar Sănătatea de 62%.

Tabelul 4.2

	2001 mii lei (vechi)	**2005** mii lei (vechi)	**Procente de creştere**
MApN	20.926.791.488	42.627.710.086	103%
Învăţământ	12.161.047.200	20.382.182.816	67%
Sănătate	8.204.562.886	13.298.194.990	62%

Comparând aceste date, este evident că, în ciuda problemelor acute din sistemul educaţional şi cel de sănătate, pentru guvernele României este mai important să crească bugetul armatei. Paradoxal, mai ales pentru că ţara noastră nu se află în stare de război cu nici un alt stat, sistemul de sănătate se află însă în stare de colaps şi avem pacienţi care nu găsesc medicamente în farmacii, nu îşi pot permite să le cumpere sau le aduc de acasă în cazul internării în spitale. În fiecare toamnă, zeci, dacă nu sute de şcoli din România nu se pot deschide la timp pentru că nu respectă condiţiile minime de igienă şi siguranţă pentru elevi şi parametrii normali de funcţionare, iar dascălii, alături de angajaţii din sănătate, sunt printre cei mai prost plătiţi salariaţi ai acestei ţări. Ambele

[42] Cifrele le-am obţinut în urma accesării pe Internet a documentelor referitoare la bugetul naţional puse la dispoziţie de Guvernul României, http:/www.mfinante.ro/link.jsp?body=/buget/index2005.htm.

categorii de personal sunt în schimb printre cele mai bine educate şi instruite din ţară.

Alegerea priorităţilor în acest fel este cel puţin discutabilă. Atunci când alegi să creşti cheltuielile armatei şi să investeşti în industria de apărare şi de război, fără să investeşti cel puţin la fel de mult în sectoarele „sănătate" şi „învăţământ" care asigură bunăstarea, educaţia, echilibrul şi progresul comunităţilor – rămâne doar iluzia unei sarcini duse la bun sfârşit. Fie pentru că nu ai contact cu realitatea, fie pentru că nu ştii cum să reacţionezi la semnalele evidente şi la nevoile reale ale oamenilor pe care îi reprezinţi – în ambele cazuri deciziile tale ca politician, partid, clasă politică sau societate trebuie revizuite şi adaptate realităţii. Oricât de importantă este aderarea la NATO sau dorinţa de a moderniza armata română, credem că astfel de decizii politice şi economice, în dauna cel puţin a sănătăţii şi educaţiei noastre, nu se justifică şi, pe termen lung, nu pot construi o societate durabilă. Aşa cum avertizează şi diferiţi specialişti independenţi, România are nevoie de stabilitate, durabilitate şi evoluţie internă pentru a putea construi o politică externă stabilă şi cu adevărat benefică atât pentru noi, cât şi pentru toate celelalte state cu care interacţionăm.

O parte din costurile mari ale prezenţei militarilor români în Irak o constituie diurnele şi salariile plătite acestora. Mare parte a presei menţiona în 2003 faptul că un ofiţer va primi suma de 80 de dolari pe zi şi un subofiţer 70 de dolari. Acesta a fost unul dintre motivele importante pentru care au existat cinci candidaţi pentru un loc în cadrul trupelor care au plecat în Irak, misiune care a acţionat ca un miraj, o oportunitate deosebită pentru militarii de carieră. În afară de diurne, familiile militarilor primesc şi un salariu – după unele surse salariul minim pe economie – în tot timpul în care aceştia se află în misiune. Soţia unuia dintre militarii răniţi în luna mai 2005 în Afganistan a declarat presei că soţul ei nu ar fi plecat în misiunea respectivă dacă ar fi putut avea un câştig decent în ţară. Astfel, nu e suficient să privim cifrele seci

comunicate de birourile de presă ale instituţiilor publice pentru a înţelege contextul social şi economic general al societăţii care acceptă tacit ca peste 700 de militari români să fie trimişi într-o zonă de război. În momentul acesta, date fiind nevoile stringente pe care le avem ca societate, e nevoie de mult mai mult curaj să recunoaştem aceste provocări şi să le înfruntăm, decât să trimitem militari în Irak. Ceremoniile festive şi onorurile militare prezentate post-mortem sunt complet inutile.

Un interes deschis pentru prezenţa României în Irak îl au şi firmele româneşti. Aceste firme sub-contractează la rândul lor lucrări de reconstrucţie de la alte companii. Oficialii români au prezentat la sfârşitul anului 2003 la Washington o listă cu 30 de societăţii comerciale româneşti care ar putea obţine contracte, printre acestea fiind enumerate de presă CCCF Construcţii Bucureşti, SC Construcţii Transporturi Bucureşti, Rombeton, Tunele Braşov, Hidroconstrucţia, Institutul de Studii şi Proiectări Hidroenergetice, Construcţii Muntenia, SC Construcţii Feroviare Bucureşti, SNP Petrom, Rompetrol, Oil Constanţa, Hidroelectrica, Electrica, Energomontaj, Energoreparaţii Bucureşti, Astra Vagoane Arad, Uzinexportimport, Upetrom, Upet, Silcotub Industrial Export, Automatica, Electromagnetica, Romelectro, Romenergo, Electromontaj Bucureşti, SN Radiocomunicaţii, Romsys, Intrarom. [43]

Cunoscând cât de dificilă este intrarea în grupul exclusivist al celor care obţin contracte în Irak şi faptul că ţări ca Germania, Rusia sau Franţa nu sunt binevenite la masa celor care împart banii irakienilor, această ştire a fost bine primită în ţară. Puţini au fost cei care au încercat să facă, măcar la nivel de ipoteză, legătura între acest lucru şi acordarea către firma Bechtel, cel mai important contractor străin în Irak, a lucrării de construire a sute de kilometri de autostradă în

[43] „Avem mai multe sanse de a participa la reconstructia Irakului", „Gardianul", 12 decembrie 2003.

România. Premierul de atunci, Adrian Năstase, a dezmințit această ipoteză; chiar dacă oficial nu a existat nici o legătură, există numeroase modalităţi la nivel politic prin care se stabileşte un echilibru al „favorurilor" la acest nivel. Presa relata la momentul respectiv faptul că Guvernul României a alocat contractul de construire a autostrăzii – în valoare de aproximativ 200 de milioane de dolari – fără licitaţie şi ştiind că există oferte mai bune venite din partea unor firme europene.

Contractele de reconstrucţie în Irak vizează sistemele de electricitate, de apă şi canalizare şi pe cele de comunicaţii, infrastructură de transporturi, clădiri publice. Rarele apariţii în presă ale acestui subiect au detaliat despre contractele concrete obţinute de Electroputere Craiova, Tehnoforest şi Rompetrol. Potrivit unui articol apărut în „Gazeta de Bacău", Rompetrol a participat la programul „Petrol contra Hrană" în perioada 2000 – 2001 şi a primit în 2004 de la compania americană Bechtel un contract generos pentru furnizarea unui sistem de monitorizare şi control a distribuţiei de energie electrică pentru aeroportul internaţional din Bagdad. Potrivit aceleiaşi surse, Rompetrol a fost inclusă într-un raport al CIA cu privire la armele de distrugere în masă ale regimului Saddam Hussein, raport în care era specificat că din banii pe petrol, guvernul irakian ar fi procurat armament.[44]

Suntem convinşi că unele din contractele pentru reconstrucţia Irakului sunt benefice pentru localnici şi nu susţinem că firmele amintite acţionează ilegal. Legal nu înseamnă însă întotdeauna corect pentru toate părţile implicate sau afectate. O mare parte din profitul războiului este încasat în conturile companiilor comerciale care controlează banii irakienilor; aceste companii care decid cine sunt

[44] „Afaceri cu petrol, unse de terorişti pe teritoriul României", „Gazeta de Bacău", 16 mai 2005.

sub-contractorii sunt prin excelenţă americane. Deseori banii ajung la companii locale după ce trec prin câteva filtre „dese" şi foarte atente să-şi asigure propriile cheltuieli de funcţionare şi profit.

Având în vedere că banii publici sunt puţini şi trebuie cheltuiţi atent, considerăm importantă revizuirea politicii noastre interne şi externe. Dacă ar fi să întrebăm medicii, profesorii, muncitorii, mamele, studenţii, pensionarii, primarii din România precum şi alte categorii de oameni, care sunt problemele şi provocările de zi cu zi, probabil am obţine cu uşurinţă sugestii de proiecte mai urgente şi mai importante pentru comunităţile româneşti, care ar putea folosi mai eficient suma alocată participării la războiul din Irak. Această sumă este distribuită de la bugetul de stat fără să ajute cu nimic comunităţile din România care au nevoie de spitale, şcoli, apă curată, natură mai puţin poluată, transport public şi locuri de muncă. Cu atât mai puţin aceşti bani ajută comunităţile irakiene care trăiesc într-un război continuu şi a căror ţară este invadată de trupe străine în numele păcii, libertăţii şi democraţiei.

Încurajăm Guvernul şi clasa politică românească să aibă curajul de a lua deciziile cele mai bune pentru România. Următorul capitol îşi propune să identifice câteva posibile linii de acţiune în contextul complex al conflictului din Irak şi participării României la acesta.

CAPITOLUL V
PAŞI CONCREŢI PENTRU PACE

Arta Păcii nu se bazează pe arme sau pe forţa brută; dimpotrivă, trebuie să ne armonizăm cu Universul, să menţinem pacea în teritoriile noastre, să hrănim viaţa şi să prevenim moartea şi distrugerea.

Morihei Ueshiba

Dacă dorim pacea în comunităţile noastre şi suntem dispuşi să acţionăm astfel încât declaraţiile noastre să nu fie doar vorbe în vânt e necesar să abordăm conflictele în complexitatea lor. Oricât de complicat şi complex ar fi un conflict, faptul că sunt atât de multe părţi implicate într-un fel sau altul îl fac abordabil din cel puţin tot atâtea direcţii. Încercăm să aducem în continuare câteva idei şi posibile soluţii, în funcţie de perspectiva din care privim conflictul şi violenţele din Irak.

Discutând cu localnici irakieni, este evident că aceştia sunt nerăbdători ca forţele de ocupaţie să plece. Din cauza impactului negativ pe care acestea le au în Irak momentan, chiar dacă în urmă cu mai bine de doi ani au eliminat partidul lui Saddam şi pe dictator însuşi de la conducerea ţării, unii irakieni sunt extrem de nemulţumiţi de modul în care au evoluat lucrurile şi folosesc diferite forme de violenţă pentru a-şi exprima părerile şi sentimentele. Toate semnele indică faptul că multe din metodele prin care, începând din 2003, se încearcă implementarea democraţiei în Irak nu sunt potrivite şi, din spusele localnicilor, chiar dăunează bunăstării societăţii.

De cele mai multe ori, în cazul unui conflict care a izbucnit violent părţile implicate direct şi indirect aşteaptă ca

violenţele să ia sfârşit de la sine. De fiecare dată însă, cei care provoacă aceste violenţe sunt primii care au puterea şi responsabilitatea să le oprească. Acest lucru e absolut necesar pentru că nu se poate vorbi de pace sau de reconciliere şi reconstrucţie, de vindecare, atâta vreme cât armele sunt folosite ca argument suprem. Este de datoria tuturor celor implicaţi să facă acest efort de a începe cu adevărat construirea păcii în Irak, la fel cum un medic ce recunoaşte ineficienţa unui medicament prescris este responsabil pentru schimbarea tratamentului pacientului.

DIALOGUL: PROCES NECESAR PENTRU DEPĂŞIREA EXTREMELOR

La fel ca în cazul altor conflicte violente actuale la scară mare, în Irak lipseşte dialogul între toate părţile implicate. Lipsa în mare măsură a acestui dialog şi cultivarea antitezei dintre „bine" şi „rău" amplifică sentimentele antagonistice şi duc la o escaladare a situaţiei. Negocierile sunt necesare pentru a crea o punte între actorii care iau parte la conflict, pentru a stabili o punte de comunicare a revendicărilor şi a frustrărilor tuturor părţilor. Este de asemenea necesar ca în acest dialog să fie implicate toate nivelurile sociale, triburile, grupările religioase şi politice, autorităţile, liderii politici şi mai ales cei religioşi, pentru că cei care nu vor fi invitaţi să participe se vor simţi excluşi şi nu vor înţelege procesul şi revendicările legitime ale celorlalţi. Astfel, putem fi siguri că în Irak nu se perpetuează modelul conflictului dintre Israel şi Palestina, spre exemplu.

Dialogul poate fi, la fel ca în cazul altor conflicte majore, **o cale** de transformarea a lucrurilor într-o direcţie pozitivă şi în acelaşi timp poate fi **un scop** al acţiunilor diplomatice întreprinse de părţile implicate.

Empatie – Creativitate – Nonviolenţă

Un posibil ingredient al abordării sentimentelor contradictorii şi pline de frustrare este ***empatia*****.** Încercarea de a te pune în locul „celuilalt", de a vedea dacă temerile sau cererile sale sunt legitime, de a-i înţelege intenţiile şi scopul. E nevoie de deschidere pentru acest lucru şi de spaţii de dialog pe care fiecare dintre părţi să le creeze şi să le accepte.

Creativitatea este foarte importantă în cazul contradicţiilor, a problemelor care au generat conflictele. E nevoie de soluţii care să mulţumească fiecare parte, care să includă toate nemulţumirile declarate şi cele ascunse. Există modele cum ar fi procesele de reconciliere şi de vindecare din Africa de Sud, după căderea regimului apartheid, şi Ruanda, după genocidul dintre Hutu şi Tutsi. O analiză completă şi complexă a conflictelor din Irak, cu implicarea tuturor părţilor în găsirea şi implementarea soluţiilor, are nevoie de multă creativitate pentru identificarea acestor soluţii.

La fel ca în cazul unui organism bolnav, boala – văzută ca un act violent – trebuie oprită înainte de a se încerca regenerarea acestuia. Pentru oprirea acţiunilor violente care încearcă să distrugă „cealaltă parte", ***nonviolenţa*** este esenţială! Violenţa creează oportunităţi pentru alte momente violente, mai puternice, după principiul: „M-ai făcut să sufăr, te voi face să suferi mai mult!" ce poate duce câteodată la exterminarea uneia dintre părţi. Acest lucru trebuie oprit acum, în timpul ciocnirilor violente şi al haosului din oraşele irakiene. Fiecare din cei implicaţi e dator să facă acest pas, primul care poate asigura liniştea necesară pentru începerea dialogului. Nu se poate aştepta nici o îmbunătăţire durabilă a situaţiei atâta vreme cât militari şi civili continuă să fie omorâţi pe străzile din Irak. Imediat ce luptele vor fi oprite trebuie făcuţi primii paşi spre reconciliere, vindecare, reconstrucţie.

UN VIITOR MAI BUN ÎN VIZIUNEA IRAKIENILOR

Revenim la comparaţia dintre un organism bolnav şi situaţia în care se află Irakul în momentul de faţă. Nu poţi cere unui om bolnav şi aflat pe patul de spital să funcţioneze la parametri normali, să alerge, să lucreze, să fie bine dispus şi să cânte atâta vreme cât suferă de o anumită boală. La fel, societatea irakiană trebuie întâi vindecată de „bolile" şi afecţiunile urgente pe care din nefericire le experimentează în momentul de faţă. Priorităţile trebuie să fie luate în calcul în mod realist, iar de însănătoşirea „pacientului" numit Irak sunt responsabile atât condiţiile interne cât şi cele externe.

Odată ajunşi în Irak am început să ne întâlnim cu localnici care lucrau cu diferite organizaţii pentru a vedea ce îşi doresc pentru viitor. O primă observaţie frecvent întâlnită a fost că nimeni nu trebuie să le spună ce este mai bine pentru ţara lor având în vedere că nimeni nu cunoaşte mai bine problemele şi nevoile lor decât ei înşişi. O piedică majoră care a reieşit din discuţiile noastre a fost aceea că irakienii nu au putere de decizie reală în ceea ce priveşte conducerea ţării. Ştiu exact în ce situaţie se află, ştiu unde vor să ajungă şi ce vor să facă, având nevoie de sprijin în ceea ce priveşte resursele, mijloacele şi capacitatea tehnică de a-şi pune planurile în aplicare. Au nevoie de asistenţă şi de contact cu alte experienţe pentru a găsi cele mai potrivite modalităţi de a promova schimbarea în Irak şi pentru a învăţa din aspectele pozitive şi negative ale altor modele. Această asistenţă trebuie acordată foarte atent însă pentru a nu crea efectul invers faţă de cel scontat. Dacă folosim o parabolă celebră, putem spune că e de dorit ca irakienii să înveţe să pescuiască în apele lor potrivit propriei tradiţii şi culturi în loc să importe peşte sau să permită altora să controleze accesul la această resursă.

Interesul marii majorităţi a irakienilor este să transforme în bine situaţia actuală. Mulţi dintre ei sunt conştienţi că au nevoie să lucreze mai ales la reconstrucţia şi vindecarea

moralului oamenilor şi nu doar a clădirilor. După toate traumele prin care au trecut în ultimii ani şi din cauza violenţelor care continuă în fiecare zi, mulţi irakieni ne-au spus că au nevoie să vindece rănile sufleteşti întâi, şi după aceea pe cele fizice. Din păcate, în momentul de faţă mult prea puţini străini aflaţi în Irak sau în afara lui sunt interesaţi să-i sprijine în această privinţă.

Una din metodele concrete pe care le-am folosit pentru a încerca să ajutăm este analiza situaţiei locale, combinată cu identificarea de soluţii concrete pentru problemele existente. Procesul este participativ, deschis, creează un spaţiu în care fiecare din cei prezenţi contribuie cu experienţa şi ideile sale, pentru ca la final rezultatele să ajute grupul sau organizaţia să-şi identifice poziţia în societate, să contureze contextul în care activează şi să se organizeze mai bine pentru a-şi atinge scopul. Foarte important, etapele parcurse îi evidenţiază pe localnici ca singurii care au legitimitatea de a alege soluţiile cele mai potrivite la provocările cu care se confruntă, rolul unei persoane din exterior (asemeni nouă) fiind doar acela de facilitator.

Modelul de lucru pe care l-am folosit constă în parcurgerea a patru etape de investigare:

Care sunt provocările şi problemele din comunitate?

Care sunt lucrurile pozitive, valorile şi resursele de care dispuneţi?

Cum vreţi să arate societatea irakiană ideală?

Ce puteţi face concret, ca indivizi şi ca grup, pentru a ajunge la societatea pe care o doriţi?

Pentru a putea fi cât mai eficienţi în abordarea noastră ulterioară, rezultatele au fost sintetizate în câteva idei comune care aparţin exclusiv localnicilor:

1. Provocările şi problemele identificate în comunităţile irakiene

- lipsa educaţiei;
- rata şomajului foarte ridicată;

- neînțelegerea democrației;
- căile de comunicare distruse;
- securitate instabilă, motiv pentru care oamenii evită să participe la acțiuni publice;
- Autoritatea Provizorie a Coaliției evită finanțarea ONG-urilor locale, nu are încredere în ele;
- neîncredere generală în organizațiile umanitare şi neguvernamentale;
- lipsa unei persoane potrivite pentru preşedinția țării – candidații actuali fiind susținuți de Statele Unite;
- lipsa oamenilor calificați în multe dintre pozițiile importante;
- influența şi numărul mare al grupurilor fundamentaliste islamice;
- acțiunile teroriste practicate de anumite grupuri;
- nivelul înalt de distrugere al comunității;
- prezența unor membrii ai fostului regim în structurile actuale de conducere;
- influența crescută a triburilor în societate.

2. Lucrurile pozitive, valorile şi resursele

- libertate religioasă;
- respect pentru oamenii educați;
- îmbunătățirea standardului de viață;
- libertate în gând şi acțiune;
- cooperarea între oameni;
- scăderea corupției datorită creşterii salariilor;
- conştientizarea problemelor din sistemele de învățământ şi sănătate;
- posibilitatea dezvoltării agriculturii şi a industriei petrolului.

3. Imaginea societății irakiene ideale

- libertate de exprimare;
- familia cu un rol foarte important, venituri decente pentru aceasta;
- educație şi sănătate bune;

- libertate, democrație, inclusiv în zonele rurale;
- dezvoltare economică datorită bogăției țării;
- o societate irakiană condusă şi administrată de irakieni;
- relații şi comportamente bune între membrii societății;
- reconciliere şi vindecarea rănilor trecutului;
- rolul femeii şi poziția ei în societate să fie respectate;
- democrație şi pluralism politic;
- respect pentru religii diferite;
- dragoste pentru semeni şi încredere în cei aleşi să reprezinte comunitățile.

4. Activități şi soluții practice

- dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale cu caracter apolitic în comunități;
- limitarea crimelor şi a violenței prin lege şi acțiuni concrete;
- îngrijirea copiilor şi tinerilor;
- contabilizarea exactă a situației financiare a țării;
- abolirea analfabetismului;
- conştientizarea nevoii de existență a unei culturi democratice şi construirea acesteia;
- găsirea de soluții la problema şomajului prin diversificarea oportunităților de muncă;
- păstrarea securității în societate;
- repararea daunelor cauzate de război în ceea ce priveşte infrastructura;
- implicarea cetățenilor în procesul de reconstrucție;
- stabilirea de relații comerciale libere cu țări avansate din punct de vedere economic;
- stabilirea de relații culturale cu alte țări;
- educarea tinerilor în spiritul tuturor acestor schimbări;
- conştientizarea nevoii de educație şi sănătate;
- asigurarea nevoilor de bază ale comunității: apă, electricitate, hrană;
- asigurarea mijloacelor de divertisment;
- îmbunătățirea procesului educațional şi a conținutului acestuia.

Toate ideile de mai sus au fost expuse de oameni cu pregătiri, vârste diferite şi roluri diferite în societate, atât bărbaţi, cât şi femei. Acestea sunt reflectări asupra şi aspecte ale realităţii societăţii irakiene din anul 2004, asupra cărora nu se lucrează la nivel extins de către cei care susţin că vor binele acestei ţări.

Localnicii care au participat la sesiunile de lucru spun că metoda i-a ajutat mult să identifice mai clar legăturile dintre problemele pe care le au. Ce a contat cel mai mult pentru mulţi dintre ei a fost să discute împreună, să relaţioneze şi structureze experienţele şi informaţiile personale pentru a căpăta în final cu toţii o imagine clară asupra contextului mai larg în care trăiesc şi asupra a ceea ce pot face vizavi de acesta. O parte dintre organizaţii au început diverse proiecte şi cele care au fost finalizate deja au produs schimbări vizibile în comunitate. Intenţia noastră a fost de a îndruma organizaţiile să caute şi să răspundă nevoilor prioritare din comunitatea lor astfel încât munca lor să fie eficientă şi relevantă.

Extindem invitaţia noastră de a deschide discuţii similare şi asupra celorlalte sectoare ale societăţii irakiene. Pentru ca un sistem democratic să îşi reprezinte eficient membri e nevoie ca aceştia să îşi facă auzite vocile şi dorinţele. Împărtăşirea unei viziuni comune e extrem de importantă şi munca pentru punerea ei în practică e unul din elementele care unesc o societate. Modelul pe care l-am folosit în Irak pentru scurt timp funcţionează în multe alte comunităţi, mai mici sau mai mari, din lume. L-am folosit totodată cu succes în numeroase ateliere de lucru şi programe de instruire în România, în diferite medii profesionale. Există de asemenea multe alte modele cu rol similar; îi încurajăm pe cei implicaţi în sisteme de guvernare democratice şi în special în încercarea de a ajuta la reconstrucţia Irakului să aibă bunăvoinţa de a le recunoaşte şi a le folosi.

Specialişti şi analişti din diferite ţări prognozează diferite soluţii pentru viitorul acestei ţări, de la o nouă dictatură

sau regim totalitar sub altă formă („democraţie" capitalistă controlată din exterior, republică islamică etc.) până la transformarea republicii într-o federaţie care să acorde autonomie celor trei regiuni divizate în funcţie de etniile majoritare (şiiţi, suniţi şi kurzi). Indiferent care va fi soluţia finală, singurii care au legitimitatea şi responsabilitatea de a o alege şi pune în practică sunt irakienii. Responsabilitatea celorlalţi este în principal de a repara ceea ce au „stricat" până acum.

SOLUŢII VĂZUTE DIN EXTERIOR: UN ALT ROL PENTRU ROMÂNIA

„Ochi pentru ochi" va lăsa întreaga lume oarbă.
Mahatma Gandhi

Fiecare dintre actorii care sunt parte a conflictului prezentaţi în capitolul al treilea au responsabilitatea de a se implica în diferite moduri în transformarea acestuia. Considerăm că a privi lucrurile şi a lucra din perspectiva construirii păcii poate avea un impact pozitiv şi durabil pe termen lung asupra problemelor existente la nivel practic. Din discuţiile purtate în Irak cu militari şi civili, localnici şi străini, precum şi în urma sintetizării unor materiale pe care le-am elaborat în ultimii doi ani propunem o serie de soluţii:

1. Oprirea imediată a violenţelor şi acceptarea unui proces de dialog de către toate părţile implicate. Respectarea ca fiind legitime şi discutarea revendicărilor oneste ale tuturor celor implicaţi.
2. Părăsirea de către Coaliţie a Irakului şi începerea unui proces pentru democratizarea reală a ţării. Redobândirea independenţei economice şi politice şi a suveranităţii ţării.
3. Construirea în Irak a unui regim democratic, participativ, în care prioritatea să fie bunăstarea localnicilor.

Identificarea nevoilor oamenilor, a cauzelor conflictelor interne şi a soluţiilor care pot fi aplicate prin implicarea localnicilor în procese şi dialoguri participative.

4. Deschiderea unui dialog cu liderii tuturor grupărilor religioase şi cu şeicii care reprezintă numeroasele triburi şi familii irakiene. Respectarea şi înţelegerea culturii locale de către forţele de ocupaţie civile şi militare.

5. Răspândirea de către liderii religioşi moderaţi a mesajelor care să promoveze mijloace nonviolente de exprimare a nemulţumirilor. Condamnarea în public de către localnici a faptelor de violenţă ale concetăţenilor lor. Instaurarea unui regim de control al armelor şi interzicerea acestora în locuri şi spaţii publice.

6. Deschiderea de tratative cu ţările învecinate care au interese în Irak. Găsirea de soluţii diplomatice şi a unui mod de a controla graniţele comune pentru a opri infiltrarea de grupări înarmate şi diferitele tipuri de trafic (arme, droguri, persoane, petrol, bani etc.).

7. Construirea activă a unei culturi a păcii în Irak. Crearea de zone ale păcii – fără arme sau armată – în oraşele irakiene. Crearea de spaţii şi întâlniri publice în care irakienii din toate categoriile sociale să contribuie la construirea comunităţilor lor discutând despre problemele şi provocările lor, despre resursele şi soluţiile pe care le pot găsi împreună, despre viziunea comună asupra evoluţiei comunităţilor lor.

8. Construirea unei culturi a păcii în ţările membre ale Coaliţiei de ocupaţie a Irakului (vezi Capitolul 2). Combaterea diferitelor forme de violenţă din statele respective precum şi diminuarea culturii de război existente prin diferite metode (educaţie pentru pace, eliminarea inegalităţilor şi a nedreptăţilor sociale, recunoaşterea şi respectarea necondiţionată a drepturilor omului, ilustrarea acestor lucruri în politicile sociale şi economice ale acestor ţări).

9. Respectarea oraşelor sfinte Najaf şi Karbala şi a sărbătorilor religioase importante pentru irakieni. Retragerea armatelor străine din aceste locuri şi întărirea capacităţii

forţelor locale de a controla situaţia în mod nonviolent. Implicarea localnicilor civili în acest proces.

10. Dobândirea de către autorităţile irakiene a controlului asupra contractelor economice cu firmele străine. Organizarea de licitaţii deschise şi oneste şi respectarea nevoilor economice ale Irakului prin administrarea proprie a resurselor.

11. Organizarea de demonstraţii şi de grupuri de lobby şi presiune în ţările care au armate sau interese în Irak şi sunt implicate în forţele de ocupaţie. Organizarea de dezbateri publice prin care să se ceară retragerea armatelor de ocupaţie occidentale atât din Irak, cât şi din alte state arabe din zona Golfului Persic. Rediscutarea la toate nivelurile a modului în care statele occidentale se implică în politica, viaţa socială şi economia statelor arabe. Participarea masivă a cetăţenilor acestor state la evenimente publice prin care să se ceară respectarea independenţei şi suveranităţii acestor state.

12. Participarea activă a tuturor jurnaliştilor la reflectarea obiectivă a acestor procese. Răspândirea prin presă a mijloacelor nonviolente, creative şi care dovedesc empatie faţă de „cealaltă parte", răspândirea unei culturi a păcii în loc de una a violenţei. Încurajarea jurnalismului care să nu demonizeze imaginea islamismului şi a irakienilor, sau pe cea a forţelor de ocupaţie şi a creştinismului. Construirea unui discurs echilibrat care să evite polarizările părţilor implicate prin formulări antagoniste de genul „bine-rău", „alb-negru", „creştinism-islamism", „Coaliţie-terorişti".

Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face!
Proverb românesc

Un posibil punct de plecare pentru schimbarea rolului României în conflictul din Irak ar putea fi evaluarea intervenţiei noastre până în prezent şi a intenţiilor cu care am participat la conflictele derulate în ultimii doi ani în Irak. Am detaliat în capitolele anterioare părerea noastră în legătură cu

oportunitatea şi legitimitatea războiului, efectele acestuia şi prezența trupelor noastre acolo. Dacă dorim într-adevăr să ajutăm un popor care trece prin momente deosebit de dificile trebuie să ne schimbăm abordarea. Încercăm să oferim câteva sugestii despre modul în care poate România să contribuie cu adevărat la îmbunătățirea situației. Suntem convinşi că punerea în practică cel puțin a unei părți din ideile de acțiune descrise ar face ca sprijinul nostru să fie cu adevărat relevant şi bine primit în Irak. Pe de altă parte, ar contribui la crearea unui sentiment de solidaritate şi în interiorul României pentru că multe din transformările pe care le-am trăit începând din 1989 sunt similare cu cele pe care le traversează societatea irakiană în prezent. Ar fi o oportunitate ideală pentru a contribui cu experiențele pe care le avem în România la construirea păcii în Irak.

Autoritățile române au recunoscut cu ocazia întoarcerii în țară a celor trei jurnalişti răpiți în primăvara acestui an că România a tratat cu superficialitate în ultimii ani relațiile cu cele mai multe din țările arabe. Urmărirea nevoilor şi intereselor interne în politica internațională nu înseamnă doar trimiterea de trupe şi încheierea de contracte comerciale în beneficiul câtorva firme private. Putem să ne inspirăm din valorile poporului român şi când ne definim strategia de politică externă. Cumpătare, prietenie, empatie, ospitalitate, cinste, diplomație – sunt doar câteva valori care ar putea fi cu uşurință aplicate de către diplomații şi politicienii noştri, aşa cum s-a întâmplat de atâtea ori. Acum, când a devenit clar că soluțiile violente în politicile publice interne sau externe nu sunt viabile şi nu aduc nimic bun, a venit vremea să ne îndreptăm actele şi deciziile politice în direcții cu adevărat constructive, sigure, simple, umane. Totul depinde de noi, dacă vrem să semănăm semințe de pace sau de război. Suntem fiecare dintre noi responsabili pentru aceste acțiuni. Faptul că politica actuală globală a luptei împotriva teroriştilor nu este eficientă este confirmat de creşterea nivelului de alertă în multe țări europene şi de atacurile recente din oraşe

ca Madrid şi Londra, considerate altă dată, la fel ca şi teritoriul SUA, de neatins. Avertismentele serviciilor secrete româneşti cu privire la amenințările teroriste sunt din ce în ce mai serioase şi e alegerea noastră dacă vrem să deschidem ochii şi să înțelegem urmările acțiunilor noastre din ultimii ani sau să lăsăm istoria să „ne surprindă" reacționând ulterior.

Nu e nici o ruşine să recunoaştem că ne-am pripit când am trimis soldați în Irak şi că îi menținem acolo, ci mai curând o dovadă de maturitate şi înțelepciune. Niciodată nu e prea târziu să corectăm o greşeală. Trebuie să admitem că nu e necesar să continuăm o politică agresivă şi dezumanizantă în numele bunăstării românilor şi a rolului țării noastre pe scena internațională. Nici un motiv de acest gen nu poate justifica prezența militarilor noştri acolo. Politica internațională e mai eficientă pentru toată lumea dacă se practică cu respect pentru partenerii diplomatici, iar pentru a nu lăsa toată greutatea deciziei doar pe umerii politicienilor şi administrației noastre, fiecare dintre noi poate face câte ceva. Lucrurile nu se schimbă de la sine pur şi simplu, trebuie ca cei implicați şi afectați să ia atitudine.

Desigur există multe alte cauze față de care ne putem manifesta solidaritatea, mai ales dacă ne gândim la problemele care afectează România în acest an. Dorim să subliniem însă, ideea de solidaritate cu poporul irakian şi să exemplificăm modalități simple prin care ne putem face părerea cunoscută precum şi compasiunea pentru semenii noştri aflați în situații extrem de dificile.

Iată câteva idei pe care le putem pune în aplicare ca cetățeni ai României:

1. Să organizăm demonstrații şi seri de veghe paşnice în localitățile din România, în memoria victimelor războiului şi ale violențelor (aparținând tuturor părților implicate). În cadrul acestor demonstrații să cerem retragerea trupelor române din Irak şi redirecționarea cheltuielilor României pentru forțele armate în beneficiul poporului irakian – dacă

dorim să ajutăm să ajutăm cu adevărat această țară – şi al poporului român (bani care ar putea ajuta familiile afectate de inundațiile din acest an).

2. Să retragem trupele care activează în Irak şi să re-evaluăm destinația banilor prevăzuți pentru acoperirea costurilor militare. Să invităm Guvernul să transfere acțiunilor umanitare sumele de bani aferente costurilor armatei române în Irak, după retragerea acesteia. În aceeaşi idee poate fi creat un fond care să sprijine inițiativele civile din Irak.

3. În cazul în care nu ne permitem să sprijinim în continuare Irakul cu fonduri, să le direcționăm sectoarelor bugetare din România care au mare nevoie de ele.

4. Să organizăm transporturi umanitare de ajutoare pentru comunitățile irakiene, furnizând medicamente, produse non-alimentare şi instalații pentru tratarea şi purificarea apei pentru familiile din Irak. Armata română ar putea sprijini logistic aceste transporturi.

5. Să mobilizăm organizațiile neguvernamentale cu experiență în România în acest sector pentru a coordona o campanie la nivel național pentru colectarea de ajutoare materiale, respectiv operațiunile umanitare în parteneriat cu Guvernul României şi cu diplomații români aflați în Orientul Mijlociu.

6. Să invităm Guvernul, partidele politice şi Parlamentul să ceară imediat oprirea violențelor din partea părților combatante în Irak şi să sprijine intervenția ONU în Irak şi preluarea de către acest organism internațional a coordonării procesului de pace.

7. Să sugerăm Guvernului României să propună organizarea într-o țară neutră a unei Conferințe de Cooperare şi Securitate pentru Orientul Mijlociu, după modelul OSCE şi chiar să se ofere să găzduiască o asemenea conferință.

8. Să reconsiderăm, ca țară, participarea în cadrul forțelor de ocupație a Irakului şi să ne asumăm un rol diplomatic de mediator.

9. Să creăm mesaje de sprijin ale artiştilor, profesorilor, organizațiilor neguvernamentale, organizațiilor de femei, sindicatelor, partidelor politice pentru comunitățile irakiene şi să încurajăm direct militarii români implicați în conflictele şi violențele din Irak să se întoarcă acasă şi să aleagă un alt mod de a-şi respecta jurământul față de patrie.

10. Să luăm legătura direct cu comunitățile irakiene prin membrii unor organizații neguvernamentale, medici, ingineri şi alți specialişti care să contribuie la reconstrucția societății. Experiențele similare prin care am trecut în România după 1989 pot ajuta mult societatea irakiană în procesul ei de (re)construcție.

11. Să invităm specialişti irakieni în România pentru schimburi de experiență în diverse domenii.

12. Să organizăm dezbateri publice în universități, licee, sedii de partide politice, spații din instituții publice în care să prezentăm şi să discutăm despre semnificațiile implicării noastre în Irak în momentul actual şi despre cum am putea contribui în mod real şi pozitiv în continuare.

13. Să invităm presa să se alăture acțiunilor de mai sus şi să raporteze obiectiv conflictele din Irak, reflectând părerile, pozițiile şi revendicările tuturor celor implicați.

14. Să implicăm Bisericile şi grupurile religioase aflate în România în susținerea acțiunilor enoriaşilor pentru construirea păcii în Irak. Mesajul tuturor religiilor şi cărților sfinte este în slujba păcii, iar acțiunile credincioşilor ar trebui să pună în practică acest mesaj.

Suntem conştienți că toate aceste lucruri sunt complexe şi au nevoie de coordonare din partea celor responsabili. Cu toate că par dificile, aceste acțiuni au fost derulate parțial şi cu succes în cazul altor conflicte violente şi o mică parte din ideile de mai sus au fost puse în practică deja în România. Suntem siguri că la lista pe care o prezentăm pot fi adăugate multe alte idei, cu un impact foarte important asupra opiniei publice şi asupra celorlalte țări implicate în conflict. Efectul de domino pentru inițiative benefice nu poate fi decât pozitiv

şi constructiv, iar România ar putea să fie urmată şi de alte state. Pe termen lung am putea promova un model eficient şi echilibrat de diplomaţie şi acţiune pentru pace, ceea ce ne-ar aduce cu mai mare probabilitate rolul mult dorit de factor de stabilitate politică în regiune.

Ca persoane care am trăit în mijlocul acestor conflicte pe care le urmărim în continuare în presă, ne-am simţit datori să împărtăşim gândurile şi experienţele noastre cu fiecare persoană care a citit aceste rânduri. Speranţa noastră e că cei care citesc materialul vor găsi informaţii utile pentru munca lor şi modalităţi de a contribui la construirea păcii în Irak şi în ţara noastră. Scriem aceste rânduri şi pentru că vrem să contribuim la construirea unei culturi a păcii în România, prinşi fiind în vârtejul unor timpuri care promovează violenţa ca mod de viaţă sub pretextul „naturii umane". Chiar dacă în momentul în care am terminat lucrarea de faţă – iulie 2005 – unele din datele incluse se vor fi schimbat, gândurile şi evenimentele pe care le-am pus pe hârtie rămân actuale şi reale.

Mai presus de toate sperăm că procesul de evoluţie ne va permite ca specie să învăţăm din greşelile pe care le facem în fiecare zi. Sperăm că politicienii vor ajunge să conştientizeze impactul deciziilor de a porni la război; că cei implicaţi în proiectarea şi fabricarea armelor şi strategii militari vor înţelege că non-violenţa este o metodă mult mai eficientă, durabilă şi mai puţin costisitoare de a influenţa un conflict; că fiecare dintre noi vom înţelege că vieţile noastre valorează mai mult decât un număr de ordine în statisticile victimelor şi că pentru a vedea schimbarea pe care o dorim în jurul nostru trebuie să lucrăm conştient şi constant, separat şi împreună, pentru a o produce.

GLOSAR DE TERMENI

APC – Autoritatea Provizorie a Coaliţiei
ONG – organizaţie neguvernamentală
PATRIR – Institutul Român pentru Acţiune, Instruire şi Cercetare în Domeniul Păcii
PIN – People In Need, organizaţie umanitară din Cehia
ONU – Organizaţia Naţiunilor Unite
SUA – Statele Unite ale Americii
TRANSCEND – reţea internaţională pentru pace şi dezvoltare
Al Amarah – Amara
Al Basrah – Basra

LINK-URI RELEVANTE PENTRU STUDIUL ASUPRA CONFLICTULUI IRAKIAN:

www.transcend.org
www.zmag.org
www.occupationwatch.org
www.iraqbodycount.org
www.revistapresei.ro
http://argument.independent.co.uk
http://www.fpif.org/
http://www.robert-fisk.com/
www.tni.org
www.merip.org

LA EDITURA EIKON AU MAI APĂRUT, ÎN COLABORARE CU INSTITUTUL ROMÂN PENTRU PACE (PATRIR):

Ina Curic, Lorena Văetişi – ***Inegalitatea de gen: violenţa invizibiă***
Ina Curic – ***Paşi către Ţara Egalităţii – o provocare pentru fete şi băieţi***

Harta Irakului

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 5

CAPITOLUL I. INTRODUCERE ÎN PACE ŞI CONFLICTE (CU KAI F. BRAND-JACOBSEN) 9
- Conflict şi violenţă 9
- Transformarea conflictelor 16
- Culturi de pace / culturi de război 21

CAPITOLUL II. SOCIETATEA CIVILĂ ÎNTR-O ŢARĂ ÎN RĂZBOI (CU INA CURIC) 29
- Sprijin pentru societatea civilă irakiană 29
- Organizaţiile neguvernamentale irakiene: încotro? 41

CAPITOLUL III. RĂZBOIUL ÎNCHEIAT OFICIAL ÎN 2003 51
- Războiul ilegal împotriva irakienilor 52
- Irakul la faţa locului: responsabilităţi în conflict 55
- Părţile implicate: de la nevoi la interese şi poziţii 62

CAPITOLUL IV. TRUPELE ROMÂNE ÎN IRAK – ILUZIA UNEI POLITICI DREPTE ... 97
- Prezenţa Armatei Române în Irak: impactul politic şi social 98
- Atacurile preventive ca politică externă 110

CAPITOLUL V. PAŞI CONCREŢI PENTRU PACE (CU INA CURIC) 121
- Dialogul: proces necesar pentru depăşirea extremelor 122
- Un viitor mai bun în viziunea irakienilor 124
- Soluţii văzute din exterior: un alt rol pentru România 129